

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ ČTVRTÝ ROČNÍK

2

Jednota uplatňování vědeckotechnického rozvoje v ČSLA a neustálého zdokonalování její bojové pohotovosti

XVI. sjezd KSČ uložil ve všech oblastech národního hospodářství rychleji a důrazněji uplatňovat výsledky vědy a techniky a dosáhnout jejich větší účinnosti. Tento úkol podrobněji rozpracovalo 8. zasedání ÚV KSČ, které vytyčilo požadavek důsledněji využívat těchto výsledků a náročně realizovat v praxi přijaté plány a výsledky vědeckotechnického rozvoje, výrazně zkrátit cyklus — věda — technika — výroba — využití, dosáhnout vyšší kvality inovací výrobků a výrobních programů, výroby a technologií tak, aby řešení nezaostávala za potřebami rozvoje, aby se věda a technika stala osou, páteří plánovací a organizační činnosti, především s využitím vnitřních zdrojů a rezerv.

Úkoly, vytyčené na XVI. sjezdu a 8. zasedání ÚV KSČ k uplatňování požadavků vědeckotechnického rozvoje, jsou plně závazné i pro ČSLA, neboť vědeckotechnický rozvoj v podmínkách třídně rozděleného světa podstatnou měrou ovlivňuje i soudobé vojensktví. Je tomu tak proto, že tvořivé uplatnění poznatků vědy a techniky ve vojensktví je jedním ze základních předpokladů zabezpečení pevné a spolehlivé obrany. Plánovitá výstavba, zdokonalování výzbroje a vojenské techniky a všestranný rozvoj všech druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb není myslitelný bez širokého uplatnění vědeckotechnického pokroku.

Kapitalistické státy, především USA, stále intenzivněji využívají vědy a technického pokroku k přípravě svých ozbrojených sil pro vedení války, s větší intenzitou vyrábějí a zavádějí do výzbroje ozbrojených sil dokonalejší a ničivější zbraně a bojovou techniku a snaží se získat početní a kvalitativní převahu nad vojenskými silami tábora socialismu.

Vojenské koalice vyspělých kapitalistických států mohou být poraženy pouze tehdy, budou-li armády členských států Varšavské smlouvy na stejné úrovni. Proto je potřebné usilovat o dosažení potřebných výsledků v oblasti vědy a techniky a tyto výsledky co nejrychleji uplatňovat v celé ČSLA. Proto vláda ČSSR, ačkoli vede spolu s ostatními vládami socialistických států úporný zápas o odzbrojení, nemůže nečinně přihlížet k růstu vojenské síly nepřítelů. Musí orientovat některé složky vědeckotechnického rozvoje na vojenskou oblast a tím zvyšovat účinnost a spolehlivost obrany ČSSR. Využívání vědy a techniky ve vojensktví se tak stává výrazem třídního boje, vojenská vědeckotechnická rovnováha se stává určujícím kritériem k udržení světového míru.

Všestranné a cílevědomé využití vědy a techniky ke zdokonalování ČSLA je v souladu s myšlenkami V. I. Lenina, že bez vědy není možné vybudovat moderní armádu. Proto ÚV KSČ dbá o to, aby se ČSLA

rozvíjela jako armáda vysoce moderní a měla vše, co potřebuje k zabezpečení obrany socialistické vlasti i k plnění internacionálních úkolů obrany zemí socialistického společenství. Generální tajemník ÚV KSČ a prezident ČSSR s. Gustáv Husák o tom na XVI. sjezdu KSČ řekl: „Mezi naše nejdůležitější úkoly patří upevňovat a zvyšovat obranyschopnost naší země. Budeme i nadále budovat ČSLA jako nedílnou součást ozbrojených sil Varšavské smlouvy. Nebudeme litovat sil a prostředků, aby naše armáda byla vysoce moderní armádou, bezmezně oddanou straně a lidu, schopnou společně se Sovětskou armádou a armádami Varšavské smlouvy uchránit mír a vymoženosti socialismu.“

Jestliže ČSLA nechce při tomto prudkém rozvoji všech oblastí vojenské vědy zůstat pozadu, ale naopak chce-li, aby byla na úrovni soudobých požadavků a mohla splnit spolu s armádami ostatních členských států Varšavské smlouvy své historické poslání, musí velitelé, náčelníci, političtí pracovníci a štáby věnovat velkou pozornost studiu a osvojování si výsledků vědeckotechnického pokroku a energicky je uvádět do praxe. Neustále zkoumat a zevšeobecňovat nejlepší zkušenosti z výcviku a výchovy, z rozvoje vojenského umění a techniky, dosahovat úspory materiálu, energie a pracovních sil při zabezpečování neustálého růstu vysoké bojové pohotovosti a tvořivě řešit nové problémy rozvoje armády.

Vědeckotechnický rozvoj není možné redukovat jen na otázky technické, technologické a výrobní, ale stává se rozhodujícím celoarmádním sociálně politickým faktorem. Je tomu tak proto, že vztahy mezi vojenskou politikou, vědou a socialistickou výstavbou (v tom i výstavbou ČSLA), se dostávají do popředí teoretické i praktické činnosti všech příslušníků ČSLA. Zvláště se to týká MNO, velitelů a štábů svazů a svazků, neboť organická jednota vědy a politiky je velmi důležitým principem uplatňování stranickosti řízení a vedení vojskům.

Vliv vědeckotechnického pokroku na vojenskou sílu každého státu a na bojeschopnost jeho ozbrojených sil je naprosto zřejmý. Dějiny dávají dostatek důkazů o tom, že výstavba ozbrojených sil byla vždy úzce spojena s vědeckotechnickým pokrokem. Tento princip zdůrazňoval ve svých dílech i V. I. Lenin, který k významným, určujícím činitelům bojové síly ozbrojených sil počítal především množství a kvalitu zbraní a bojové techniky. Ve své práci Pád Port Arturu napsal: „Žádná vytrvalost, žádná fyzická síla, žádná početnost a semknu-

tost masového boje nemohou poskytnout převahu v epoše rychlopalných lehkých zbraní, strojních pušek, složitých technických zařízení na lodích a rojnic v pozemních bitvách.“ Zdůrazňoval, že v soudobé válce nabývá na vrchu ten, kdo má mohutnou techniku, vysokou organizovanost a kázeň, lepší výzbroj.

Spojení výstavby ozbrojených sil s rozvojem vědy a techniky se stává v současné době stále těsnější a mnohostrannější. Tak např. výzkumy v oblasti jaderné fyziky umožnily vytvořit jaderné zbraně, které se staly rozhodujícím faktorem revolučních přeměn ve vojenství. Rychlý rozvoj matematiky a fyziky, zvláště takových oborů, jako je raketová dynamika a dynamika plynů, dále pak rozvoj metalurgie a chemie, vedl k výrobě jejich nosičů — raket. Na základě poznání matematiky, kybernetiky a elektroniky byly vytvořeny automatické systémy pro řízení zbraní a bojové techniky, moderní spojovací prostředky, radiolokační systémy a různá automatická a telemechanická zařízení. Úspěchy v chemii umožnily v širokém měřítku použít pro vojenskou techniku nové materiály a hmoty, vynikající velkou mechanickou pevností, odolností vůči teple a jiným velmi důležitým vlastnostem soudobých bojových prostředků, včetně neutronové pušky.

Konstrukcí vysoce výkonných reaktivních motorů byl vyřešen problém nadzvukové aerodynamiky a to umožnilo kvalitativní přezbrojení bojového letectva.

Jedna ze zvláštností soudobého vědeckotechnického rozvoje spočívá v tom, že vede k rychlému morálnímu zastarávání výzbroje a bojové techniky a také k jejich rychlejšímu obnovení. Bylo-li na počátku našeho století zapotřebí pro objev dokonalejší zbraně a k jejímu zavedení do armády dvacet, třicet i více let, pak nyní se tento proces v armádách největších států několikrát zrychlil. V průběhu několika posledních let se vystřídaly dvě až tři generace raket, obnovila se značná část parku bojových letounů, několikrát se změnily systémy protivzdušné raketové a radiolokační výzbroje a prostředky velení a spojení. Tato tendence se stává stále výraznější, nehledě na to, že při vytváření nových vzorů zbraní se stále zvětšuje rozsah vědecké a kkušebně konstrukční práce, zvyšuje se technická složitost zbraňových systémů a bojové techniky a ekonomické náklady na jejich výrobu.

Důležitá zvláštnost soudobého vědeckotechnického rozvoje spočívá i v tom, že se projevuje nejen v oblasti vytváření kvalitativně nové techniky, ale i ve zlepšování

bojových charakteristik existujících zbraní. Proto se velmi důležitým směrem vědeckotechnického rozvoje ve vojensství stala modernizace již zavedené bojové techniky. Při zavádění nové bojové techniky a modernizaci (inovaci) dosud používané bojové techniky existuje přímá souvislost, která spočívá v zachování a rozvíjení dobrých vlastností a parametrů starší techniky v technických prostředcích nového typu.

Konkrétním dokladem je vybavování ČSLA novou bojovou technikou, palebnými systémy, automatizovanými prostředky řízení a velení, prostředky spojení, průzkumu a dalšími systémy, které ve spojení s příslušníky ČSLA, kteří je obsluhují a využívají, zkvalitňují obsah komplexní bojové pohotovosti ČSLA.

Vystavbě moderní ČSLA věnuje vedení Komunistické strany Československa a vlády ČSSR všestrannou pozornost. Za bratrské pomoci Sovětského svazu a Sovětské armády podniká účinné kroky v tom, aby výzbroj, vybavení a organizační struktura ČSLA odpovídaly současným požadavkům na zabezpečení obrany naší socialistické vlasti a splnění jejího poslání v rámci armád členských států Varšavské smlouvy při obraně socialistických zemí a rozhodném zničení agresora.

Určujícím faktorem, který ovlivňuje úroveň technického vybavení naší armády, je stav naší ekonomiky. Závěry zasedání ÚV KSČ stanoví požadavky na zvýšení efektivity naší ekonomiky na základě všestranného využívání vědeckotechnického pokroku, zkvalitnění úrovně plánování a řízení na vědeckém základě, zvýšení hospodárnosti a upevňování státní disciplíny. Současný vědeckotechnický rozvoj vede k rychlému rozvoji výrobních sil, ke zvýšení efektivity výroby a vytváří příznivé perspektivy pro rozvoj všech odvětví národního hospodářství. Spolu s tím vytváří podmínky i pro modernizaci, zkvalitňování výzbroje a zvyšování bojové síly Československé lidové armády.

Zásady neustálého zkvalitňování technického vybavení ČSLA spočívají v zajišťování rovnoměrného rozvoje všech druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb tak, aby byla zachována rovnováha s výzbrojí a technikou armád NATO při zachování priority rozvoje raketového vojska, moderních tanků, bojových vozidel, samohybného a reaktivního dělostřelectva, zbraňových protitankových a protiletadlových kompletů, letounů a bojových vrtulníků, munice a rozvoje systémů a prostředků velení.

Vševojskové svazky a útvary jsou vyzbrojovány moderními tanky, bojovými vozidly pěchoty a obrněnými transportéry.

Tato technika má mohutnou a údernou sílu, je vysoce pohyblivá, schopná překonávat z chodu různé terénní překážky, včetně vodních toků, poskytuje osádkám ochranu před účinky zbraní hromadného ničení. Systém velení je zdokonalován jeho postupnou automatizací.

U raketového vojska a dělostřelectva se zvyšuje dostřel, upřesňuje se navedení na cíl, rozšiřují se druhy hlavic s různým účinkem a zvyšuje se automatizace ovládání. U dělostřelectva dochází k postupné přeměně z tažené verze za samohybnou, zvyšuje se dostřel a manévrovost. U protitankových zbraní se novými protitankovými raketovými komplety a modernizací zavedených typů zvyšuje kvalita a účinnost boje s obrněnými cíli nepřítelů.

U ženijního vojska se zvyšuje kvalita a počet prostředků k překonávání vodních toků a zatarasených prostorů k zabezpečení rychlého tempa postupu vojsk.

U chemického vojska jsou zaváděny nové prostředky ochrany, účinnější prostředky speciální čistoty a automatizované systémy pro vyhodnocování úderů nepříteli zbraní hromadného ničení.

U spojovacího vojska se zvyšuje výkon spojovacích prostředků (dosah, spolehlivost a utajení provozu). Do popředí vystupuje využití, kromě zdokonalení rádiového, radioreléového spojení, též troposférických a kosmických (družicových) systémů spojení.

Vojsko PVO pozemního vojska je vybavováno pohyblivými komplety protiletadlových raket, samohybným vícehlavňovým protiletadlovým dělostřelectvem, radiolokační technikou pro zjišťování vzdušných cílů a automatizovanými systémy pro řízení palby. Může vést úspěšně boj s různými cíli v malé, střední i velké výšce.

U vojsk PVOS se dosavadní PLR komplety modernizují, zdokonaluje se automatizovaný systém velení, modernizuje se radiolokační systém. Stíhací letectvo je přezbrojováno bojovou technikou 3. generace.

Zvyšování úderné síly frontového vojskového letectva je zabezpečováno zaváděním nových typů letounů a bojových vrtulníků, které jsou vybaveny prostředky automatického navedení na cíl, aktivní protiradiotechnické činnosti, účinným systémem výstrahy, zvýšením účinnosti výzbroje a zvýšením taktického doletu a manévrovosti.

U týlových služeb je rozvoj technického vybavení vojsk zaměřen ke zdokonalení mechanizačních prostředků manipulace s materiálem (kontejnerizace, paletizace, mechanizace), dopravně zásobovacího systému, nové týlové techniky, mechanizace ložných prací v poli, časným zabezpeče-

ním bojujících vojsk municí, PHM, proviantem a zdravotnickým zabezpečením.

Intenzivní rozvoj je možné očekávat v oblasti elektroniky, především v jejím využití ve zbraňových systémech pozemního vojska, vojska PVOS, frontového a vojskového letectva, v průzkumných a rušících systémech i v polních automatizovaných systémech velení vojskům taktického a operačního stupně velení. To vše klade vysoké nároky nejen na ekonomiku státu, ale i na všechny příslušníky ČSLA, kteří s touto technikou zacházejí, aby k ní přistupovali jako zodpovědní hospodáři, udržovali ji na vysokém stupni bojové pohotovosti a dokonale ovládali její využití v boji.

Vědeckotechnický rozvoj ve vojenství podstatně zvýrazňuje místo a úlohu člověka v soudobé válce. Marxisticko-leninské učení o válce a armádě posuzuje armádu jako organickou jednotu člověka a vojenské techniky. Tato jednotka představuje systém vztahu, jehož prvky na sebe navazují, navzájem působí a nemohou jeden bez druhého fungovat.

Rozhodující úlohu má však člověk, neboť pouze lidé mohou vytvářet různé druhy vojenské techniky a určovat způsoby jejího použití. Úloha lidského činitele vychází a vyplývá i z uznání objektivního zákona vývoje společnosti — zákona rostoucí úlohy lidových mas v dějinách. I ve vývoji vztahu člověka a vojenské techniky se specificky potvrzují závěry klasiků marxismu-leninismu o tomto vztahu. Např. V. I. Lenin při zdůrazňování významu techniky pro vítězství nad nepřítelem mezi nejvýznamnější činitele bojové síly vojsk zahrnoval morální duch a bojové mistrovství příslušníků ozbrojených sil. „V každé válce“, napsal, „je nakonec vítězství podměněno morálním stavem mas, které na bojišti prolévají svou krev.“ Zdůrazňoval, že „soudobá válka vyžaduje vysoce kvalitní lidský materiál; bez iniciativního, uvědomělého vojáka není možný úspěch v soudobé válce.“ Rozhodně vystupoval proti tendencím stavět vojenskou techniku proti člověku a naopak. Učil, že síla nových idejí je v lidech, kteří je ovládají a dokáží jich s největším efektem využít. Ať by byla bojová technika sebedokonalejší, nechť by byly ničivé účinky zbraní sebevětší, jsou to nakonec lidé s vysokou morálkou, kteří jsou schopni zajistit vítězství ve válce. A současně i ta „sebelepší armáda, revoluci sebevíce oddaní lidé, budou nepřítelem okamžitě vyhlazeni, nebudou-li dostatečně vyzbrojeni, zásobeni potravinami a vycvičeni“.

Soudobá materiálně technická základna socialistických i kapitalistických států

umožňuje vyzbrojit ozbrojené síly obou koalic technikou a zbraněmi ve vyrovnané kvalitě a kvantitě. Zbraně a bojová technika samy o sobě však nemohou rozhodnout o vítězství ve válce. Rozhodující jsou lidé, v jejichž rukou bojové prostředky jsou. Zvyšující se úloha člověka při obsluze moderní bojové techniky vyplývá z toho, že ani nejdokonalejší automat nemůže člověka nahradit. Pouze člověk je schopen myslet, vypracovávat pracovní program pro techniku, kontrolovat její výkon a opravovat vzniklé škody. Možnosti bojové techniky jsou tedy dány nejen jejími takticko-technickými a provozními parametry, ale především připraveností její obsluhy. Čím jsou bojové prostředky složitější, tím větší je úloha člověka, tím více musí znát a umět, aby mohl tuto techniku spolehlivě řídit. Proto v případné koalici válce zvíťazí ta válčící strana, která bude mít kromě nejmodernější bojové techniky a zbraní vyšší organizovanost, lepší vojenské umění, její vojáci budou mít vyšší bojovou morálku, budou fyzicky a duševně odolnější a houževnatější, psychicky připravenější a budou umět své zbraně a bojovou techniku lépe ovládat a využívat.

Změnou výzbroje dochází **ke změnám v organizačních strukturách vojsk a v názorech na způsob vedení války.** V této souvislosti je však třeba zdůraznit, že k těmto změnám dochází teprve tehdy, dojde-li k jejich masovému zavedení do vojsk.

Pokud se týče **organizačních struktur vojsk**, požaduje se, aby umožňovaly vojskům zahájení boje v krátkém čase a schopnost, zvláště pohraničních svazků a útvarů, vést boje samostatně na oddělených směrech pohraničních přechodů. U vševojenských svazků a útvarů je cílem dosáhnout samostatnosti v dělostřeleckém a minometném zabezpečení a jejich schopnosti účinné protitankové a protivzdušné obrany.

Ukazuje se potřeba centralizovat do vyšších organizačních celků speciální jednotky (průzkumné, spojovací, ženijní, chemické, REB, vojskového a operačního týlu) s cílem zvýšit jejich bojové možnosti a v důsledku rostoucích požadavků na podporu pozemních vojsk zvyšovat údernost vojskového letectva.

V operačním rámci by organizační struktury vojsk měly zabezpečit účinnou protivzdušnou a protivýsadkovou obranu OPZHN a civilní obranu, zefektivnit materiální zásobování, opravárenskou činnost, systém úhrady ztrát a zdravotnické zabezpečení.

Pokud se týče **možných základních rysů světové války**, bude charakterizována maximální rozhodností, intenzitou, úporností,

vyšokou koncentrací vojsk, dynamičností a ničivými účinky. Bude vedena do celé hloubky území válčících stran. Mohutné prostředky ničení s globálním dosahem, jejich vysoká technická připravenost k rychlému použití umožňují bojujícím stranám v krátké době oboustranně ničit nejen jednotlivé objekty a cíle, ale celé části bojových uskupení vojsk (jednotky, útvary, VS, spojovací uzly), zamořit rozsáhlé oblasti, narušit dlouhé úseky komunikací, způsobit požáry, závaly a záplavy, vyřadit z provozu politická a hospodářská centra a komunikační uzly. Situace vojsk se bude rychle měnit v důsledku velkých ztrát na lidech a materiálu a omezení manévru silami a prostředky.

Narůstá prostorový rozsah operací a boje. Bojová uskupení svazků a útvarů jsou rozptylována do šířky i hloubky, boj se vede převážně na jednotlivých směrech, oddělených od sebe značnými mezerami, často bez styku se sousedy. Zvyšuje se složitost, dynamičnost, manévrovost a tempo bojové činnosti, její rozhodnost a vypětí vojsk. Velmi široce by byl uplatňován prvek překvapení. Všechny tyto skutečnosti by ovlivňovaly myšlení a psychiku vojáků. Vliv na ni by měl i samotný boj v podmínkách možného použití zbraní hromadného ničení a další faktory.

Tyto sociálně politické zvláštnosti jsou podmíněny tím, že válka, kdyby se jí podařilo imperialismu rozpoutat, by měla nekompromisní charakter, vyznačovala by se snahou zničit protivníka, byla by třídním střetnutím sil světového pokroku proti silám reakce. Pro socialistické země a jejich armády by byl takový boj zkouškou odolnosti, společenské a morální odpovědnosti lidu těchto zemí za úspěšný výsledek spravedlivé války.

Vysoké nároky klade vědeckotechnický rozvoj ve vojenství především na **velitele a štáby**, na zvyšování jejich organizátorských a řídicích schopností. Vysoké úrovni vojenských znalostí, praktických zkušeností a organizátorských schopností velitelů a štábů příkladem velkého významu i V. I. Lenin. Učil, že válečná činnost vyžaduje kvalifikované řízení, bez něhož se mohou promarnit i nejpříznivější možnosti k vítězství. Velitelé a štáby, jako političtí a odborní vedoucí, nesou přímou odpovědnost za připravenost vojáků plnit bojové úkoly s novými zbraňovými systémy a bojovou technikou. Proto nároky na jejich výběr a přípravu ve vojenských školách neustále vzrůstají.

Dynamika rozvoje ČSLA, složitost a účinnost soudobých zbraní a bojové techniky,

veliké materiální a lidské hodnoty, se kterými disponují, vyžadují, aby velitelé a štáby měli vysoké politické a odborné znalosti, byli schopni předvídat a včas, pokud možno s předstihem, reagovat na vzniklé změny, aby byli rozvážní v jednání a v rozhodování, aby projevovali iniciativu, náročnost a odpovědnost, byli zásadoví, houževnatí a trpěliví, schopni odstraňovat ze své služební činnosti byrokratismus a rutinérství, prohlubovat svou řídicí práci a zavádět do výcviku vojsk progresivní metody. Výčet těchto požadavků je přesvědčivým důkazem, že dnes již není možné řídit podřízená vojska (jednotky) jen na základě znalostí získaných základním studiem ve vojenských školách, ale je nezbytné v praktickém životě vojsk neustále si rozšiřovat své teoretické a praktické znalosti. Jakékoli podcenění své připravenosti a zaostávání ve znalostech mohou být příčinou pozdějších nedostatků v zabezpečení bojové pohotovosti podřízených vojsk (jednotek).

Mohutná palebná a úderná síla vojsk, vysoce dynamický manévrový charakter soudobých operací a široký rozsah bojových činností v rozsáhlých prostorech zvyšuje objem nutných informací o situaci a složitost jejich vyhodnocení. Velitelé a štáby musí nyní soustřeďovat fakta pro hodnocení situace v třikrát až čtyřikrát větší míře než dříve. Současné se doba přijímání, rozpracování a předání informací značně zkracuje.

Růst a množství informací ovlivňuje to, že kromě údajů nutných k vyhodnocení situace, přibývají údaje o nových prostředcích vlastních vojsk i nepřítelů, údaje o radiální situaci, radiotechnických prostředcích vlastních vojsk i nepřítelů, údaje o radiální situaci, radiotechnických prostředcích atd., které musí být zhodnoceny před přijetím rozhodnutí. Vzrostlo i množství zdrojů informací.

Spolu s tím se mimořádně zvýšil význam faktoru času. Za podmínky, kdy nepřítel má k dispozici zbraně hromadného ničení, je nutné počítat ne s hodinami, ale s minutami a vteřinami. Avšak soustředit a zpracovat za tak krátkou dobu fakta o situaci, která přicházejí z mnoha zdrojů je krajně složité. K vyřešení tohoto rozporu jsou zapotřebí zcela nové prostředky. Proto dnes hovoříme ani ne tak o racionalizaci řídicích procesů, na základě částečné automatizace a mechanizace řídicích prací, jako o komplexní automatizaci procesů řízení.

Automatizace umožňuje zvýšit operativnost velení, urychlit soustředění a zpracování informací, připravit údaje pro při-

jetí rozhodnutí a včas doručit úkoly podřízeným velitelům. Maximálně snižuje množství práce na technické úkoly a vytváří více času pro tvůrčí práci. Umožňuje alespoň částečně řešit protiklady mezi narůstajícími požadavky na velení a možnostmi velitelů a štábů je splnit.

Nejvíce pokročila automatizace velení u vojsk PVOS a raketového vojska. Postupně bude zaváděn automatizovaný systém velení na taktickém stupni a připravuje se i automatizovaný systém pro operační stupeň velení. Je však třeba zdůraznit, že přes výrazný přínos automatizace velení, zůstane i nadále základem velení velitel a štáb, jejich morální, odborné a volní kvality. Automatizace sama o sobě není cílem, ale jen prostředkem k dalšímu zdokonalení velení. Nezmenšuje význam velitele a štábu, ale klade na ně nové požadavky.

Do zavedení automatizovaných systémů velení by velitelé a štáby měli dbát na účelné využití prostředků malé a střední mechanizace, které jsou ve štábech k dispozici, a cílevědoměji využívat zavedenou výpočetní techniku. K tomu bude potřebné, aby výpočetní technika vojenských okruhů a armád se více podílela na analyticko-projekční činnosti a přispívala tak ke zpracování zdůvodněných podkladů pro řízení a rozhodování příslušných velitelských stupňů.

Nová technika vyžaduje zdokonalovat i systém přípravy velitelů a štábů. Hlavní formou praktické přípravy nadále zůstávají cvičení s vojsky a velitelsko-štábní cvičení s částečným vyvedením vojsk, neboť při těchto cvičeních se cvičící v plném rozsahu seznamují s bojovou technikou, s jejími možnostmi a učí se ji prakticky využívat v bojových podmínkách s přihlédnutím k jejím parametrům. Tato cvičení by měla být plně využívána též k ověřování nově zaváděných zbraňových systémů a bojové techniky a k prověřování teoreticky stanovených taktických nebo operačních zásad a norem, které mají přímý vztah k používané technice.

Velitelé a štáby svazů a svazků nejsou jen uživateli výsledků vědeckotechnického rozvoje. Svými podněty, které vyplývají z praktických zkušeností z realizace výsledků vědeckotechnického rozvoje u podřízených vojsk mohou ovšem ovlivnit a usměrnit další vývoj a výzkum. K tomu je však třeba, aby se více zapojovali (a byli zapojováni) do tvorby a plnění vědeckovýzkumných úkolů na daných stupních velení, do tvorby plánů vědeckovýzkumných pracovišť a vysokých vojenských škol. Tento aktivní vstup do usměrňování výzkumu a tvorby jeho plánů je nezbytný proto, že praxe vojsk je kritériem správnosti teoretické činnosti všech vědních oborů, které jsou v ČSLA rozvíjeny. Na odborné a tvůrčí potenci a schopnosti realizovat vědecké poznání ve vojenské praxi a toto vědecké poznání dále rozvíjet reálnými závěry z výsledků praxe, závisí úspěch dalšího vědeckotechnického rozvoje v ČSLA.

Stojí tedy před námi důležitý úkol zkvalitnit a v plné šíři zvládnout řízení vědeckotechnického rozvoje na svém stupni řízení. Tento úkol je velmi složitý, neboť se setkáváme s řadou překážek a problémů, které se teprve musí naučit překonávat. Mají málo zkušeností s vytvářením koncepčních programů a často chybí i důraznost a vůle je probíjovat.

Při stanovení vědeckotechnických koncepčních programů je potřebné, aby velitelé a štáby uplatňovali politickou moudrost a rozvahu, principiálnost, pružnost a velkorysost stejně jako nekompromisnost a praktickou kontrolu při realizaci stanovených cílů.

Neplatí to však jen o objevování nových technických řešení, ale i o vztahu k výchově, kulturně technické vyspělosti a tvůrčí schopnosti vojáků. Požadavek XVI. sjezdu KSČ a 8. zasedání ÚV KSČ na zvýšení úlohy řídicích orgánů se vztahuje stejným dílem jak na vlastní technicko-velitelskou činnost, tak i na zvyšování úrovně práce s vojáky a na schopnost rozvíjet účinnou pracovní motivaci.

ČSLA — realizátorka revolučního vojenskopolitického odkazu IX. sjezdu KSČ

„Naši snahou musí být vybudovat naprosto spolehlivou armádu, věrnou lidu, zcela oddanou lidové demokratickému řádu, vyspělou politicky, prochnutou uvědomělou kázní, vládouci vysokým vojenským uvědoměním a vybavenou moderními zbraněmi a technickými prostředky. Musíme se stále zdokonalovat a učit, zejména pak od našeho nejvyššího spojence, armády sovětské. Naši povinností bude jít vždy s požadavky doby a s pokrokem vojenského vývoje. Úkolem je dosáhnout toho, aby se armáda stala pevnou a spolehlivou záštitou svobody, nezávislosti a lidové demokratickému řádu.“

*Armádní rozkaz prezidenta Klementa Gottwalda
z 16. června 1948.*

V květnu roku 1984 si připomínáme třicáté páté výročí konání historického IX. sjezdu KSČ, který zaujal významné místo v dějinách naší strany, celé společnosti a armády. Jako sjezd budovatelů socialismu vytyčil generální linii výstavby socialismu v Československu, formuloval linii vojenské politiky KSČ pro výstavbu armády socialistického typu a tak položil pevné základy naší socialistické přítomnosti a budoucnosti a také vojenského zabezpečení revolučních socialistických vymožeností.

Připomenutí si IX. sjezdu KSČ jako historického mezníku ve vývoji naší společnosti a armády v současné složité meziná-

rodní situaci není samoúčelné. Je příležitostí k přehlednutí cesty, kterou naše společnost a armáda pod vedením KSČ prošla, a je potvrzením, že Komunistická strana Československa vždy vycházela ve své vojenské politice z vojenskoteoretického a vojenskopolitického odkazu klasiků marxismu-leninismu i mezinárodního dělnického a komunistického hnutí, z principů proletářského a socialistického internacionalismu. Je příležitostí k ocenění těžké a nezištné práce mnohých příslušníků velitelského sboru, kteří v těchto letech posílili dělnicko-rolnické jádro velitelského sboru naší armády, stali se realizátory vojenskopolitické linie IX. sjezdu KSČ a

dosud se nezastupitelným způsobem úspěšně podlejí na upevňování bojovnosti naší armády.

Novodobá revoluční tradice našeho lidu, strany a armády, položená IX. sjezdem KSČ, působí jako významná motivační síla

příslušníků armády při plnění úkolů vojenské politiky strany, stanovené na XVI. sjezdu KSČ k dalšímu upevnění obranné schopnosti naší socialistické vlasti a celého socialistického společenství, v boji za mír a společenský pokrok.

IX. sjezd KSČ — historický mezník ve vývoji naší strany, společnosti i Československé lidové armády

Vytyčení generální linie výstavby socialismu na IX. sjezdu KSČ zcela oprávněně považujeme za historický mezník ve vývoji naší strany, společnosti a armády. Formování této linie nebylo časově jednorázovou záležitostí, ale představuje ve své podstatě období od února 1948 do IX. sjezdu KSČ, ve kterém strana pod vedením Klementa Gottwalda ve složitých vnitřních i mezinárodních podmínkách stála bezprostředně před úkolem zajistit a upevnit únorové vítězství pracujícího lidu, zhodnotit dosažené výsledky společenského vývoje v ČSR, vypracovat strategickou linii výstavby socialismu, její obsah a také její postupnou realizaci v nejbližších letech.

Zajištění únorového vítězství pracujícího lidu nad reakcí, ve kterém získala pod vedením KSČ politickou moc dělnická třída a nastolila svou vládu — diktaturu proletariátu, bylo základním **politickým předpokladem** socialistického vývoje naší společnosti. KSČ prosadila v obrozené vládě Národní fronty, v národním shromáždění i v národních výborech přijetí řady opatření, zákonů i jejich realizaci, které ve svém celku znamenaly posílení politických a ekonomických pozic dělnické třídy a pracujícího lidu a oslabení pozic poražené dělnické buržoazie a jejích pomahačů.

K nejvýznamnějším opatřením patřilo přijetí Ústavy 9. května Ústavodárným národním shromážděním, která zabezpečila revoluční vymoženosti získané v národně demokratické revoluci i v procesu jejího přerůstání v revoluci socialistickou, uzakonila svrchovanou moc pracujícího lidu ve státě i rovnoprávnost českého a slovenského národa i ostatních národností. Ústava 9. května také nově formulovala vztah občanů k ochraně lidové demokratické zřízení: „Obrana státu a jeho lidové demokratické zřízení je vrcholnou povinností každého občana. Služba v lidové demokratické armádě Československé republiky je pro každého občana nejvyšší ctí.“ (Ústava 9. května. Praha 1951, s. 34.)

Významnou úlohu v procesu ujasňování generální linie výstavby socialismu sehrálo listopadové zasedání ÚV KSČ v roce 1948, na kterém Klement Gottwald v hlav-

ním referátu formuloval hlavní rysy budoucí linie výstavby socialismu v ČSR.

Jednání IX. sjezdu KSČ ve dnech 25. až 29. května 1949 završilo proces formování generální linie výstavby socialismu v Československu. Klement Gottwald ve sjezdovém referátu ve známých „10 bodech“ formuloval generální linii výstavby socialismu v ČSR, která byla tvůrčím uplatněním Leninova plánu výstavby socialismu, obecných zákonitostí výstavby socialismu i zkušeností Komunistické strany Sovětského svazu v konkrétních podmínkách Československa. Přístup Komunistické strany Československa k budování socialismu byl dokladem tvůrčího uplatnění obecných zásad marxismu-leninismu i příspěvkem k rozvoji marxisticko-leninské teorie o budování socialismu v průmyslově vyspělém státě. Byl potvrzením Leninových myšlenek, který již v roce 1916 napsal: „Všechny národy dospějí k socialismu, ... ale všechny k němu nedospějí úplně stejně, každý vnese do té či oné formy demokracie, do té či oné formy diktatury proletariátu, do takového či onakého tempa socialistického přetváření různých stránek života společnosti něco specifického.“ (Lenin, V. I.: O karikatuře marxismu a o „imperialistickém ekonomismu“. Spisy, sv. 23. Praha 1959, s. 71.) Na sjezdu přijatá linie, která řešila základní problémy strategie a taktiky strany v přechodném období od kapitalismu k socialismu, základní úkoly, metody i směry socialistické výstavby, je toho dokladem.

IX. sjezd KSČ potvrdil základní **zahraněpolitickou orientaci Československa**, prověřenou dějinnou zkušeností našich národů z let Mnichova a druhé světové války i poválečného vývoje. „Známe naše přátele a víme, na koho se můžeme spolehnout v dobrém i zlém,“ zdůraznil K. Gottwald ve sjezdovém referátu. „My víme, kdo prolil nejvíce krve, abychom byli opět svobodní, víme také, odkud přišla svoboda v památném roce 1945. My víme, komu vděčíme za nezištnou pomoc při výstavbě republiky a při překonání poválečných obtíží. A poněvadž to víme, proto nás nikdo a nic od Sovětského svazu neodtrhne. Sovětský

svaz nám zaručuje nejen národní svobodu a státní nezávislost, ale Sovětský svaz stojí také v čele těch, kdož zápasí ve světě o udržení a upevnění míru, který je i nám, Čechoslovákům, tak drahý.“ (Gottwald, K.: Zpráva o činnosti ústředního výboru a dalších úkoly. Spisy, sv. 15. Praha 1961, s. 247.)

Na první místo v pořadí úkolů při výstavbě socialismu postavil IX. sjezd KSČ **budování materiálně technické základny socialismu** v průmyslu i zemědělství. Nástupem k realizaci tohoto úkolu se stal první pětiletý plán a linie IX. sjezdu KSČ k omezování a zatlačování kapitalistických prvků v zemědělství, obchodu a v řemeslné výrobě a postupný přechod k socialistické přestavbě vesnice, k vítězství socialistických vztahů ve všech odvětvích naší ekonomiky. Tak měly být vytvořeny materiální předpoklady k ekonomickému růstu socialistického státu, k růstu životní úrovně pracujících i k posílení branné připravenosti státu, ale také k vítězství socialistických vztahů ve všech oblastech života společnosti.

Politickým předpokladem realizace linie IX. sjezdu KSČ bylo **upevňování a rozvíjení socialistického státu** jako základního strukturálního prvku politického systému socialismu, jako nejdůležitějšího nástroje dělnické třídy v boji za socialismus. Významné místo bylo právem přisouzeno obrozené Národní frontě jako výrazu třídního svazku pracujícího lidu měst a venkova, národnostního svazku Čechů a Slováků, která svou činností v nové situaci musí vytvářet podmínky pro účast širokých mas pracujících na řízení a správě státu. Na IX. sjezdu KSČ bylo zdůrazněno, že celý státní aparát, zejména jeho ozbrojené složky, stejně jako národní výbory i organizace Národní fronty musí zvládnout všechny úkoly, které vyplývají z jejich úloh při výstavbě socialismu. Výstavba socialismu bude probíhat i po únoru cestou třídního boje. „V únoru byla reakce bita a poražena, ale nebyla a nemohla být dobita a zlikvidována. Reakce změnila jen formy a metody boje,“ zdůraznil Klement Gottwald. (Gottwald, K.: Zpráva o činnosti ústředního výboru a dalších úkoly. Spisy, sv. 15, s. 246.)

Velkou pozornost věnoval IX. sjezd KSČ úkolům **kulturní revoluce**. Zdůraznil nezbytnost výchovy nové inteligence, třídně a ideologicky spjaté s lidem, která by zaujala významné místo v národním hospodářství, ve veřejné správě, ve Sboru národních bezpečností, v armádě i ve veřejném životě.

Mimořádnou úlohu při realizaci generální linie výstavby socialismu měla silná, ideově jednotná, organizačně stmelená, akceschopná **Komunistická strana Československa**, vedoucí síla společnosti, která převzala plnou odpovědnost za další osudy našich národů. Z postavení strany jako vedoucí síly rodící se socialistické společnosti vyplývají náročné úkoly pro každého komunistu, který musí být bojovníkem za politiku strany, za její čistotu, za naplňování leninských norem v činnosti strany.

Součástí generální linie IX. sjezdu KSČ bylo i stanovení úkolů vojenské politiky strany a státu v podmínkách výstavby socialismu v Československu. Komunistická strana Československa v duchu marxisticko-leninského učení o jednotě budování i obrany socialistické vlasti stanovila požadavek vytvořit politické, ekonomické, ideologické i kádrové předpoklady pro **výstavbu armády socialistického typu**. Armády, která by se stala podle vzoru Sovětské armády mocensko-politickým nástrojem dělnické třídy a pracujícího lidu při obraně revolučních vymožeností socialismu.

Závěry obsažené v generální linii IX. sjezdu KSČ o zahraničně-politické orientaci ČSR, o rozvíjení materiálně technické základny socialismu, o upevňování a rozvíjení socialistického státu a státního aparátu, o kulturní revoluci spojené především s výchovou nové, socialistické inteligence i o upevňování vedoucí úlohy strany, dostaly také svůj konkrétní výraz v teorii i praxi vojenské politiky strany v padesátých letech. Promítaly se bezprostředně do poslání a charakteru naší armády, třídního složení velitelského sboru, do materiálně technické základny a materiálního zabezpečení naší armády, do bojové a politické přípravy. Naplňování generální linie IX. sjezdu KSČ v armádě však nebylo snadnou a lehkou záležitostí.

KSČ — důsledná realizátorka marxisticko-leninského učení o obraně socialistické vlasti

Proces realizace IX. sjezdu KSČ v armádě byl poznamenán celou řadou složitých vnitropolitických i zahraničně-politických faktorů, které působily nejen pozitivně, ale i negativně na vývoj v armádě.

Předúnorová armáda Československa ne-

byla typem buržoazní ani socialistické armády, ale přechodně existující armádou demokratickou, lidovou, odpovídající třídnímu charakteru politické moci ve státě — demokratické diktatuře lidu pod vedením dělnické třídy. V době rozhodujícího stře-

tu s buržoazní reakcí v únoru 1948 armáda svou neúčastí na politickém boji přispěla k vyřešení politické krize i zásadní otázky — politické moci ve státě.

Na její postoj v této době pozitivně působila skutečnost, že se zrodila v protifašistickém národně osvobozeneckém boji, upevnila se v procesu přerůstání národně demokratické revoluce v revoluci socialistickou, ve kterém také docházelo k postupnému plnění Košického vládního programu, ukládajícímu budovat naši armádu podle vzoru Sovětské armády, sjednotit organizaci, výcvik a výzbroj podle armády sovětské. Zvláště důležité bylo, že se formulovala z ozbrojených složek československého národně osvobozeneckého hnutí doma i v zahraničí, jejichž revolučním jádrem se staly naše jednotky v Sovětském svazu.

Avšak ve složení této armády, v ideové výchově i v řadě vojenskoprávních ustanovení existovaly přžitky buržoazní armády. Teprve únor 1948 umožnil splnění některých nedořešených úkolů národně demokratické revoluce, stanovených armádě v Košickém vládním programu. Svou úlohu sehrálo také vytvoření příznivých vnitropolitických i zahraničněpolitických předpokladů pro výstavbu československé armády jako armády nového typu.

Na realizaci vojenské politiky strany po únoru nepříznivě působila zhoršující se mezinárodní situace. Světový imperialismus v čele s USA v této době rozpoutal studenou válku, zosiloval mezinárodní napětí na počátku padesátých let natolik, že svět stál na pokraji světového válečného konfliktu.

V této mezinárodní situaci vystupoval do popředí požadavek urychleně realizovat opatření k posílení obranyschopnosti armád rodící se socialistické soustavy i naší armády jako mocenského ozbrojeného nástroje obrany socialistického státu proti vnějšímu i vnitřnímu nepříteli.

Významnou úlohu v této době sehrálo upevnění spolupráce, vzájemné pomoci i spojení naší republiky se Sovětským svazem a mezi lidově demokratickými státy. Tak upevnila své mezinárodní postavení a obranyschopnost.

Součástí tvorby vojenské politiky strany, která vrcholila a vyúsťuje na IX. sjezdu KSČ, bylo přijetí a postupná realizace některých opatření po únoru 1948, která směřují k upevnění armády jako mocenského ozbrojeného nástroje diktatury proletariátu, schopného naplňovat vnější i vnitřní funkci státu k obraně revolučních vymožeností. Charakter těchto opatření byl výrazem **postupné realizace základních le-**

ninských principů výstavby armády nového typu, které se svým způsobem staly součástí vojenskopolitické linie IX. sjezdu KSČ. K nejvýznamnějším opatřením můžeme zařadit: přijetí Ústavy 9. května, která vytvořila politické a právní předpoklady pro budování základů socialismu a jeho obrany; zvolení Klementa Gottwalda — předsedy Komunistické strany Československa prezidentem republiky, který z titulu své funkce se stal také vrchním velitelem branné moci; přijetí usnesení sekretariátu ÚV KSČ o výstavbě útvarových organizací a vytvoření řídicích stranických orgánů všech stupňů; přijetí opatření k očištění velitelského sboru armády a k doplnění velitelského sboru ve prospěch dělnické třídy; přijetí nového branného zákona apod.

Jednání IX. sjezdu KSČ, který završil proces formulování nové vojenské politiky strany, bylo pro příslušníky armády mimořádnou událostí. Velitelé a vojáci — delegáti sjezdu, řádně zvolení útvarovými organizacemi strany poprvé v historii se zúčastnili sjezdu strany.

IX. sjezd KSČ byl dokladem uplatňování leninské teze o **jednotě výstavby a obrany socialismu** jako jednoho ze základních východisek vojenské politiky strany, vyjádřené ve sjezdové linii.

Je až obdivuhodné, s jakou cílevědomostí, promyšleností, vycházející ze znalosti marxisticko-leninské teorie o obraně socialistické vlasti a z analýzy dosaženého vývoje v armádě, formuluje KSČ v tomto období základní úkoly, které musí vykonat v politické, organizační, ideové, kádrové a jiných oblastech k **upevňování vedoucí úlohy strany v armádě**.

KSČ v tomto období nejen v teorii, ale i v praxi uplatňuje vedoucí úlohu prostřednictvím svých orgánů, které mají přímý vliv na řešení všech závažných otázek obrany státu, formuluje základní cíle, směry a postupy upevňování obranyschopnosti země i bojovnosti ozbrojených sil. Vytváří organizační a ideové předpoklady pro uplatňování vedoucí úlohy strany na všech organizačních stupních výstavbou stranických organizací, které ovlivňují všechny rozhodující oblasti života armády, zabezpečuje výstavbu politických orgánů v armádě, zosobňujících jednotu služební a stranické činnosti, které jsou významným orgánem strany v armádě, pečují o přípravu i rozmístění kádru, které jsou schopny probíjet vojenskou politiku strany a také rozvíjet politickovýchovnou i organizační práci mezi všemi příslušníky armády, kteří rozhodují o splnění úkolů

bojové a politické přípravy i o upevňování marxisticko-leninského světového názoru.

Klement Gottwald v řadě svých projevů z té doby, kdy zaujímal stanovisko k otázkám výstavby armády a k jednotě armády a lidu, formuloval tyto základní požadavky na velitele lidové armády. Především je to věrnost dělnické třídě a pracujícímu lidu, politická věrnost v duchu marxismu-leninismu, věrnost našemu spolenectví se Sovětským svazem, princip proletářského internacionalismu a osvojení si poznatků sovětské vojenské vědy.

Nedílnou součástí tohoto procesu bylo **uplatňování třídního principu** při výstavbě velitelského sboru armády. Významnou úlohu v tomto směru sehrála poúnorová očista armády. Do konce roku 1949 odešlo z armády více než 22 % příslušníků velitelského sboru, kteří byli nahrazeni dělnickými a rolnickými kádry. O důsledném uplatňování třídního principu při výstavbě armády nového typu svědčí změny, které nastaly v sociálním a třídním složení velitelského sboru armády.

Jestliže v roce 1949 pocházelo pouze 34 % důstojníků z dělnických, rolnických a zřizeneckých rodin, v první polovině padesátých let vzrostl jejich podíl na 98,4 %, z toho 62,1 % pocházelo z dělnických rodin. V tomto období vzrostla také organizovanost velitelského sboru v KSČ (61,7 procent).

Při upevňování třídního profilu velitelského sboru armády sehrála důležitou úlohu nově vybudovaná síť škol důstojnického dorostu, vojenských učilišť i založení vojenského politického učiliště Josefa Hakena. Všechna tato opatření přispívala významným způsobem k výstavbě nového politického aparátu v armádě.

Úspěšná byla i realizace linie IX. sjezdu KSČ o **jednotě armády a lidu**. Komunistická strana Československa ve své praktické činnosti vycházela z toho, že objektivním základem principu jednoty armády a lidu je socialistické společenské a státní zřízení, že tato jednotu vyrůstá ze souladu charakteru socialistické armády, její funkce a revolučních cílů lidu. Byla si vědoma toho, že tento vztah je primárně třídně determinovaný, že socialistickou armádou spojuje s lidem společný vztah

k socialismu a k perspektivám jeho rozvoje i obrany, včetně třídně vyhraněného vztahu k nepřítelům socialismu vně i uvnitř socialistického státu.

Československá lidová armáda — jako armáda socialistického typu — byla od svého vzniku budována na **principu proletářského a socialistického internacionalismu**. KSČ při výstavbě naší armády usilovala od počátku o internacionální pojetí obrany socialismu, které je obecným principem výstavby armády socialistického typu. Základy realizace tohoto principu byly položeny v Československo-sovětské smlouvě o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci z 12. prosince 1943, v ustanovení Košického vládního programu o armádě a dále byly konkretizovány na IX. sjezdu KSČ.

V nových podmínkách, po únoru 1948, šlo především o důslednou realizaci leninských principů výstavby socialistické armády, tedy také o to, aby základem vojenskoodborné přípravy příslušníků armády, zvláště jejího velitelského sboru, se stala sovětská vojenská věda a zkušenosti Sovětské armády z druhé světové války. Výrazem tohoto úsilí bylo i vydání nových řádů a předpisů, vypracovaných na základě osvědčených řádů Sovětské armády i operativní řešení politické, kádrové i materiálně technické pomoci při zabezpečování obranyschopnosti státu.

Výrazem proletářského internacionalismu v praxi byla pomoc sovětských vojenských poradců, kteří po roce 1950 pomáhali ve školách, u útvarů, svazků i na složkách ministerstva národní obrany vychovávat zdatné velitele, politické pracovníky i pedagogy na vojenských školách.

Linie vojenské politiky strany, vytyčená na IX. sjezdu KSČ, jako organická součást generální linie výstavby socialismu, představovala jeden z nejvýznamnějších mezníků ve vývoji ČSLA.

Vědeckost, realnost závěrů a cílů, stanovených na IX. sjezdu KSČ, plně potvrdila praxe. V průběhu relativně krátké doby byly u nás pod vedením KSČ, v historicky krátké době vybudovány základy socialismu. Také vybudování silné a bojeschopné armády socialistického typu bylo výsledkem úspěšné realizace generální linie výstavby socialismu v ČSR.

V současné době Československá socialistická republika významně přispívá k posílení obranného úsilí států Varšavské smlouvy. Svými zásadními postoji se spolupodílí na formování mírové zahraniční po-

litiky zemí socialistického společenství, které má podstatný vliv na vytváření mezinárodních politických předpokladů pro budování rozvinuté socialistické společnosti.

Byly vytvořeny také podmínky pro vytvá-

čení nových náročných úkolů v oblasti vojenské politiky na XIV. sjezdu KSČ pro další upevnění internacionálního charakteru obrany, socialistického charakteru a bojové pohotovosti naší armády. Tuto strategickou linii v dalších vývojových etapách rozvinul a konkretizoval XV. a posléze XVI. sjezd KSČ.

Na těchto sjezdech bylo konstatováno, že naše armáda zásluhou soustavné pozornosti vedení strany a armády se stala moderní soudobou armádou vyspělé socialistické společnosti a má v současné době všechny potřebné materiální, technické a kádrové podmínky, které pozitivně ovlivňují její další vývoj, sílu a bojovou pohotovost.

Země socialistického společenství spolu s pokrokovými silami celého světa jsou dnes znepokojeny imperialistickou politikou neustálého stupňování horečného zbrojení, které zvyšuje nebezpečí jaderné katastrofy. USA podnikají akce, směřující k dalšímu zostřování politické konfrontace. Jedním z posledních kroků bylo zahájení urychleného rozmísťování nových jaderných kompletů v západní Evropě v listopadu 1983, které jako zbraně prvního úderu vážně ohrožují země socialistického společenství a porušují existující vojensko-strategickou rovnováhu.

Rozmísťování nových amerických jaderných prostředků nedaleko naší západní

hranice, spolu s dalšími militaristickými kroky imperialismu, nám nedovoluje bezstarostnost. Soudruh G. Husák na 9. zasedání ÚV KSČ v listopadu 1983 prohlásil, že militaristické kroky imperialismu ohrožující mír a bezpečnost v Evropě z naší strany vyžadují „**boj za udržení míru důsledně spojit s upevňováním obranyschopnosti našeho státu, s naší aktivní účastí na posilování obranné síly celého socialistického společenství**“ (Husák, G.: Jednotně a odhodlaně k plnění úkolů přísti roku. Rudé právo, 10. prosince 1983, s. 1.)

Vzniklá situace se bezprostředně dotýká vojenské politiky strany a celého života armády. Jak zdůraznil generální tajemník ÚV KSČ na uvedeném zasedání „nedílnou součástí úsilí o upevňování naší obranyschopnosti je péče o další zdokonaňování bojové a politické připravenosti našich ozbrojených sil. Předsednictvo ÚV KSČ a vláda ČSSR se jejich potřebami a úkoly soustavně zabývají a můžeme říci, že naše ozbrojené síly jsou na náležité úrovni, odpovědně plní své povinnosti. Tváří v tvář vývoji mezinárodní situace je však nutné bojovou a politickou připravenost Československé lidové armády dále zvyšovat a dbát o její vybavení potřebnou moderní technikou. Stejně jako ostatní státy Varšavské smlouvy, vynakládáme na tyto účely nezbytné prostředky“ (Tamtéž.)

SPP v období přípravy operačně taktických cvičení

Vědeckotechnický rozvoj v podmínkách ČSLA je jedním z objektivních faktorů nárůstu požadavků na vysoké morálně politické a bojové vlastnosti vojáků, na jejich ideovou pevnost, bojové mistrovství, tělesnou zdatnost i psychickou připravenost. Tyto vlastnosti se nekomplexněji realizují v procesu taktických, velitelsko-štábních a spojeneckých cvičení. Proces polního výcviku, zvláště bojových střelb a taktických cvičení všeho druhu včetně nepřetržité a účinné SPP, vytváří takový model soudobého boje, ve kterém jsou nejlepší podmínky pro formování těchto vlastností vojsk.

Nezastupitelné místo při zvyšování bojové pohotovosti a bojové připravenosti ČSLA mají operačně taktická cvičení. Maršál SSSR V. G. Kulikov charakterizoval společná operačně taktická cvičení jako nejvyšší formu kolektivní přípravy spřátelených armád k odrazení imperialistické agrese, „... které organicky zahrnují veškeré druhy bojové přípravy potřebné k úspěšnému vedení boje i bojových operací. Protože s rostoucí složitostí podmínek ozbrojeného boje vzrůstá úloha operačně taktické přípravy, mají tato cvičení stále větší význam“. (Kulikov, V. G.: Společná obrana socialismu. Naše vojsko, Praha 1983, s. 65.)

V uplynulých letech se uskutečnila řada velkých operačně taktických cvičení, počínaje cvičením Štít, Družba, Neutron, Morava a konče cvičením Sojuz-83, která obohatila velitele, štáby a politické orgány o mnoho cenných poznatků a zkušeností z plánování bojových operací, reálnosti rozhodovacích procesů a přijímaných dokumentů, z organizování součinnosti na jednotlivých stupních velení a v neposlední řadě z řízení bojové činnosti ve složitých terénních a povětrnostních podmínkách.

Politické orgány na těchto cvičeních získaly nové poznatky z organizování a uskutečňování SPP v polních podmínkách, obohatily formy a metody své práce a ověřily si reálnost předem zpracovaných metodik činnosti a vzorové dokumentace. Shromáždily mnoho podnětných zkušeností z plánování, organizování a provádění SPP v období přípravy a průběhu cvičení. Tyto zkušenosti jsou jedním z podstatných zdrojů, ze kterých budou politické orgány čerpat v případě plnění složitých úkolů a podmínkách skutečného ozbrojeného zápasu.

Významnou úlohu pro efektivní činnost politických orgánů a stranických organizací na operačně taktických cvičeních sehraje přípravné období, jehož délka je závislá na celé řadě faktorů. Mezi ně patří

především rozsah, náročnost a složitost procvičovaných úkolů, způsob zahájení cvičení, množství zúčastněných vojsk a štábů, vojenské techniky apod.

Cílem přípravného období je obsahová a metodická příprava kádrů k řízení stranickopolitické a masové politické práce, ujasnění místa a úkolů stranických a svažáckých organizací s důrazem na ZO KSČ štábů, zabezpečení obsahové přípravy funkcionářského aktivu KSČ a SSM. Zkušenosti potvrzují, že správně obsahově usměrněná vnitrostraničká práce a pravidelný vnitrostraničský život i v polních podmínkách vede k prohloubení stranickosti a odpovědnosti při plnění úkolů. Mimo to musí politický orgán zabezpečit přípravu vlastního stupně a podřízených politických pracovníků. Osvědčilo se organizovat obsahové a metodické semináře k přípravě politického aparátu, jejichž obsahem je výměna zkušeností z minulých cvičení, přednášky a besedy o teoretických a metodologických otázkách SPP v polních podmínkách. Tyto semináře jsou i místem, kde se projednávají metodiky činnosti politického aparátu na cvičeních. Součástí přípravy politických pracovníků je rovněž prověřování jejich vojenskoodborných, taktických a technických znalostí. V tomto období je také nutné připravit technické prostředky pro agitačně propagační a kulturně výchovnou práci.

V přípravném období je potřebné vytvářet podřízeným politickým orgánům časové a materiální podmínky pro přípravu vlastních aktivů, poskytovat těmto stupňům účinnou obsahovou a metodickou pomoc, vytvářet malé, vysoce dělné a mobilní skupiny na pomoc při souběžném plánování, s předstihem vydávat a distribuovat potřebné agitačně propagační materiály. Zkušenosti z taktických cvičení ukazují, že základem přípravy cvičících vojsk a štábů je ideově politická a masová politická práce, jejíž účinnost je bezprostředně

závislá na přípravě kádrů a kvalitě vydávaných materiálů.

Vedle této hlavní činnosti musí politický orgán ovlivňovat i řadu úkolů organizačního a metodického charakteru, jako jsou např.: kvalita plánování jednotlivých etap cvičení, nácviky a instrukčně metodická zaměstnání a další činnosti, které souvisí s přípravou velitelů a štábů. Důraz je zpravidla kladen na příkladnou a zodpovědnou přípravu na cvičení, na hledání dalších způsobů zkvalitňování řídicí a organizační práce, na vzájemnou součinnost mezi jednotlivými odděleními a prvky velení, na úlohu štábů při přípravě bojové techniky a zbraní a na řešení otázek týlového a technického zabezpečení.

Zkušenosti ukazují, že činnost politického orgánu je efektivní jedině tehdy, bude-li SPP organickou součástí metodiky přípravy operačně taktického cvičení a její základní cíle a úkoly se stanou vlastními velitelům a štábům všech stupňů a promítnou se i do týlového, technického a zdravotnického zabezpečení. Obsah SPP musí vycházet z požadavků politické linie KSČ, z myšlenek sjezdů a základních vojensko-politických dokumentů. Na tomto základě politický orgán spolu se stranickými organizacemi usměrňuje a sjednocuje tvořivou aktivitu velitelů, štábů a vojsk ke splnění všech úkolů cvičení.

SPP je zaměřena zpravidla k plnění těchto úkolů:

1. Výchovy k vědeckému světovému názoru, stmelování vojáků, objasňování vedoucích úloh strany, její vojenské politiky, cílů a úkolů, které strana vytyčuje v daném období, posilování socialistického vlastnictví a internacionálního cítění, prohlubování bojové družby s armádami Varšavské smlouvy, zejména se Sovětskou armádou.

2. Upevňování a prohlubování morálně

politických a psychických vlastností velitelů, příslušníků štábů a vojáků, se zaměřením především na takové vlastnosti, jako je komunistické přesvědčení a socialistické uvědomění, nenávist k třídnímu nepříteli, socialistický kolektivismus a bojové soudružství, vysoká uvědomělá kázeň a osobní odpovědnost za obranu socialistické vlasti a země socialistického společenství.

3. Vlivu SPP na vojskoprofesionální, bojové kvality důstojníků, praporčíků a vojáků základní služby, na dodržování vysoké bojové pohotovosti a vedení aktivní činnosti při plnění bojových úkolů, vedení vojáků z povolání ke zvyšování vojskoodborných znalostí, k dovednému vedení vojskům ve složitých podmínkách, zdokonalování vojskoodborné a technické připravenosti politického, aparátu a jeho schopnosti rozvíjet cilevědomou a diferencovanou SPP v jednotlivých etapách cvičení.

4. Ideovému a organizačnímu upevňování stranických organizací, prohlubování jejich realizační schopnosti. Politické orgány musí věnovat pozornost zejména stranickým organizacím na štábech svazů a svazků, strukturu stranických organizací uvádět do souladu s rozsahem a úkoly operačně taktického cvičení. Pevné obsahové i organizační řízení stranických organizací bude závislé na politických pracovnících, a proto bude záležet na výběru a rozmístění politických pracovníků v celé struktuře cvičících svazků a útvarů.

5. Soustavné pozornosti otázkám speciální propagandy jako nedílné součásti SPP. Podle možností procvičovat uvádění jednotlivých pracovišť speciální propagandy do plné bojové pohotovosti, účelně rozmísťovat její síly a prostředky.

6. Vlivu politických orgánů na oblast materiálního, technického a zdravotnického zabezpečení vojsk vším potřebným pro

činnost a život v polních podmínkách. Zvýšit pozornost týlovým orgánům, promýšlet podíl politických pracovníků, stranických a svazáckých organizací na řešení složitých úkolů materiálního a technického zabezpečení soudobých operačně taktických cvičení.

Politický orgán vychází z těchto obecných úkolů jak v přípravě, tak v průběhu cvičení; upřesňuje a konkretizuje tyto úkoly v dokumentech pro plánování, řízení a provádění SPP.

Politické orgány získaly v přípravě a průběhu minulých cvičení mnoho nových poznatků a podnětů pro zdokonalování plánování a metodiky své práce. Organizovanost, účelnost a efektivnost práce politického orgánu je do značné míry závislá na úrovni předem zpracované metodiky činnosti. Tyto metodiky práce se staly nedílnou součástí dokumentace pro plánování a řízení SPP na jednotlivých stupních politických orgánů v polních podmínkách. Ujednocují a sladují činnost náčelníka a dalších vedoucích funkcí politického oddělení a jednotlivých skupin. Je v nich specifikována a časově vymezena činnost jednotlivých pracovníků politického orgánu a plní i úlohu určitého návodu k činnosti v rychle se měnících operačních a taktických situacích, které jsou charakteristické omezenými časovými možnostmi. Jde o to, aby to byl co nejefektivnější, metodicky správně učený a sladěný postup politického orgánu, který respektuje požadavky činnosti všech řídicích funkcí jak ve vertikální, tak v horizontální rovině. Takto sladěné metodiky činnosti naplňují požadavek reálnosti a použitelnosti v boji. Např. metodika práce politického oddělení svazu by měla být sladěna s činností politické správy operačně strategického svazu, to znamená vertikálně a dále s činností velitele a štábu svazu, což znamená horizontálně. Je po-

chopitelné, že by neměla chybět ani sladěnost metodiky politického oddělení svazu s činností politických oddělení svazků, což umožňuje mít neustálý přehled o činnosti podřízeného orgánu, usnadňuje styk a předávání úkolů, nařízení a informací. Zkušenosti z operačně taktických cvičení ukazují, že ve sladěnosti jednotlivých metodik práce jak v horizontální, tak vertikální rovině existují ještě rezervy.

Metodika činnosti politického orgánu by měla naplňovat i požadavek variantnosti. V dynamice soudobých operací vzniká celá řada nejrůznějších situací, které není možné ponechat bez vlivu SPP. Reálné předvídání vzniku těchto situací a ujasnění alespoň rámcových opatření snižují moment překvapení a zachovávají požadavek operativnosti a nepřetržitosti SPP.

Na druhé straně je třeba pochopit, že sebelépe zpracovaná metodika činnosti a vzorově propracovaná dokumentace pro činnost v polních podmínkách jsou pouze pomocným, orientačním prostředkem politického orgánu a že je nutné jich využívat tvůrčím způsobem. Každá fáze, epizoda cvičení je neopakovatelná, zvláštní a vyžaduje tvůrčí aplikaci předem připravené dokumentace. Naopak, politický orgán, jeho náčelník a další vedoucí funkcionáři musí být schopni za jakýchkoli podmínek uskutečnit včasnou a přesnou analýzu operačně taktické situace, stanovit reálné úkoly a vydat jasné pokyny pro činnost pracovníků politického oddělení.

Rozhodující úlohu v systému plánování a řízení SPP má náčelník politického orgánu. Na jeho promyšlené, cílevědomé činnosti závisí sladěná a efektivní práce celého kolektivu. V přípravném období plní náčelník zpravidla tyto úkoly:

— studuje směrnice náčelníka politického orgánu (velitele) vyššího stupně pro SPP v plánovaném cvičení, ujasňuje si úko-

ly a vyvozuje závěry pro plánování a organizování práce na vlastním stupni,

— seznamuje příslušníky politického orgánu s úkoly vyššího orgánu, vydává pokyny ke zpracování dokumentace pro plánování a řízení SPP na cvičení,

— zpracuje časovou kalkulaci a stanoví obsah SPP, zámysl rozmístění sil a prostředků,

— podílí se na konečném dopracování plánu SPP na období přípravy a průběhu operačně taktického cvičení a předkládá jej ke schválení veliteli,

— řídí poradu s náčelníky politického oddělení, vydává předběžné pokyny a stanoví úkoly SPP velitelům svazků,

— zvláštní pozornost věnuje analýze morálně politického stavu vlastních vojsk a opatřením k jeho upevnění,

— spolu s předsedou ZO KSČ štábu plánuje a realizuje opatření ke zvýšení odpovědnosti komunistů při vlastní přípravě na cvičení a pomoci podřízeným stupňům,

— organizuje součinnost a spolupráci s jednotlivými odděleními štábu, s náčelníky politických oddělení a ZVP přidělených a podporujících útvarů s důrazem na svazky a útvary armád Varšavské smlouvy.

— ukládá úkoly aparátu speciální propagandy a schvaluje plán organizace a provádění speciální propagandy a plán materiálního a technického zabezpečení speciální propagandy.

Významnou úlohu v činnosti náčelníka politického orgánu sehrává jeho vlastní rozhodovací proces, ujasňování úkolů a časová kalkulace jejich postupného plnění. Smyslem rozhodovacího procesu je přijetí takového rozhodnutí o použití sil, prostředků, forem a metod SPP, které co nejefektivněji přispěje k úspěšné realizaci cílů a úkolů operačně taktického cvičení, rozkazů a bojových nařízení velitele.

Ujasnění úkolů dělá náčelník politického orgánu na základě:

— analýzy mezinárodněpolitických vztahů a jejich vojenských aspektů, vnitropolitické situace a aktuálních úkolů, které vyplývají z vojenskopolitických dokumentů,

— cílů a úkolů operačně taktického cvičení a předpokládaného místa a úlohy svazu při jejich realizaci,

— naplněnosti politických oddělení svazků a politických skupin útvarů, ideově politické a vojenskoodborné připravenosti politického aparátu, úrovně jeho zkušeností a dovedností při organizování SPP v polních podmínkách, struktury stranických organizací, stavu organizovanosti, počtů komunistů štábních organizací a v praporech, úrovně jejich příkladnosti, ideové a organizační jednoty a akceschopnosti stranických organizací,

— rozboru konkrétních podmínek u jednotlivých svazků a útvarů, které ovlivňují plnění bojových úkolů; mezi ně patří úroveň morálně politického stavu, připravenost velitelů a štábů k řízení vojsk v poli, naplněnost svazků a útvarů lidmi a bojovou technikou, úroveň vycvičenosti atd.

V rámci ujasňování úkolů analyzuje náčelník také silná a slabá místa předpokládaného nepřítel.

Výsledkem ujasnění úkolu je:

— časová kalkulace pro činnost náčelníka politického orgánu a celého kolektivu v přípravném období,

— cíle a hlavní úkoly SPP, základní opatření, formy a metody činnosti,

— podklady o morálně politickém stavu vlastních vojsk a vojsk nepřítel jako součást návrhu velitel,

— předběžná nařízení pro SPP, diferencovaná na jednotlivé svazky a útvary,

— zámysl použití příslušníků politického orgánu při poskytování pomoci u svazků a útvarů.

Výsledky ujasnění úkolu a zhodnocení

situace jsou základem pro zpracování plánovacích a řídicích dokumentů pro činnost politického orgánu při přípravě a v průběhu operačně taktického cvičení.

Operačně taktická cvičení ukázala, že politickým orgánům se daří zpracovávat obsahově správné a reálné dokumenty v potřebných časových lhůtách, které vytvářejí předpoklady pro účinné politické zabezpečování stanovených úkolů. Úkoly jsou podřízeným stupňům ukládány včas a diferencovaně. Přesto existují některé problémy, které se projevují v menší promyšlenosti a reálnosti zpracovaných dokumentů, zejména v určité obecnosti, formalitě a v některých případech i stereotypu a strnulosti. Důležitou otázkou i nadále zůstává množství zpracovaných dokumentů a jejich rozsah. Při řešení těchto problémů jsou i vnitřní rezervy pro zkvalitnění práce jednotlivých politických orgánů.

Zpracování dokumentů vyžaduje tvořivý přístup, hlubší analýzu konkrétní situace ve štábech a u vojsk a ne jen často mechanické využívání zpracovaných metodik práce a vzorové dokumentace. Dokumenty je nutné oprostovat od zbytečného detailizování, rozvláčnosti a popisnosti.

V současné době dochází k ujednocování cvičné dokumentace pro SPP v bojové činnosti především na stupni politická správa operačně strategického svazu — politického oddělení svazu. Dosavadní zkušenosti jednoznačně potvrzují, že rozsáhlé, popisné a mnohohlavné plány SPP k zabezpečení operací na těchto stupních jsou přežitkem. Plán musí především řešit úkoly a opatření na vlastním stupni, neplánovat akce a opatření za podřízené stupně, které mají vlastní, samostatné plány.

Dynamika soudobého boje vyžaduje věcné a stručné dokumenty. Na úrovni politického orgánu operačně strategického svazu a svazu není třeba rozpisovat v plá-

nech základní abecedu politické práce, jako je např. obsah SPP průzkumných, chemických a týlových jednotek apod. Opatření musí být jasná, konkrétní a plně kontrolovatelná. Nejlépe vyhovuje způsob grafického vyjádření plánu činnosti politického orgánu, který obsahuje cíl SPP v dané operaci a jednotlivá konkrétní opatření přehledně učeněná do plánovaných fází bojové činnosti. Je možné barevně vyjádřit opatření, která směřují k vnitřní práci politického orgánu, ke štábu a ke svazkům. Tento způsob plánování bude potřebné nadále obsahově i metodicky propracovávat.

Při současném vedení bojové činnosti dochází k častému přemísťování velitelských stanovišť a narušování spojení, což ztěžuje doručování dokumentů podřízeným

stupňům. To je znásobeno ještě tím, že politické orgány trpí nedostatkem vlastních spojovacích prostředků. Za tohoto stavu by měly převládat; osobní styk, pomoc podřízeným stupňům na místě, kontrola plnění přijatých opatření, jejich pravidelné hodnocení a zevšeobecňování a popularizace nejlepších zkušeností. Tyto metody musí být v práci politických orgánů důsledněji prosazovány.

Je třeba mít neustále na zřeteli zásadu plně platnou i pro práci vyšších politických orgánů, že hlavním smyslem SPP je soustavná a promyšlená práce s lidmi a že veškerá dokumentace pro řízení a konání politické práce musí směřovat k pomoci při realizaci bojových úkolů a nařízení velitele, o kterých se rozhoduje především u pluků, praporů a rot.

K problematice vztahu komunistické mravnosti a socialistické vojenské kázně

Komunistická strana Československa věnuje ve své výchovné činnosti značnou pozornost posilování morálních základů celkové společenské kázně. Tato skutečnost má objektivní opodstatnění. V socialistické společnosti vznikly nezbytné podmínky sociálně ekonomického a politického charakteru, které umožňují růst úlohy morálky v regulaci a motivaci mezilidských vztahů. Vznikla základna, která vytváří dostatečně široký rámec pro rozvoj nové komunistické morálky. Její vznik, rozvoj a růst intenzity ovlivňování jednání lidí v různých oblastech jejich činnosti mají povahu nutnosti, protože to vyplývá z objektivních zákonů celkového společenského pohybu. To, v jaké míře se morálka stává ideovým východiskem jednání a ukázněnosti lidí, podstatně závisí na účinnosti mravní výchovy. Ani v této oblasti se společenské zákonitosti neprosazují „automaticky bez cílevědomé a uvědomělé činnosti jednotlivců, tříd nebo politických stran.

Posilování morálních základů socialistické vojenské kázně tvoří trvalou a náročnou úlohu mravní výchovy vojáků Československé lidové armády. Obecná společenská zákonitost má přirozeně své zvláštní projevy. Ve „zprávě o stavu vojenské kázně a dalších úkolech zvyšování její úrovně v ČSLA“, kterou projednalo Předsednictvo ÚV KSČ 8. května 1981 se proto upozorňuje, že nedostatky v životě vojenských kolektivů „jsou ve větší míře tam, kde je nízká organizovanost, jsou porušovány základní řády a je málo účinná ideová vojenská a mravní výchova“. V tom-

to článku chci proto věnovat pozornost některým teoretickým a praktickým aspektům této problematiky.

Vztah komunistické morálky a socialistické vojenské kázně je vztahem dvou jevů, které se podstatně neliší, avšak nejsou totožné. Morálka a kázeň tvoří jednotu, jednotu rozdílného. Ve vývoji tohoto vztahu převažuje tendence jednotici. Tendence ke splývání. Jeho vývoj však mohou provázet i jiné, dokonce nežádoucí jevy, které způsobují divergenci morálky a kázně. Protože kázeň v socialistické společnosti a armádě je založena především na ideově politickém přesvědčení lidí, nepřichází do rozporu (nebo dokonce konfliktu) s morálními požadavky.

Socialistická vojenská kázeň a jednání podle jejích zásad mohou být vždy odůvodnitelné pomocí principů komunistické morálky. Jinak řečeno, voják, který jedná podle obsahu kázeňských požadavků, není vystaven nebezpečí morálního konfliktu těžce nebo vůbec neřešitelného. K nesprávnému a deformovanému (proto velmi škodlivému) pojetí vztahu morálních a kázeňských norem patří v myšlení a činnosti vojáků různé projevy tzv. „falešného kamarádství“. Domnívám se, že zásady kázně jsou specifickou konkretizací obecných principů morálky. Obecně se projevuje jen skrze zvláštní a jednotlivé. Základní požadavky socialistické vojenské kázně jsou proto „praktičtější“, rozmanitější, detailnější a rigoróznější. Nepodstatné rozdíly mezi komunistickou morálkou a kázní, z hlediska vojenskopolitického poslání armády, zaznamenáváme především v ně-

kterých elementárních normách a pravidlech jednání vojáků. Tyto rozdíly však nenarušují tak významné úkoly, jako je bojová pohotovost a proces bojové přípravy vojsk. Tyto rozdíly se projevují také ve způsobech kontroly dodržování norem mravnosti a kázně. Např. v oblasti mravních norem se využívá morálního odsouzení nebo zadostiučinění, v oblasti kázeňských norem trestu nebo pochvaly.

K teoreticky důležitým otázkám mravní výchovy patří také etické pojetí kategorie kázeň, odhalování jejího praktickovýchovného významu a morálního obsahu. V marxistické etice se kázeň definuje jako systém norem a společenských vztahů, které regulují jednání lidí v různých oblastech sociální činnosti a života. Zabezpečují koordinovanost jednání osob v kolektivu a zaručují závazné osvojení a plnění norem, které jsou nezbytné k tomu, aby kolektivy plnily své úkoly. Jde o normy právní, morální, politické, estetické aj. Kázeň je prostředkem veřejné kontroly každodenního jednání lidí, přičemž odráží především sociálně ekonomické vztahy vládnoucí v dané společnosti a slouží k jejich podpoře a fixaci.

Formy společenské kázně jsou mnohostranné — od přímého násilí státu po veřejné mínění a osobní uvědomělost lidí. Různé jsou tedy i formy upevňování a prohlubování kázně. V současné době, zejména v podmínkách armády, je kázeň stále více chápána jako kategorie morální a politická. Je možné se tedy domnívat, že její světónázorové základy tvoří především politické a morální ideje socialismu. K dosažení dalšího upevňování vojenské kázně je z toho důvodu mj. nutné zkvalitňovat výchovnou úlohu ČSLA na základě cílevědomého utváření vědeckého světového názoru a komunistického přesvědčení příslušníků armády a v procesu výcviku a výchovy rozvíjet rysy kolektivismu, upevňovat soudružské vztahy uvnitř vojenských kolektivů, založené na důvěře, vzájemné účtě a pomoci.

Růst úlohy mravního obsahu kázně je velmi žádoucí tendence, neboť zákonitě vede k formování sebekázně a sebekontroly vojáků. Voják s vysokými politickými a morálními kvalitami jedná v jakýchkoli podmínkách, v nejsložitějších situacích aktivně, principiálně a důsledně.

Klademe-li důraz na morální zdroje a obsah kázně, nechceme tím redukovat proces jejího utváření a upevňování na plně morální. Kázeň je důsledkem vědomě formovaných kvalit lidí a společenských vztahů. Ke kázní je třeba vést, vychovávat, ale také kázeň důsledně vyžadovat. To je povinností každého vedoucího

na kterémkoli stupni řízení, od ministra až po místra. Všichni mají v rukou dostatečné prostředky, aby tam, kde chybí dobrá vůle, si pořádek vynutili. Nelze hledat omluvy za chyby a přestupky, které jsou na vrub společnosti a armády. Humánnost výchovy v socialistické armádě si nelze vysvětlovat tak, že provinilcům se bude jen do nekonečna trpělivě domlouvat. Po „dobrém“ to lze zkusit jednou, dvakrát, ale pak už se musí vojenská morálka, kázeň a odpovědnost vymáhat jinými způsoby. Zkušenosti potvrzují, že např. k přičinám vyšší trestnosti u vojáků 2. ročníku základní služby patří to, že jsou mj. nedostatečně kontrolovány a hodnoceny, přestupky v jejich chování a jednání jsou přehlíženy.

To, co jsem dosud uvedl, potvrzuje, že kategorie socialistické vojenské kázně není jen kategorií „čisté“ etickou. Je to kategorie syntetická, přestože její morální obsah je závažný a nenahraditelný. V právní formě je socialistická vojenská kázeň výrazem požadavků socialistické společnosti a uvědomělé a bezpodmínečné plnění řádů a nařízení všemi vojáky. Kvalitativní charakteristiku kázně na základě uvědomění její objektivní nutnosti zdůrazňoval již V. I. Lenin. „Místo starého cepování, které bylo prováděno v buržoazní společnosti proti vůli většiny, zavádíme uvědomělou kázeň dělníků a rolníků, kteří s nenávistí ke staré společnosti spojují rozhodnost, dovednost a odhodlanost sjednotit a zorganizovat síly“ pro boj se starou společností a za komunismus. (Lenin, V. I.: Úkoly organizací mládeže. Spisy, sv. 31. Praha 1955, s. 284.)

Syntetický charakter vojenské kázně vyúsťuje v metodologický požadavek **komplexního pojetí výchovy a výcviku vojáků**. V těchto souvislostech mám na mysli jednotu mravní a právní výchovy, spolu s výchovou vojáků k opovržení reakčními a militaristickými silami kapitalistických zemí. Právě v mnohostranném pochopení a uvědomělosti plnění požadavků socialistické vojenské kázně, která požaduje na vyšší míře soulad společenské a osobní morálky, společenského a individuálního vědomí, spočívá její základní odlišnost od kázně všech předsocialistických a soudobých buržoazních armád.

Kázeňský řád ozbrojených sil ČSSR charakterizuje kázeň jako nejdůležitější podmínku bojovosti, vysoké a neustálé bojové pohotovosti vojsk. V definici uvádí, že vojenská kázeň je přísné a přesné dodržování pořádku a pravidel stanovených československými zákony, vojenskými řády a předpisy všemi vojáky. Vojenská kázeň je založena na vědomí vojenské po-

vinnosti a osobní odpovědnosti každého vojáka za obranu své vlasti. Domnívám se v této souvislosti, že jsme dosud nevyužili v plné míře těch výchovných možností, které pramení z osobní příkladnosti vojáků z povolání. To mj. znamená, že je nutné nadále zkvalitňovat komunistickou výchovu posluchačů na všech typech vojenských středních a vysokých škol. Již při přípravě budoucích vychovatelů je potřebné formování vědomí toho, že vojenské řády a předpisy jsou závazné pro všechny vojáky i vědomí vysoké osobní odpovědnosti za obranu socialismu. V této souvislosti to znamená vést posluchače k vědomí toho, aby nechápali své vzdělávání jako osobní soukromou záležitost, nýbrž jako náročnou společenskou úlohu.

Zvyšování vlivu prvků morální a politické uvědomělosti na upevňování socialistické vojenské kázně vyplývá také z podmínek bojové a politické přípravy, které vytváří vědeckotechnická revoluce ve vojenském. Roste význam tzv. kázně kolektivní (součinnosti), časové, technicko-technologické a kázně v bojovém rozdělení a ve vyčleněných hotovostních silách. Bojová pohotovost je přímo úměrná dosažené kvalitativní úrovni těchto forem ukázněnosti. Jejich společným základem proto musí být vysoká uvědomělost vojáků, kterou nelze dlouhodobě a účinně nahradit žádným jiným opatřením. Věc má však i druhou stránku, která spočívá v adekvátním oceňování (morálním i hmotném) nejuvědomělejších vojenských kádrů, příslušníků vojenských kolektivů, jednotek a útvarů. Jde o zásadu, kterou z celospolečenského hlediska velmi jasně vyjádřil soudruh J. V. Andropov. „Právě práce, uvědomělá, svědomitá a iniciativní, práce ve prospěch společnosti je u nás považována za nejvyšší měřítko důstojnosti a společenské prestiže člověka.“ [Andropov, J. V.: Učení Karla Marxe a některé otázky výstavby socialismu v SSSR. Praha, Svoboda 1983, s. 13.]

Mezi aspekty, které podmiňují růst uvědomělé kázně nepatří jen ty, které bezprostředně vyplývají z plnění povinností a úkolů vojenské služby. Radíme sem také jevy soukromého a rodinného života, zejména vojáků z povolání. Jen prostřednictvím uvědomělé kázně je možné trvale a v požadované míře dosáhnout toho, aby se vojáci vyrovnávali s některými obtížemi a osobními omezeními, které se týkají např.

cestování a dovolené. Kázeň je také prostředkem formování schopnosti podřídit své zájmy (i zájmy rodiny) armádním (celospolečenským) zájmům i schopnosti trpělivě, rozvážně reagovat na negativní projevy určité části veřejnosti vůči představitelům vojenského povolání.

V mravní a kázeňské výchově vojáků nabývá v současnosti na stále větším významu jeden ze základních principů komunistické morálky, princip kolektivismu. Výsledky, kterých dosahují vojenské kolektivy v procesu výcviku a výchovy jsou přímo úměrně podmíněny morální atmosférou a charakterem mravních vztahů v daných kolektivech. Vždyť v téměř žádném civilním, pracovním či jiném kolektivu nežije člověk tak těsně spjat po celý den s ostatními soudruhy. Vzájemná závislost a odpovědnost vojáků je tam daleko silnější než v jiných případech.

Vojenské kolektivy plní složité a náročné úkoly s vysokými požadavky na přesnost a sladěnost činnosti. Proto je nutné život v kolektivech přísně kodifikovat řády a předpisy, ale i rozkazy velitele. Tím se neoslabuje účinnost funkcí morálky v mezilidských vztazích vojenského kolektivu ani míra morální svobody jednotlivců. Vzhledem k úkolům vojenských kolektivů bylo nutné, aby četné morální a charakterové požadavky byly zakotveny ve vojenských základních řádech jako požadavky a normy právní, pro všechny vojáky závazné. Např. Řád vnitřní služby stanoví jako povinnost každého vojáka vážit si bojového soudružství, pomáhat soudruhům slovem i skutkem, zabraňovat jim v nedůstojném chování, jednání a s nasažením vlastního života je chránit v nebezpečí.

Mravní výchova v socialistické armádě proto musí směřovat k formování nejvyšších morálních kvalit lidí. Většina jiných občanských činností tento práh mravnosti v masových rozměrech nevyžaduje. Voják socialistické armády je mravně povinen povýšit zájmy obrany vlasti nad hodnotu vlastního života. Samozřejmě, že mravní výchova nesmí směřovat k formování nihilistického postoje člověka k vlastnímu životu, k hazardérství apod. Zdůrazňuje „pouze“ vyšší morální hodnotu svobody vlasti před nesvobodnou individuální existencí. První je plodem odvahy, hrdinství, druhá je plodem zbabělosti.

V závěru tohoto článku je možné uvést tyto souhrnné poznatky. V současné době ovlivňují charakter a základní rysy socialistické vojenské kázně především dvě

skupiny činitelů. Je to charakter možné světové války i příprava armády na její vedení, války, která by měla vyhraněný třídní charakter a v jejím průběhu by se

řešily otázky existence protikladných společenských soustav (nebo dokonce samotné existence celého lidského života). Tato válka by byla vedena nejrozchodnějšími způsoby za totálního nasazení materiálních a duchovních sil obou stran. Je zřejmé, že by objektivně vyžadovala morální pevnost a vysokou ukázněnost všeho obyvatelstva, nejen příslušníků ozbrojených sil. Morálka i kázeň se v takových podmínkách podřizují stejným zákonitostem. Z mírových iniciativ socialistického společenství a mírového poslání socialistických armád vyplývá morální stránka osobní odpovědnosti vojáků za obranu socialismu a v jistém smyslu i za obranu mírových sil celého světa.

Druhá skupina činitelů spočívá ve stálém rozvoji socialistické společenské základny, v prohlubování demokratičnosti socialistických společenských vztahů, ve zdokonalování komunistické výchovy a vzdělanosti lidí a v upevňující se morálně politické jednotě armády a společnosti. Objektivně se prohlubuje sociálně ekonomická, politická a morální podstata kázně. Prostřednictvím uvědomělosti lidí stává se tato podstata zdrojem vytváření vnitřního souhlasu vojáka s náročnými požadavky kázně. V řadách vojáků nejvyspělejších vojenských kolektivů dochází k integraci toho, co je ve většině soudobých buržoazních armád rozděleno na buržoazní morálku a buržoazní vojenskou kázeň.

ZKUŠENOSTI ZE SPOLEČNÝCH VŠEVOJSKOVÝCH CVIČENÍ

Společná cvičení armád Varšavské smlouvy mají za cíl zdokonalovat všestrannou připravenost velitelů, štábů a všech vojáků, přispívají k prohloubení vzájemného poznávání, upevnění politické a třídní jednoty, vojenského soudružství, přátelství, rozvíjení tradic bojového soudružství a připravenosti k rozhodné společné činnosti proti jakémukoli agresorovi, který chce ohrozit vymoženosti socialismu v našich zemích.

Na spojeneckých cvičeních se navazují osobní kontakty, prohlubují se vztahy vzájemné důvěry a spolupráce. Jsou skutečnou školou vlastenecké a internacionální výchovy velitelů i vojáků. Napomáhají nacházet účinnější formy a prostředky spojování odborně technických znalostí a bojových vlastností vojsk s utvářením jejich vysoké morálně politické a psychologické připravenosti, politické a třídní ostražitosti, zvyšují bojovou pohotovost a všestrannou připravenost armád Varšavské smlouvy nejen jako spolehlivého garanta obrany vymožeností socialismu, ale také jako významného nástroje odražení agresora a zabezpečení míru a mezinárodní bezpečnosti.

Společná vševojsková operačně taktická cvičení jsou nenahraditelnou formou operační, bojové a polní přípravy vojsk k vedení bojové činnosti, zdokonalování součinnosti a metod práce velitelů i orgánů velení všech stupňů. Umožňují získávat, osvojovat si a prakticky uplatňovat zkušenosti Sovětské armády ze zvyšování bojové pohotovosti, odborné připravenosti vojsk a morálně politické výchovy příslušníků. Mají za cíl zdokonalit připravenost velitelů, štábů a vojsk k vedení bojové činnosti ve složitých podmínkách soudobé války, vedené klasickými prostředky i za použití zbraní hromadného ničení. V průběhu cvičení se zvyšuje operačně taktické mistrovství generálů, důstojníků a štábů, zdokonalují se způsoby organizace součinnosti mezi spojeneckými vojsky. Společná cvičení umožňují velitelům a štábům prakticky řešit otázky velení a všestranného zabezpečení spojeneckých vojsk v průběhu společné bojové činnosti.

V posledních letech se útvary a svazky ZVO ČSLA zúčastnily řady spojeneckých a společných vševojskových cvičení, jako např. cvičení Štit-79 v roce 1979

v MLR, kde byl msp ČSLA začleněn do sestavy útvarů MLA a později podřízen sovětské divizi; cvičení Bratrství ve zbraní v roce 1980 v NDR, kde byla msd ČSLA začleněna do sestavy vševojskové armády NLA NDR a později přešla do sestavy Sovětské armády. V roce 1982 při cvičení Družba-82 byl tp MLA začleněn do sestavy msd ČSLA a pak podřízen sovětské divizi. V září 1982 proběhlo na území NDR společné plukovní taktické cvičení s bojovou střelbou Normblende-82, kterého se zúčastnil msp ČSLA. Další zkušenosti jsme získali v lednu 1983 na společném cvičení s MLA Dunaj-83 na území MLR a v únoru při cvičení Družba-83, kterého se zúčastnily jednotky Sovětské armády a MLA.

Příprava a řízení společných vševojskových cvičení má objektivní charakter, který podmiňuje národní zvláštnosti každé spojenecké armády. Mezi tyto zvláštnosti můžeme zařadit různé technické vybavení, materiální zabezpečení, organizační strukturu a v souladu s tím i různé bojové možnosti vojsk. Z různých těchto faktorů vyplývají i některé odlišnosti v přípravě a průběhu společných vševojskových cvičení.

Podle rozsahu mohou být společná cvičení operačně strategická, operačně taktická i taktická. Ta se dělí na jednostranná a dvoustranná. Při jednostranných cvičeních nepřítel rozehrává ředitelství cvičení nebo zvlášť k tomu vyčleněná skupina důstojníků. Rozehra nepřítel probíhá v souladu s operačně taktickými zásadami a organizací. Praktikují se společná jednostranná cvičení v terénu se značkováním nepřítel jednotkami a útvary druhů vojsk, speciálních vojsk v komplexu s různými imitačními prostředky.

Při dvoustranných cvičeních zachováváme principy národní příslušnosti tak, aby na protistojících stranách působily vždy svazky (útvary, jednotky) jedné národní armády. Stranám dáváme smluvené názvy „Severní“ a „Jižní“, nebo „Východní“ a „Západní“. Cvičícím svazkům a útvarům dáváme cvičné číslovaní a určíme rozlišovací označení bojové techniky a zbraní.

Praxe přípravy společných cvičení ukazuje, že k jejich vedení je nutné mít dokumenty, jako kalendářní plán přípravy cvičení, zámysl nebo plán provedení cvičení, operačně taktický námět, organizační nařízení, operační směrnice (bojové rozkazy), plán operačního maskování, plán reálných přesunů, plán pořádkové a regulační služby, plán spojení a velení a další nezbytné dokumenty, které vyplývají z obsahu cvičení, jako např. plán bojové střelby, plán imitace atd.

Pro kvalitní přípravu cvičení je nutné zasílat hlavní dokumenty štábům národních armád čtyři až pět týdnů před zahájením cvičení.

Přípravu společného cvičení zahájíme zpracováním **kalendářního plánu** přípravy cvičení. Tento dokument je velmi důležitý, může mít různou formu. Zpravidla obsahuje:

- opatření, která musíme splnit do zahájení cvičení a lhůty jejich splnění,
- kdo (která z národních armád) bude opatření plnit, nebo se na jejich plnění podílet,
- termíny vzájemných konzultací mezi národními armádami,
- v jakém jazyce zpracujeme dokumenty,
- termíny předání úkolů účastníkům cvičení a další nezbytná opatření.

Jde o opatření, která zabezpečují podmínky pro kvalitní přípravu velitelů a štábů, vojsk a týlových orgánů.

Hlavní ze zpracovávaných dokumentů je **zámysl** cvičení. Zámysl cvičení zpracujeme na mapě. V písemné příloze vysvětlíme to, co jsme nemohli vyjádřit na mapě.

Zámysl pro společná cvičení je nutné zpracovat včas. Musí vycházet ze zásad bojové činnosti vlastních vojsk a nepřítele a řešit několik druhů bojové činnosti. Na základě celkového zámyslu a po první rekonoskaci zpracujeme plány provedení cvičení pro vojska spojeneckých armád, operačně taktické úkoly, stanovíme způsob materiálně technického zabezpečení.

Tak např. při zpracování operačně taktického cvičení Družba-82 bylo v zámyslu stanoveno: téma cvičení, učební cíle, doba jejich plnění, učební úkoly, složení a bojové úkoly vojsk národních armád s vyznačením směrů jejich úderů, bližší, další úkoly, hlavní operačně taktické údaje pro vlastní vojska a nepřítele (šířka útočného pásma, hloubka a doba splnění úkolů, tempo útoku), čáry zasazení druhých sledů k rozvíjení operace, úkoly řešené nadřazeným velitelem, prostory a doba vysazení vzdušného výsadku, úkoly a situace sousedů, prostory rozmístění míst velení. Zámysl byl zpracován o jeden stupeň výše a o dva níže. Nepřítel byl brán podle nejnovějších poznatků jeho vývoje.

U některých společných cvičení může zámysl obsahovat pomocné tabulky (grafy), jako např. spotřeba motohodin, PHM, potřebné množství ostrého střeliva a imitačního materiálu v etapách cvičení apod.

Společná vševojsková cvičení připravují pod vedením řídicího cvičení určené skupiny zpracovatelů, na jejichž znalostech a dovednostech závisí kvalita přípravy cvičení.

Zkušenosti ze cvičení Štft-79 i Normblende-82 potvrdily správnost zásady podílu na zpracování materiálu představiteli všech zúčastněných armád. Pro rozpracování jednotlivých dokumentů byla vytvořena operační skupina ve složení důstojník operačního oddělení, důstojník OBP, důstojník OREB, důstojník ženíjního vojska, chemického vojska, důstojník-politický pracovník, důstojník štábu týlu, celkem 6—7 důstojníků. Skupina v tomto složení byla schopna za řízení zástupce velitele armády v průběhu 7—10 dnů po schválení cvičení rozpracovat veškeré materiály nutné pro přípravu a vedení společného vševojskového cvičení. Je však nutné, aby příslušníci skupiny dobře znali ruský jazyk a alespoň jeden z nich národní jazyk té země, kde cvičení probíhá.

Obdobné složení skupin zpracovatelů může být i na vyšších štábech, kde se na tvorbě zámyslu podílejí pozorovatelé vyčlenění od jednotlivých správ (oddělení). Tito zodpovídají za to, že do obsahu cvičení budou zapracovány otázky jednotlivých odborností, které chceme na společných cvičeních procvíčit. Přitom však musíme organizovat i součinnost s druhými vojsky a s představiteli spojeneckých armád.

Obdobné úkoly řešíme podrobně v dílčích plánech zástupců řídicího cvičení, náčelníků druhů vojsk a speciálních vojsk.

Pro společné cvičení zpravidla stanovíme i několik zkušebních úkolů, které zapracujeme do zámyslu cvičení. V uplynulých společných cvičeních byly stanoveny zkušební úkoly pro organizaci součinnosti v průběhu cvičení, organizaci komplexního palebného ničení nepřítele a pro využívání úspěchu spojeneckých vojsk k rozvíjení bojové činnosti. Sledovali jsme také otázky zabezpečení spojení a velení s vysláním operačních skupin do štábů spojeneckých armád.

Byly procvičovány otázky doplňování munice mezi cvičícími vojsky národních armád a činnost vševojskových útvarů na styku divizí národních armád a vzájemná informovanost o situaci, možnosti prostředků mechanizace a automatizace pro předpovědi radiační a chemické situace a možnostech používání jaderných zbraní. Procvičovaly se otázky týlového zabezpečení dočasně podří-

zených vojsk spojeneckých armád při společné činnosti v jednotlivých obdobích cvičení.

Úspěšnému průběhu společných vševojskových cvičení napomáhá jak teoretická, tak i důsledná praktická příprava v terénu. Rekognoskace probíhá zpravidla za účasti zástupců řídicího cvičení jednotlivých národních armád s nezbytným počtem důstojníků. Pro rekognoskaci se zpracovává podrobný plán rekognoskace. Nejvýhodnější je vyjít na rekognoskaci druhý až třetí den po seznámení ředitelství s předpokládaným průběhem cvičení.

K pochopení plánu jednotlivých etap cvičení zpravidla nestačí jedna společná rekognoskace. Po společné rekognoskaci je třeba, aby zástupci řídicího cvičení jednotlivých národních armád si organizovali dílčí rekognoskace na směru působení vlastních vojsk a rozpracovali jednotlivé učební otázky přímo v terénu.

Velké zkušenosti z organizace stranickopolitické a ideově výchovné práce v přípravném období i v průběhu cvičení jsme získali při spojeneckých cvičeních Družba, Sojuz, Dukla, Granit a dalších, která se uskutečňují se svazky a útvary ČSLA a Střední skupiny sovětských vojsk po dobu 12 let, v posledním období i s útvary a svazky MLA a NLA NDR.

Tomuto v mnohém napomáhá včasná spolupráce s veliteli, štáby a politickými orgány cvičících vojsk, což umožňuje stanovit společné cíle cvičení, hlavně zaměření, formy a metody organizace a řízení stranickopolitické práce v průběhu cvičení.

Základem činnosti velitelů (řídicích), politických orgánů, stranických a mládežnických organizací je politická práce, usměrňovaná vojenskými radami.

K prohloubení úrovně a účinnosti ideově výchovné práce napomáhá vzájemná výměna zkušeností, seznámení s bojovými revolučními tradicemi. Velmi příznivě jsou přijímána vystoupení souborů a uměleckých těles účastníků cvičení. Pro rozvíjení masové politické práce je v širokém měřítku využíváno vojenského tisku, zejména polních novin, vydávaných společnou redakcí polního časopisu Družba.

Mimořádný význam má výměna praktických zkušeností mezi řídicími (veliteli) a politickými pracovníky. Jejich vzájemná informovanost o uskutečňování závěrů sjezdů bratrských komunistických a dělnických stran, zasedání ústředních výborů, úkolů bojové a politické přípravy, stranickopolitické práce a ideově výchovné činnosti napomáhá lepšímu přístupu k organizaci cvičení a kvalitnímu splnění úkolů v průběhu cvičení.

Důležitou úlohu při přípravě cvičení mají otázky **materiálního a technického zabezpečení**, zejména řešení otázek použití munice a imitačních prostředků, výstavby táborů pro ubytování vojsk, zabezpečení utajovaného linkového a rádiového spojení, zabezpečení přesunů vojsk po spojeneckém území, zabezpečení proviantu, uhrazení škod způsobených v průběhu cvičení a další.

Ze zkušeností z přesunů po železnici vyplývá, že je třeba řešit tyto problémy:

- 65 dní před zahájením přepravy je nutné předložit požadavky na MNO-HT s uvedením množství druhů a rozměrů netypizované techniky (velkých rozměrů),
- připravit funkcionáře železničních převozů, zpracovat dokumentaci, poučení vojsk při přepravě po železnici a o bezpečnostních opatřeních,
- nakládání a upevnění techniky na železniční vozy a ve vagónech,
- vystavení dokumentů pro přejezd státní hranice,
- v zimním období zabezpečení topení ve vagónech.

Pro přesuny vojsk po komunikacích se stanovují a schvalují s místními orgány osy přesunu.

Jedním z nejdůležitějších opatření k dosažení úspěchu v operaci a bojové činnosti svazů a svazků spojeneckého uskupení je přesná společná práce řídících (velitelů) a štábů při přípravě a v průběhu bojové činnosti a udržení nepřetržité součinnosti mezi vojsky spojeneckých armád.

Součinnost mezi spojeneckými vojsky se organizuje v souladu s obecně platnými zásadami našich řádů a předpisů. Úkoly součinnosti stanoví nadřízený velitel při přijetí rozhodnutí a předává je podřízeným s vydáním bojových úkolů. Při mezinárodním složení vojsk jsou úkoly zpravidla předávány v ruském jazyce.

K efektivnějšímu využívání sil a prostředků spojeneckého složení je nutné podrobně zpracovat plán jejich společné činnosti, v průběhu vedení bojové činnosti včas upravit úkoly vojskům, stanovovat všestranné zabezpečení, přijímat opatření k obnovení narušeného velení a udržovat nepřetržitou součinnost.

Tak např. při cvičení Normblende-82 vyžadoval průlom obrany nepřítel s bojovou střelbou ke splnění stanovených úkolů pevné velení útvarů spojeneckých armád i přísné dodržování bezpečnostních opatření. V průběhu cvičení udržovali součinnost mezi útvary jak přímo velitelé, tak i důstojníci, kteří byli vysláni k velitelům spolupůsobících útvarů.

Při cvičení Družba-80 a Družba-81 k řešení otázek vzájemné součinnosti byly na místa velení spojeneckých armád vyslány operační skupiny se spojovacími prostředky, které zabezpečovaly vzájemnou informovanost velitelů. Bylo ověřeno optimální složení těchto skupin (2 důstojníci štábu s nezbytnou dokumentací a spojovacími prostředky).

Velký důraz kladly na předávání zpráv o nepříteli, který může působit do pásma sousedního svazku jiné národní armády.

Velení dělostřelectvu na společných cvičeních bude zpravidla centralizované. K ulehčení zabezpečení velení dělostřelectvu je nutné vyčleňovat do štábu dělostřeleckých skupin nadřízeného velitele směrového důstojníka-dělostřelce (který zná jazyk spojenecké armády) a zabezpečit ho potřebnou dokumentací. Ukázalo se, že není vhodné přibrané dělostřelectvo jiné národní armády rozdělovat do jednotlivých dělostřeleckých skupin, ale vytvářet z něho podle možnosti samostatné dělostřelecké skupiny.

V součinnostních otázkách je nutné rovněž řešit povětrnostní a topogeodetické zabezpečení podle potřeby všech účastníků cvičení.

Při cvičeních Družba-82 a Granit se prokázalo, že společná činnost **vojsk PVO** spojeneckých armád je rozhodující podmínkou komplexního a nejefektivnějšího ničení nepřátelských prostředků vzdušného napadení. Zároveň s tím jsme procvičovali otázky bezpečnosti letectva před vlastními prostředky PVO. Důraz jsme položili na vytváření smíšených uskupení prostředků PVO s přesným stanovením úkolů v daném prostoru. K velení jsme používali jednotnou formalizovanou dokumentaci v ruském jazyce. Zkušenosti ukazují na nutnost propojení automatizovaných systémů velení PVO spolupůsobících spojeneckých armád a vzájemnou výměnu informací o vzdušném nepříteli a vlastním letectvu.

V této oblasti nemůžeme pominout fakt, že v některých armádách tvoří vojska PVO a letectva jeden druh ozbrojených sil, v jiných jsou samostatná. To ztěžuje součinnost mezi druhy ozbrojených sil spojeneckých armád a vyžaduje tvůrčí přístup k řešení problémů součinnosti.

V oblasti **ženijního** zabezpečení organizujeme součinnost zvláště při zabezpečování přechodu vodních toků. Dobré zkušenosti jsme získali při stavbě mos-

tů, kdy každá armáda staví své mostové přepraviště a soutěží v rychlosti a kvalitě jejich postavení.

Úkoly ženijního zabezpečení bojové činnosti při společných vševojskových cvičeních může splnit ženijní jednotka jiné národní armády, nebo společným úsilím, stejně kvalitně jako vlastní jednotka. Předpoklady pro to jsou vytvořeny již v podobné organizaci a vybavení jednotek.

Pro společné **chemické** zabezpečení jsou také vytvořeny v jednotlivých národních armádách dobré podmínky, které spočívají v jednotné organizaci a vyzbrojení, což umožňuje jejich využití ve prospěch spojeneckých armád. Napomáhá mu i jednotné zpracování požadovaných propočtů. Chemická vojska při cvičeních procvičují pomoc při odstranění následků zbraní hromadného ničení jiným armádám jejich průchodem přes vlastní MSO.

Na cvičení Družba-82 jsme řešili otázky zabezpečení chemickým materiálem, a materiálem, který je společný ve výzbroji obou armád nebo je záměnný (zejména prostředky PCHO, některé přístroje radiačního a chemického průzkumu, odmořovací komponenty).

V oblasti varování vojsk o radiačním, chemickém a biologickém zamoření není zcela vyřešen problém vzájemné informovanosti štábů, protože existují různé systémy kódování zpráv o používání nepřátelských ZHN, radiační a chemické situací. Zkušenosti ukazují, že tyto potíže můžeme v nejbližší budoucnosti překonat. Jedním z opatření je vybudovat „jednotný systém sběru a předávání informací“ o radiační a chemické situaci v rámci armád Varšavské smlouvy.

V oblasti **spojení** jsou naši radisté a důstojníci spojovacích odborností schopni zabezpečovat spojení s útvary Sovětské armády a dalších spojeneckých armád.

Na základě zkušeností ze cvičení Družba a Sojuz byly vybudovány autonomní spojovací soustavy. Plně se osvědčilo propojení systémů linkového spojení i přepojovačů ZAS. Složitost řešení otázek zabezpečení spojení vidíme zejména v rozdílnosti technického vybavení a organizaci provozně technické služby. Tyto rozdílnosti existují u všech armád Varšavské smlouvy, přestože jsou realizována doporučení štábu Spojených ozbrojených sil. Kromě těchto problémů bereme v úvahu jazykovou bariéru, která zejména u vojáků základní služby (pracujících se spojovacími prostředky) je rozhodující.

V oblasti **technického** zabezpečení se projevují značné těžkosti v organizaci zásobování materiálem automobilní techniky, která je ve spojeneckých armádách rozdílná.

Zásobování tankovým a automobilním materiálem probíhá cestou zásobovacích orgánů, zásobovacím systémem národních armád. Svazky a útvary vyvážejí na cvičení nezbytné pohyblivé zásoby tankového a automobilního materiálu.

Ve svazcích a útvech spojeneckých armád se některé druhy výzbroje odlišují od výzbroje ČSLA. Vzhledem k tomu si zásobování municí a opravárenským materiálem zabezpečují jednotlivé armády samy.

Důležitou otázkou je **týlové a zdravotnické** zabezpečení. Je nutné se již při rozpracování cvičení konkrétně dohodnout k jednotlivým úkolům týlového zabezpečení, řešit otázky železničních převozů a rozmístění vojsk. Týlové zabezpečení zpravidla organizujeme silami a prostředky státu, na jehož území cvičení probíhá. Zásobování neunifikovaným materiálem různého druhu zajišťuje vlastní armáda.

Při součinnosti mezi týly se vytvářejí speciální operační skupiny, které zaměřují svou pozornost na řešení problémů: v jakém rozsahu a jakým způsobem bude probíhat zásobování neunifikovaným materiálem, zda zásobování unifikovaným materiálem bude zabezpečeno v požadovaném množství, dopravní zabezpečení a ostatní.

Ve službě zásobování PHM ukazují zkušenosti na to, že většina základních druhů paliv je jednotná nebo ji můžeme zaměnit. Nedostatkem současného dopravně zásobovacího systému je jeho mnohostupňovitost, což zpravidla vyžaduje překládání materiálu na několika zásobovacích stupních.

Dochází tak k výměně některých dopravních útvarů, předávání zásob, přepravních a přečerpávacích prostředků.

Ve výstrojní službě převažuje neunifikovaný materiál, proto výměna velkého množství druhů výstroje bude zabezpečena z vlastních zásob.

Ve zdravotnické službě je nutná vzájemná informovanost o místech rozmístění zdravotnických zařízení, epidemiologické situaci v prostoru činnosti vojsk a možnostech zdravotnického zabezpečení jak v případě pomoci nemocným a raněným, tak i při zásobování léky.

Velký význam pro včasné a kvalitní splnění úkolů při cvičení má **stranicko-politická práce**. Musí ji uskutečňovat všichni velitelé, náčelníci, političtí pracovníci, členové strany i mládežnických organizací, agitátoři jednotek.

Neocenitelnou pomoc v posílení ideové, třídní a bojové jednoty vojsk spojeneckých armád mají setkání s vedoucími představiteli stranických a státních orgánů, představiteli Spojeného velení ozbrojených sil členských zemí Varšavské smlouvy a ministerstev obrany zúčastněných států.

Významné místo má soustavná popularizace příkladných jednotek a jednotlivců, kteří projevují iniciativu při plnění stanovených úkolů i přijatých socialistických závazků. Důležitou úlohu při řešení tohoto problému zaujímá tisk, zvláště polní noviny vydávané v několika jazycích.

Každé spojenecké cvičení probíhá v podmínkách přibližujících se k možné skutečné bojové činnosti a vyžaduje vysoké morální kvality všech příslušníků.

Organizace boje v terénu na stupni svazek—pluk probíhala zpravidla v ruském jazyce. Práce velitelů uvnitř vlastního svazku byla vedena ve vlastní řeči. Avšak v těch případech, kdy útvar byl dočasně podřízen svazku jiné národní armády, byly bojové rozkazy a nařízení pro něj zpracovávány v jeho jazyce. Zde je důležité, aby stanovený bojový úkol velitelé a štáby správně pochopili.

Na spojených cvičeních za účasti vojsk několika národních armád je velení svazkům vhodné uskutečňovat v ruském jazyce. Přitom pro signály velení je nutné vybrat vhodná a srozumitelná slova.

Zkušenosti ze cvičení ukazují na vhodnost **vysílání operačních skupin** do štábů jiných armád. Operační skupiny se musí včas připravit a znát jazyk této armády, nebo mít ve své sestavě tlumočníka.

Zvláštní pozornost je nutné věnovat otázkám **velení letectvu**, které působí v celém pásmu bojové činnosti. Např. jsou-li osádky letadel schopny rozumět leteckému návodčímu, který velí v jiném jazyce.

K ulehčení a překonání jazykové bariéry je nezbytné mít hovorové a signální tabulky, formalizovanou dokumentaci vyhotovenou v několika jazycích, především však v ruském a národním jazyce.

K velení vojskům spojeneckého složení je nutné mít obsluhy rádiových stanic, které znají jazyk druhé spojenecké armády.

Při zabezpečení rádiového provozu vznikají některé potíže v důsledku rozdílnosti latinské a ruské abecedy i telegrafní (morseovy) abecedy. Radiotelegrafisté v těchto případech vedou provoz podle předlohy, což způsobuje snížení rychlosti vysílání, nerovnoměrný provoz a provozní přestávky. Proto jsme přistoupili k přípravě vyčleněných osádek pro vedení provozu podle mezinárodních pravidel.

Na společných cvičeních se měnila uskupení vojsk v průběhu boje začleněním útvarů jiné národní armády. Toto si vynutila nezbytnost zasazení dalších sil k rozvíjení úspěchu, úhrady útvarů zasažených jaderným úderem atd.

Pro převzetí vojsk jiné armády do vlastní sestavy je nutná doba, a to: u praporu — 1 hodina, pluku — 2—3 hodiny, svazku — 6—8 hodin.

Pro převzetí svazků a útvarů se vytvářely skupiny (komise), které zpracovávaly protokoly o převzetí s důrazem na tyto otázky: celkový stav (situace) svazku (útvarů), stav výzbroje, materiálního a technického zabezpečení, morálního politického stavu příslušníků, jejich připravenost.

Styčná skupina vyčleněná k převzetí vojsk informovala štáb převzatého svazku (útvaru) o všeobecné situaci na frontě, o radiační, chemické, biologické a zdravotnické situaci, o možnostech působení vzdušného nepřítele, o stavu pochodových os, mostů, případných objížděk atd.

Styčná skupina udržovala stálé spojení s vlastním velitelem a štábem a informovala o situaci a pohybu převzatého svazku (útvaru).

Složení a zabezpečení těchto styčných skupin bude záviset na situaci.

Zkušenosti ze společných vševojskových cvičení potvrzují nutnost včas posílovat včleňované jednotky a útvary technickými prostředky a vytvářet u nich zvýšené zásoby především neunifikovaného materiálu v takovém množství, aby byly schopny vést bojovou činnost asi 2 dny.

Výpočetní technika, zadání i její programy ve všech spojeneckých armádách jsou shodné. Přesto, vzhledem k rozdílnostem v organizační struktuře vojsk, unifikace výzbroje a techniky, ji můžeme využívat na společných cvičeních pouze pro potřeby vlastních štábů.

Zkušenosti ze cvičení s **bojovou střelbou** ukazují, že je nutné na období s bojovou střelbou vyčlenit jednoho—dva důstojníky jako pomocníky pro terčový manévra a důstojníka, který zodpovídá za dodržování bezpečnostních opatření.

Na závěr společných cvičení se zpravidla organizuje mítink. Příprava mítinku je zabezpečována v úzké součinnosti velitelů, náčelníků a politických orgánů všech zúčastněných armád. Organizaci mítinku zabezpečuje velení té armády, na jejímž státním území se cvičení koná.

Zhodnocení výsledků cvičení, odměnění nejlepších velitelů a vojáků na mítinku přispívá k upevnění bojové družby a bratrských vztahů mezi armádami Varšavské smlouvy.

Společné mítinky na závěr cvičení jsou jednou z forem upevnění bojového soudružství armád Varšavské smlouvy.

Pro přípravu rozboru a analýzu činnosti účastníků cvičení se vytváří speciální skupina, která v průběhu cvičení shromažďuje a zevšeobecňuje poznatky, získané od rozhodčích u vojsk, které se bezprostředně zúčastňují bojové činnosti.

Celkový rozbor provede řídící cvičení za přítomnosti hlavních představitelů spojeneckých armád. Po celkovém rozboru zpravidla probíhají dílčí rozbor za vedení zástupců (pomocníků) řídícího cvičení za spojenecké armády, druhů vojsk a speciálních vojsk.

ZKUŠENOSTI ZE ZPRACOVÁNÍ ZÁMYSLU VŠC

Úroveň připravenosti velitelů a štábů je jedním z rozhodujících faktorů bojové pohotovosti armády. Předpokladem dosažení tohoto cíle je cílevědomý systém rozvíjení a prohlubování znalostí a návyků velitelského sboru v přípravě a řízení soudobých operací. Naléhavý požadavek vysoké profesionální připravenosti jednotlivců, pracovních kolektivů a celých štábů vyplývá z neustálého rychlého vědeckotechnického rozvoje, v jehož důsledku se kvalitativně mění výzbroj a organizace soudobých armád, což současně nachází svůj odraz v neustálém vývoji operačního umění a taktiky.

Velení ČSLA věnuje značnou péči systematické přípravě generálů, důstojníků a štábů, zaměřené na osvojení a prohloubení znalostí zásad organizace a vedení soudobých operací a boje.

Jednou z nejnáročnějších forem přípravy velitelů, štábů a vojsk jsou velitelsko-štábní cvičení v terénu se spojovacími prostředky a značkovými vojsky. Základem dobré přípravy takového cvičení je kvalitně připravený **zámysl cvičení**. V článku se omezím jen na praktické zkušenosti ze zpracování zámyslu operačního, velitelsko-štábního cvičení, které mohou přispět ke sjednocení názorů na formální stránku zámyslu a k hlubšímu promýšlení jeho obsahu.

Výchozím podkladem pro zahájení práce na přípravě zámyslu cvičení je téma cvičení, které stanoví nadřízený velitel nebo řídící cvičení.

Vhodně volené téma cvičení musí výstižně charakterizovat jeho obsah. Nemělo by však nahrazovat učební úkoly, které budou v průběhu cvičení procvičovány. Při určení tématu cvičení vycházíme z úkolů, které stanoví nadřízený stupeň velení na daný výcvikový rok. Téma cvičení musí vyjadřovat hlavní druh předpokládané činnosti (útok, obranu, střetné sražení apod.), způsob vedení operace s použitím jaderných zbraní, nebo jen klasickými prostředky ničení, popř. klasickými prostředky ničení s přechodem k použití jaderných zbraní. Jde v podstatě o to, aby téma cvičení umožňovalo řídícímu procvičit všechny úkoly, které ze směrnic nadřízeného vyplývají a v odpovídajícím pořadí s ohledem na prostorové možnosti. Jako jeden z příkladů může téma cvičení být „Příprava a vedení frontové (armádní) útočné operace na počátku

války, vedené klasickými prostředky ničení, s přechodem k použití jaderných zbraní“.

Výhodné je, aby velitel, který téma cvičení stanoví, současně s jeho formulací (v době plánování výcvikového roku) nařídil, aby štáb připravil na mapě většího měřítka některé základní údaje o cvičení, jako např. cvičnou státní hranici, orientačně výchozí prostor pro cvičení, směr hlavního úderu a přibližně kam chce s vojsky nebo štáby ke konci cvičení dojít.

Po ujasnění tématu cvičení (ať už stanoveného nadřízeným nebo velitelem, který cvičení řídí) přistoupíme k **formulaci učebních cílů**. Zde vyjádříme, co chceme cvičící velitele a štáby naučit, co procvičit, v čem je zdokonalit, prohloubit jejich znalosti, upevnit návyky apod.

Učební cíle cvičení (zpravidla 4 až 5) musí vyjadřovat hlavní otázky, které by měli cvičící velitelé, štáby a vojska zvládnout.

Téma cvičení a učební cíle jsou podkladem pro rozpracování **učebních úkolů**. Těch může být celá řada a budou vyplývat ze směrnic nadřízeného, z nových otázek operačního umění, nebo z potřeb cvičících štábů a vojsk. Při stanovení učebních úkolů vycházíme z doby stanovené pro cvičení, abychom učební úkoly mohli důsledně procvičit.

Jako příklad uvedu možné učební úkoly:

- plánování a příprava frontové (armádní) útočné operace,
- odrazení úderu pozemního a vzdušného nepřítele, účast v protivzdušné a vzdušné operaci na válčišti, vytvoření úderného uskupení a přechod do útoku,
- průlom připravené obrany nepřítele,
- vyslání operační manévrovací skupiny frontu (armády),
- násilný přechod vodního toku v součinnosti s operačním výsadem,
- odrazení protiúderu nepřítele s přechodem k oboustrannému použití jaderných zbraní atd.

Učební úkoly mají zahrnovat především nové otázky operačního umění, které byly již teoreticky zvládnuty a vyžadují praktické procvičení. Úkoly, které jsou ve stádiu teoretického rozpracování, je lépe ověřovat formou zkušebních a výzkumných úkolů. Nové otázky operačního umění mají mít své místo nejen v učebních úkolech, ale musíme pro jejich realizaci vytvořit i nezbytné organizační předpoklady.

Se stanovením učebních úkolů je úzce svázána i volba prostoru cvičení. Bude-li VŠC probíhat na mapách, je nejvhodnější cvičit na skutečnou státní hranici a s reálným nepřítelem.

Jiná situace je, budeme-li připravovat VŠC v terénu se spojovacími prostředky a značkováním vojsky. Zvláště pro útočnou operaci volíme cvičnou státní hranici v hloubce vlastního území. Pro činnost značkových vojsk často ovlivní volbu cvičné státní hranice i rozmístění vojenských výcvikových prostorů. Druhou podmínkou jsou vhodné prostory pro rozmístění cvičících operačních štábů. I při respektování těchto podmínek by měla cvičná státní hranice probíhat v podobném, horském a zalesněném terénu a přibližně se stejným průběhem jako skutečná. Se stanovením cvičné státní hranice souvisí i nutná změna dislokace vojsk obou stran.

Několik slov k funkci značkových vojsk. Při operačních VŠC se značující vojska vyvádějí hlavně s cílem ověřit reálnost operačních směrnic, bojových rozkazů a nařízení vydávaných jednotlivými stupni velení. V žádném případě

by nemělo vyvedení značkových vojsk na operačním cvičení ovlivnit téma cvičení a hlavní úkoly stanovené pro operační štáby.

Zámysl cvičení, který je základním výchozím dokumentem pro přípravu a průběh operačního VŠC, se skládá z grafické a textové části. Zámysl frontových cvičení se zpravidla zpracovává graficky na mapě měřítko 1 : 500 000, armádních cvičení na mapě 1 : 200 000. Vlastní cvičení (např. armádní) musí vycházet z operačního rámce vyššího o jeden stupeň, tj. frontového.

V grafickém zámyslu obvykle uvedeme (viz schéma):

1. Téma, učební cíle a dobu provedení cvičení.
2. Název, trvání a učební úkoly jednotlivých období cvičení.
3. Uskupení pozemního vojska, letectva a PVO stran, rozmístění týlových svazků, útvarů a zařízení.
4. Objekty, které budeme v pásmu cvičícího svazu ničit jadernými údery a údery letectva podle plánu nadřazeného stupně velení.
5. Složení a bojové úkoly svazů (svazků) obou stran s uvedením směrů úderů, bližšího a dalšího úkolu a rozhraní.
6. Ukazatele rozmachu (charakteristiky) operace vlastních vojsk a nepřítele (hloubka, šířka pásma, trvání a tempo útoku).
7. Plánované čáry, směr a doba zasazení druhých sledů a záloh (operační manévrovací skupiny) nadřazeného stupně velení.
8. Prostor a doba vysazení vzdušných výsadek podle plánu nadřazeného velitele.
9. Situace a úkoly sousedů podle období cvičení.
10. Místa velitelských stanovišť cvičících a ředitelství cvičení.
11. Orientační čáry dotyku vojsk stran k začátku (ukončení) každého období, nebo k rozhodujícím operačním úkolům (průlom obrany nepřítele, násilný přechod vodní překážky, přechod na oboustranné použití jaderných zbraní apod.).
12. Legenda.

Kromě toho mohou být na mapě uvedeny další doplňující údaje, např. bojové složení stran apod.

Je nutné, aby každá čára nebo zákres na grafickém zámyslu měly svůj význam a aby tento dokument byl hluboce promyšlený, dovedně zpracovaný a účelný. Nejde o obraz, krásný na vzhled, ale o kvalitu jeho obsahu. Zámysl musí být použitelný jako pracovní dokument jak pro řízení cvičení, tak pro zpracování dalších dokumentů, které vydáváme cvičícím. Například výchozí situace musí být podkladem pro zpracování námětu, směry úderů, bojové úkoly a rozhraní pro zpracování operačních směrnic, bojových rozkazů apod.

Proto nyní ještě krátce k rozpracování jednotlivých bodů grafického zámyslu:

Bod 1. a 2. ukázal, že téma cvičení, učební cíle a učební úkoly jsou základní a rozhodující údaje, které musíme brát v úvahu po celou dobu přípravy, v průběhu i při rozboru cvičení.

Je výhodné, aby v každém období cvičení byly logicky procvičeny úkoly štábů a vojsk. Cvičení např. můžeme rozdělit na tato období:

- plánování a příprava frontové (armádní) útočné operace,
- vedení operační (bojové) činnosti bez použití jaderných zbraní,
- vedení operace za oboustranného použití jaderných zbraní.

Náplň jednotlivých období pak tvoří stručně a jasně formulované učební úkoly.

Bod. 3. „Uskupení pozemního vojska, letectva a PVO stran, rozmístění týlových svazků, útvarů a zařízení“ je **výchozí situací pro cvičení**. V této základní části zámyslu děláme nejčastěji chyby. Uskupení vojsk obou stran ve výchozí situaci musí být přesně k tomu času, ke kterému námět vydáme. Ve variantě, kdy cvičíme plánování operace před zahájením války, je nejvýhodnější, aby vojska obou stran byla v prostoru soustředění po bojovém poplachu (mimo posádky). Zahajovat operační cvičení ze cvičných mírových posádek je značně pracné, neefektivní a mnohdy vzhledem ke stanovení cvičné státní hranice neuskutečnitelné. Výchozí situaci vojsk zakreslíme na zámyslu výrazně tak, aby bylo na první pohled vidět, jak cvičení začíná a z čeho vychází. Samozřejmě, že již v této situaci vycházíme ze cvičného číslování všech štábů a vojsk. Složení svazů píšeme tak, aby v zásadě odpovídalo mírovému, nezakresluje zatím rozhraní ani bojové úkoly.

Při zákresu výchozí situace pozemního vojska, zvláště vševojskových, ale i svazků (útvarů) druhů vojsk a speciálních vojsk, spojíme obvodovou čarou zvolené prostory soustředění pluků po bojovém poplachu. Dodržujeme-li při zpracování zámyslu cvičení zásadu, že zakresluje sestavu o dva stupně níže, pak tedy při frontovém cvičení rozkresluje sestavu do divize a u armádního cvičení do útvaru v to. Není účelné a zpravidla ani možné uvádět na mapě všechny svazky druhů vojsk a speciálních vojsk a útvary a zařízení frontu a armád. K pochopení zámyslu cvičení postačí uvést místa velení frontu a armád, popř. svazků, vševojskové svazky, dělostřeleckou divizi, raketové brigády, protiletadlovou brigádu, protiletadlové pluky armád, letectvo frontu, některé hlavní objekty bráněné vojskem PVOS v pásmu frontu a některé prostory zmobilizování týlových svazků, útvarů a zařízení.

Ve stejném rozsahu a stejným způsobem zakreslíme i stranu „západní“.

Bod. 4. — „Zákres použití jaderných úderů, nebo leteckých jaderných pum podle plánu nadřazeného stupně velení“ bude jen symbolický. To znamená, že zakreslíme značku jaderného úderu a vedle v čitateli zlomku napíšeme počet jaderných úderů, ve jmenovateli, kdo úder vykoná.

V zákresu jaderných úderů a použití leteckých jaderných pum „západních“ na vojska „východních“ uvedeme jen počet úderů. Kilotonáž a předpokládané procento snížení bojeschopnosti uvádíme v tabulce textové části zámyslu.

Bod. 5. — „Složení a bojové úkoly svazů (svazků) obou stran s uvedením směrů úderu, bližšího a dalšího (konečného) úkolu a rozhraní“ je vlastní základ grafického zámyslu, ve kterém dovedně vyjádříme myšlenku, jak chceme cvičení vést (na jakém směru, jaké bojové úkoly plnit a s jakým uskupením vojsk). Jestliže si toto ujasníme, pak při zákresu na mapu postupujeme takto:

Pro vyhodnocení operačního směru (terénu) zakreslíme rozhraní, směr hlavního úderu, bližší a další úkoly vyplývající ze zámyslu velitele o jeden stupeň vyššího než je nejvyšší cvičící operační štáb. K zabezpečení splnění tohoto úkolu zakreslíme čárkovaně operační sestavu, která vytváří optimální podmínky pro splnění cílů operace. Rozhraní, směr hlavního úderu, bližší a další úkol zakreslený na mapě využijeme jako podklad ke zpracování směrnice velitele na válčišti (frontu). Vyznačená operační sestava na zámyslu je jen orientační a poslouží k porovnání rozhodnutí cvičících s autorem při rozboru.

Bod. 6. — „Rozmach (charakteristiku) operace“ vyjádříme v tabulce na straně „východní“ i „západní“. V charakteristice operace uvádíme šířku pásma,

VELITELSTVÍ.....
č.j.:
STUPEŇ TAJNOSTI
Ověřeno
Výtisk jediný
Soulep...map 1f.....

SCHVALUJI :
FUNKCE
HODNOST A JMÉNO

UČEBNÍ CÍLE :

TÉMA :
DOBA PROVEDENÍ:

5F (od D2)
A-2, TA-2,

Střesk. A

2F

F

A-2, frb, plrb, dd
A-2, msd-2, fd-2, frb, plrb

DÚ 4F (D13-D15)		CHARAKTERISTIKA OPERACE 4.F			
	ČÍSLO PÁSMO	POČASÍ DLOUHÉ	PROMĚN TEMPO	ČÍSLO TRVÁNÍ	
DU					
DU					
OPER CELKEM					

3F
A-2,....

LEGENDA:

⑫

	SIREA PASA	ALJUBKA OKOLO	PROMER TEMPO	DOBA TRAVNI
BU				
KU				
PRE KUP				

F

A-2, - mírové složení
A-2, - operační složení

 - prostory po bojovém poplachu

 - operační sestava

 - počet JLV, vzdušných

Návrh velení

III. OBDOBÍ CVIČENÍ: (09.00 5.6. - 16.00 7.6.)

II. OBDOBÍ CVIČENÍ: (06.00 3.6. - 09.00 5.6.)
NAZEV OBDOBÍ
 —————> učební úkoly

VELITEL
HODNOST A JMÉNO
NÁČELNÍK ŠTÁBY.....
HODNOST A JMÉNO

1. OBDOBÍ CVIČENÍ: (08.00.1.6 - 06.00.3.6.)
NÁZEV OBDOBÍ
=> učební úkoly

hloubku úkolu, plánované tempo útoku a dobu trvání operace (plnění úkolu) po úkolech a celkem.

Bod 7. — „Plánované čáry, směr a dobu zasazení druhých sledů a záloh nadřízeného stupně velení“ zakreslujeme do zámyslu jen v případě, kdy to ovlivní činnost cvičícího štábu.

Bod. 8. — K procvičování otázek „součinnosti“ zakreslujeme do zámyslu cvičení i prostory s označením doby vysazení, vzdušných výsadek, které plánuje nadřízený velitel.

Bod 9. — „Situaci a úkoly sousedů“ zakreslíme podle potřeby. Jestliže nepředpokládáme vytvářet v průběhu cvičení situace, které vyžadují operační součinnost, např. při obklíčení a ničení větších uskupení nepřitele, pak postačí sousedy rozkreslovat u frontových cvičení jen do stupně armády, u armádních cvičení 1—2 sousední divize. Bude-li procvičována operační součinnost v širším rámci, pak musíme rozkreslit i u souseda síly, které se na ní budou podílet.

Začínáme-li cvičení z výchozí situace, kdy jsou vojska v prostorech soustředění po bojovém poplachu, pak na straně „východní“ sousedy nezakreslujeme. Je to z toho důvodu, že je cvičící ve skutečné situaci nikdy nebude znát. Proto u sousedů kreslíme jen předpokládanou operační (bojovou) sestavu, směry úderů a úkoly podle stupně, který jsme rozkreslili. Situaci sousedů k jednotlivým obdobím vyznačíme jen jednoduchými čarami.

Bod 10. — „Rozmístění míst velení operačních štábů a ředitelství cvičení“ je na našem území omezené. Proto již při zpracovávání zámyslu cvičení musíme s tímto problémem počítat. Je třeba plánovat tak, aby odpovídalo stanoveným normám.

Je vhodné, aby ředitelství cvičení bylo podle možností rozmístěno co nejbližší k místům velení cvičících a tím byly vytvořeny podmínky pro trvalý kontakt ředitelství cvičení s rozhodčí službou a se cvičícími. Ve výchozí situaci na zámyslu cvičení zakreslujeme místa velení a ředitelství cvičení plnou čarou, plánovaná přemístění v průběhu operace čárkovaně.

Bod 11. — „Orientační čáry dotyku vojsk k určité době“ vyznačujeme přerušovanou čarou v celém pásmu cvičícího svazu i sousedů (např. ke konci každého období, nebo k rozhodujícím operačním úkolům). Při stanovení a tvarování čar k určitému času vycházíme z předpokládaných rozhodnutí cvičících velitelů, ze stanovených cílů a dalších důležitých faktorů. Především to bude předpokládané uskupení vojsk obou stran, bojové možnosti a poměry sil na jednotlivých směrech nebo v celém pásmu cvičícího svazu v různých obdobích operace, popř. sousedů, použití sil a prostředků nadřízeného stupně velení, který představuje ředitelství cvičení, průchodnost terénu a další faktory.

Bod 12. — „Legenda“ patří na každý grafický dokument. V legendě na grafickém zámyslu se uvádějí doplňující údaje a vysvětlení, které nemůžeme vyjádřit ve vlastním zákresu zámyslu. Mohou to být např. záložní prostory po bojovém poplachu, operační sestava vojsk, situace vojsk k určitému času atd.

Kromě toho na zámyslu uvedeme (zpravidla v levém rohu nahoře) schvalovací doložku a uprostřed dole podpis velitele a náčelníka štábu toho stupně velení, který zámysl ke schválení předkládá.

Textová část zámyslu svým způsobem doplňuje a rozvádí grafický zámysl. To, co je v grafické části zámyslu vyjádřeno sestavou vojsk, směry úderů, úkoly a předpokládanými čarami dotyku vojsk stran v průběhu cvičení, musí

být v textové části srozumitelně a v logickém sledu objasněno a rozvedeno tak, aby z ní byl zřejmý záměr průběhu cvičení od začátku až do konce.

V textové části záměru zpravidla uvedeme:

1. Základní údaje o cvičení, které jsou uvedeny i v grafické části: téma, učební cíle a doba cvičení.

2. Kdo a v jaké úloze se cvičení zúčastní. Podkladem k tomu je kalendářní plán opatření ČSLA na daný výcvikový rok. Cvičné číslování navrhuje zpracovatel. Vzhledem k utajení je účelné, aby se číslování vojsk při každém cvičení změnilo.

3. Krátkou charakteristiku výchozí situace a záměr činnosti stran.

4. Průběh cvičení po obdobích s uvedením doby trvání každého období, učebních úkolů, charakteristiky situace a stručného vývoje bojové činnosti stran během každého období.

Zde rovněž uvedeme stručnou charakteristiku činnosti cvičících (jaké úlohy řeší) a hlavní opatření ředitelství cvičení, např. vydání směrnic, nařízení, signálů apod.

Pokud na cvičení vyvádíme značkové vojska, můžeme v textové části jejich činnost (včetně témat taktických cvičení) uvádět v závěru popisu každého období, popř. i v samostatné kapitole za posledním obdobím.

5. Doba ukončení cvičení, místo a dobu rozboru.

Přílohy k textové části rozboru zpracujeme obvykle v podobě tabulek a organizačních schémat:

1. Složení pozemního vojska a letectva stran. Tento úkol je třeba řešit bezprostředně při zahájení práce na záměru, protože slouží jako výchozí podklad jak pro vlastní zpracovatele (operátora a zpravodajce), tak i pro práci důstojníků materiálních složek. S tím souvisí i úkol rozpracování cvičné organizace. Tento stanovíme s přihlédnutím k cílům a podmínkám cvičení tak, aby organizace a výzbroj vojsk stran byla ve vzájemné relaci. To znamená, že obě strany vycházejí buď ze současného stavu nebo z reálné blízké perspektivy.

2. Další přílohou budou poměry sil pozemního vojska a letectva stran. Zpracovávají se pro nejdůležitější fáze operace podle předpokládaného vývoje operace.

3. U jednostranných cvičení, při nichž plánujeme vedení operací s použitím jaderných zbraní nebo s přechodem k jejich použití, zpracujeme plán jaderného útoku „západních“. Tento obsahuje rozdělení jaderných úderů nepříteli na období jaderného útoku, podle ráží a druhu dopravy na cíl.

4. Tabulka s údaji o zabezpečení vojsk jadernou municí a raketami. V ní uvedeme zásobu jaderných hlavic a raket podle ráží a druhu nosičů na začátku operace, plánované přísuny, povolenou spotřebu na operaci a zásobu na konci operace.

5. Tabulka rozdělení jaderných úderů a letového úsilí podle úkolů operace. Její součástí je i dílčí tabulka s údaji o počtu, rážích a druhu jaderných úderů, které plánují v pásmu činnosti frontu (armády) nadřazené stupně velení.

Dále je to tabulka zabezpečení vojsk PL raketami uspořádaná obdobně jako tabulka zabezpečení jadernou municí a tabulka zabezpečení vojsk ostatní municí.

Dalšími přílohami jsou:

— tabulka materiálního zabezpečení vojsk,

- způsob použití prostředků REB při cvičení,
- zabezpečení cvičení a využití prostředků MAV,
- zkušební úkoly cvičení a zámysl jejich řešení,
- organizace ředitelství cvičení,
- organizace spojení při cvičení.

Při přípravě cvičení s účastí vojsk (zvláště počítáme-li s bojovými střelbami) bude součástí zámyslu i příloha pro bezpečnostní opatření při cvičení a příloha s uvedením doby a způsobu zaujetí vojsky a štáby výchozích prostorů pro cvičení a návratu do mírových posádek.

V závěru chci ke způsobu zpracování zámyslu cvičení jen podotknout, že každé cvičení je svým obsahem zvláštní. Proto nechci, abyste chápali moje zkušenosti jako šablonu. Jedině hluboce promyšlenou tvůrčí prací můžeme zpracovat zámysl cvičení, který poslouží jako solidní základ k dalšímu rozpracování cvičení. I zde platí, že někdy méně znamená více. Tomu rozumím tak, že grafická část zámyslu nesmí ztratit přehlednost, ale musí zcela naplňovat svůj název, tzn. vyjádřit, jak chceme cvičení vést. Písemná část by neměla být rozvláčná, ale jen stručně vyjadřovat ty problémy, které nemůžeme graficky vyjádřit.

VÝZKUM NA CVIČENÍ JAKO FORMA VĚDECKÉ PRÁCE

Článek zaměřuji především na problematiku výzkumu v průběhu cvičení k zabezpečení rozvoje těchto vědních oborů:

- operační umění a všeobecná taktika,
- teorie velení,
- operační a bojové použití druhů vojsk, týlové a technické zabezpečení.

Problematiku výzkumu v průběhu cvičení uvádím v nezbytném rozsahu v souvislosti s jeho přípravou a se zpracováním výsledků. Přitom pojem „výzkum na cvičení“ chápu tak, že v sobě zahrnuje i dosud používané pojmy „studijní činnost na cvičení“, „sledování zkušebního úkolu cvičení“ nebo „sledování výzkumného úkolu cvičení“.

Podle Leninovy teorie odrazu probíhá proces poznání od smyslového vnímání k tvořivému abstraktnímu myšlení a odtud nazpět k praxi, od poznání jevu k zjištění jeho podstaty. V souladu s tím je třeba problematiku výzkumu na cvičení posuzovat jako rozsáhlý soubor opatření spojených s jeho přípravou, uskutečněním i se zpracováním a využitím získaných prvotních empirických poznatků.

Přípravu výzkumu na cvičení můžeme rozdělit do dvou etap.

Opatření první etapy přípravy výzkumu na cvičení spadají do té části procesu řešení příslušných vojenskovědeckých úkolů, jejímž výsledkem jsou hypotézy řešení zadaných vědeckých problémů a požadavky na empirické údaje potřebné pro upřesnění, doplnění, potvrzení nebo odmítnutí uvedených hypotéz.

Význam první etapy spočívá zejména v tom, že se v ní vytvářejí zdůvodněné náměty a požadavky na:

- výzkumné cíle a výzkumné úkoly cvičení,
- učební úkoly, potřebné ke splnění výzkumných úkolů a způsob jejich rozehry,
- předběžnou teoretickou i praktickou přípravu cvičících, jakož i pracovníků ředitelství cvičení k činnosti podle nových teoretických zásad, vyplývajících z hypotéz řešení zkoumaných vědeckých problémů,
- zvláštnosti v materiálním a technickém zabezpečení cvičení.

Hlavními opatřeními druhé etapy přípravy výzkumu na cvičení jsou:

- příprava cvičení jako modelu předmětu zkoumání včetně zpracování potřebné dokumentace,
- zpracování plánovací a příprava výkazové dokumentace k zabezpečení výzkumu v průběhu cvičení,
- metodická příprava zpracování požadovaných prvotních empirických poznatků,
- teoretická, metodická a organizační příprava pracovníků určených k plnění výzkumných úkolů na cvičení,
- podle potřeby v souladu s charakterem výzkumných úkolů i teoretická a praktická příprava cvičících a ostatních pracovníků ředitelství cvičení.

V obsahu první a druhé etapy přípravy výzkumu na cvičení mohou být podstatné odlišnosti.

Analýzy a z nich plynoucí závěry první etapy se vztahují k řešení jednotlivých, často navzájem izolovaných, vojenskovědeckých úkolů. Naproti tomu některé závěry druhé etapy, a z nich zejména výzkumné cíle a úkoly cvičení, mohou vznikat jako sjednocení často protikladných požadavků plynoucích z řešení několika vojenskovědeckých úkolů vytyčených v první etapě.

Zatím co klíčovou otázkou první etapy je vytyčení požadavků na zjištění empirických poznatků, klíčovou otázkou druhé etapy je sladění těchto požadavků s omezujícími podmínkami plynoucími z plánu operační a mobilizační i bojové a politické přípravy.

Někdy první etapa přípravy výzkumu na cvičení chybí. Stává se to v případech, kdy je na cvičení zařazen zkušební úkol s cílem upřesnit, doplnit, potvrdit a nebo odmítnout určitou dosud platnou zásadu bojové činnosti vojsk nebo práce velitelů a štábů. **V podstatě jde o opakované ověření pravdivosti a správnosti řešení vojenskovědeckého úkolu po delším časovém odstupu.** V těchto případech bývají závěry první etapy neznámé nebo neplatné. Proto v rámci druhé etapy považujeme ověřovanou zásadu za hypotézu, podle které stanovíme požadavky na empirické poznatky potřebné k jejímu ověření.

Základní formy a podmínky výzkumu na cvičení určuje jednota:

- druhu cvičení (druhu ve smyslu metody přípravy velitelů, štábů a vojsk),
- stanoveného vztahu mezi učebními a výzkumnými cíli cvičení,
- postavení pracovníků pověřených plněním výzkumných úkolů v systému přípravy a řízení cvičení.

Každý druh cvičení má své specifické znaky, které usnadňují a nebo ztěžují a v některých případech dokonce znemožňují získání požadovaných věrohodných empirických poznatků.

Mezi tyto znaky patří zejména:

- místo cvičení (na mapách, v terénu s pojítky apod.),
- rozsah vyvedených štábů a vojsk a bojové, dopravní i jiné techniky,
- organizační učlenění cvičících (cvičení jednostupňové, dvoustupňové nebo vícestupňové),
- komplexnost, časová a obsahová návaznost učebních úkolů (u některých druhů cvičení bývají učební úkoly zaměřeny jen na vybrané stránky činnosti cvičících, např. na přípravu podkladů pro rozhodnutí velitele; toto je zvláště typické pro válečné hry a zejména pro štábní nácviky),

— vztah mezi průběhem cvičení a reálným časem (někdy se z učebních důvodů prodlužují doby pro splnění některých procvičovaných opatření v rozporu s teoretickými názory na charakter soudobé bojové činnosti),

— způsob řízení cvičení (operační skoky, způsob rozehry situací, zda cvičení řídí nadřízený velitel a štáb, nebo velitel stejného stupně s částí cvičícího štábu,

— míra v jaké rozehra cvičení reaguje na rozhodnutí cvičících, jejich doručení vykonavatelům a úroveň jejich plnění.

Je zřejmé, že např. štábní nácvik bývá nevhodný pro zkoumání procesu předávání informací mezi místy velení různého stupně. K tomu účelu je méně vhodná i válečná hra. Naproti tomu obě tyto metody přípravy velitelů a štábů dovolují zkoumat pracovní postupy jednotlivých pracovníků nebo malých pracovních skupin, zjišťovat některé časové normy v činnosti štábu apod.

Pro každé cvičení je charakteristický určitý vztah mezi učebními a výzkumnými cíli a přeneseně i mezi učebními a výzkumnými úkoly. Tento vztah bývá odrazem konfrontace úrovně prognostického charakteru řešení příslušných vojenskovědeckých úkolů s vlastnostmi cvičení uvedenými v plánu bojové a politické přípravy nebo v plánu operační a mobilizační přípravy.

Každý výzkumný úkol cvičení se plní v souvislosti s přesně vymezenými učebními úkoly. Mezi výzkumnými úkoly, jim odpovídajícími učebními úkoly a hypotézami řešení příslušných vojenskovědeckých úkolů mohou být různé vztahy. Podle charakteru těchto vztahů můžeme každý výzkumný úkol zařadit do jednoho z těchto typů:

Typ 1: Výzkumný úkol se vztahuje k učebním úkolům, jejichž plnění probíhá podle současných platných zásad. Přitom konkrétní způsob realizace těchto zásad je ponechán na vůli cvičících a může být v každém jednotlivém případě jiný. Zvláštní podmínky pro plnění výzkumného úkolu, období s podmínkami pokusu, nejsou zabezpečeny.

Typ 2: Výzkumný úkol, který se někdy označuje jako „sledovaný zkušební úkol“:

— vyplývá z požadavků řešení vojenskovědeckého úkolu, který svými cíli zůstává na úrovni současného stavu teorie vojenského umění, nebo ji jen málo překračuje,

— vztahuje se k učebním úkolům, jejichž plnění v podstatě odpovídá současným zásadám, realizuje se přesně stanovenými závaznými postupy a z tohoto hlediska je i kontrolováno.

Typ 3: Výzkumný úkol, označovaný také jako „sledovaný výzkumný úkol“:

— vyplývá z požadavků řešení vojenskovědeckého úkolu, který svými cíli značně překračuje současný stav teorie vojenského umění a v tomto smyslu má výrazně prognostický charakter,

— vztahuje se k učebním úkolům, jejichž plnění se závazně řídí zásadami a pravidly odlišnými od dosavadních zásad a pravidel, odvozenými z hypotéz řešení příslušného vojenskovědeckého úkolu; dodržování stanovených zásad a pravidel je přísně kontrolováno a má přednost před splněním uložených bojových úkolů.

Podle vztahu mezi učebními a výzkumnými cíli a přeneseně i mezi učebními a výzkumnými úkoly můžeme cvičení zařazovat do těchto kategorií:

Kategorie 1: „Cvičení“, které má učební cíle a učební úkoly, nemá však výzkumné cíle a úkoly. Na tomto cvičení můžeme se souhlasem řídícího cvičení uskutečňovat výzkum. Zvláštní podmínky pro výzkum však nevytváříme ani při přípravě cvičení ani v jeho průběhu.

Kategorie 2: „Cvičení“, které má učební i výzkumné cíle a úkoly, z toho výzkumné úkoly jen 1. typu. Učební cíle jednoznačně převažují nad výzkumnými cíli.

Kategorie 3: „Cvičení se sledovaným zkušebním úkolem“ má učební a výzkumné cíle a úkoly. Zpravidla jeden výzkumný úkol je sledovaným zkušebním úkolem. V oblasti vymezené sledovaným zkušebním úkolem a s ním spojenými učebními úkoly mohou vzniknout rozpory mezi potřebami výzkumu a požadavky na přípravu cvičících. Tyto rozpory se řeší cestou kompromisů v průběhu zpracování dokumentace cvičení a při přípravě rozehry.

Kategorie 4: „Cvičení se sledovaným výzkumným úkolem“ má učební i výzkumné cíle a úkoly. Zpravidla jeden výzkumný úkol je sledovaným výzkumným úkolem. Část procesu cvičení vymezená tímto úkolem a jemu odpovídajícími učebními úkoly nemusí přispívat k dosažení učebních cílů. Při zpracování dokumentace cvičení a při přípravě rozehry zde jednoznačně převažují výzkumné cíle nad učebními.

Kategorie 5: „Zkušební cvičení“ má učební i výzkumné cíle a úkoly. Většina nebo dokonce všechny jeho výzkumné úkoly jsou sledovanými zkušebními úkoly.

Kategorie 6: „Výzkumné cvičení“ má výzkumné cíle a výzkumné úkoly. Většina z nich nebo dokonce všechny jsou sledovanými výzkumnými úkoly. V omezeném rozsahu může mít i učební cíle. Je náročné na čas, proběh kilometrů, spotřebu letových hodin, střeliva, imitačních prostředků apod. neméně stejně jako ostatní kategorie cvičení. Jeho přínos pro přípravu cvičících velitelů, štábů a vojsk je však výrazně nižší. Proto se s nimi ve vojenské praxi setkáváme jen zřídka.

Kategorie 7: „Cvičení ve speciálně připraveném prostoru“ má výzkumné cíle a úkoly a učební úkoly. Učební cíle zpravidla nemá. Jeho výzkumné úkoly ve směr patří k typu sledovaných výzkumných úkolů.

Je žádoucí, aby se cvičení ve speciálně připraveném prostoru se srovnání s ostatními kategoriemi cvičení zúčastnil menší počet cvičících velitelů, štábů a jednotek, určený jen s ohledem na plnění výzkumných úkolů, protože omezení počtu cvičících usnadní případnou potřebnou opakovatelnost vybraných učebních úkolů.

V průběhu cvičení mohou výzkumné úkoly plnit výzkumné skupiny, které jsou součástí ředitelství cvičení. Dále je mohou plnit ostatní pracovníci ředitelství cvičení a cvičící příslušníci velitelského sboru. **Každá z těchto kategorií pracovníků má k výzkumu na cvičení jiné předpoklady, podmínky a jinou motivaci.**

Velitelé a příslušníci štábů zařazení jako cvičící mají jen zřídka vojenskovědecké úkoly. Na jejich výsledcích jsou zpravidla zainteresováni jen jako jejich uživatelé. Znájí kritéria svého hodnocení a vědí, že na ně bude mít vliv především to, jak budou řídit podřízené jednotky, útvary nebo svazky. Proto podstatnou část svého úsilí věnují řízení bojové činnosti a ostatním otázkám vedení podřízených. Výzkumné úkoly bývají ochotni plnit jen ve zbývajícím čase, který je značně omezený (jeho existence je nejistá). Přes tyto potíže, jejichž negativní působení je objektivní, může být v řadě případů jejich výzkumná činnost velmi užitečná.

Pracovníci ředitelství cvičení nezařazení do výzkumných skupin mají k plnění výzkumných úkolů obdobné podmínky jako cvičící velitelé a štáby. I oni jsou zpravidla vázáni řadou dalších povinností, z nichž často alespoň jedna bývá v kterémkoli okamžiku naléhavější než výzkumná činnost. Ve většině případů bývá obtížné zabezpečit žádoucí kontinuitu jejich podílu na přípravě, uskutečnění a zpracování výsledků výzkumu na cvičení.

Pracovníky do výzkumných skupin vybíráme z necvičících velitelů a příslušníků štábů, velitelů pedagogického sboru vojenských škol a z příslušníků vědeckých institucí ČSLA. Nezatažujeme je velením vojskům, hodnocením cvičících, ani úkoly spojenými s uskutečňováním rozehry. Proto mají nejlepší časové i motivační předpoklady pro cílevědomé plnění výzkumných úkolů cvičení i pro zpracování získaných empirických poznatků.

Výzkumy v průběhu cvičení

Opatření, jejichž realizace je v průběhu cvičení rozhodující pro dosažení stanovených výzkumných cílů, můžeme rozdělit do dvou skupin, a to:

1. Řízení výzkumu, které je neoddělitelně spjata s řízením cvičení.
2. Pozorování určených jevů v procesu cvičení a pořizování příslušných záznamů.

Výzkum v průběhu cvičení řídí řídící cvičení přímo nebo prostřednictvím náčelníka štábu RC, popř. zástupce pro výzkum. Tímto může být náčelník výzkumné skupiny a podle povahy výzkumných úkolů i další zástupci.

V oblasti řízení výzkumu v průběhu cvičení se v návaznosti na jeho předchozí přípravu především rozhoduje o tom, zda získané empirické poznatky budou odpovídat na otázky, které vyplývají z potřeb řešení příslušných vojensko-vědeckých úkolů. V tomto smyslu také někdy hovoříme o „validitě“ výsledků pozorování nebo experimentování. Dále zda bychom na jiném, stejně kvalifikovaně a důsledně připraveném a řízeném cvičení, které má stejné výzkumné úkoly, získali empirické poznatky vypovídající též o předmětu zkoumání. Tato vlastnost empirických poznatků se označuje jako jejich „spolehlivost“. Pak do jaké míry budou empirické poznatky získané na cvičení, za podmínky jejich dalšího kvalifikovaného zpracování, pravdivě odrážet příslušné jevové stránky předmětu zkoumání. V tomto smyslu hovoříme i o „objektivnosti“ empirických poznatků.

Řídit výzkum v průběhu cvičení znamená:

- sledovat vývoj plnění výzkumných úkolů cvičení a podle potřeby operativně přijímat opatření k nápravě nedostatků,
- v návaznosti na předchozí opatření usměrňovat další vývoj cvičení v souladu s potřebami plnění výzkumných úkolů,
- kontrolovat činnost a upřesňovat úkoly pracovníků určených k získávání prvotních empirických poznatků,
- kontrolovat dodržování podmínek cvičení jako pokusu.

Vývoj plnění výzkumných úkolů cvičení můžeme sledovat

- vyslechnutím informací a návrhů pracovníků pověřených plněním výzkumných úkolů ke konkrétním, předem stanoveným otázkám,
- postupným přebíráním empirických poznatků zachycených v záznamnících o pozorování, jejich fakultativním posouzením a podle potřeby i předběžným zpracováním.

Další vývoj cvičení usměrňujeme především při přípravě roze hry na další den nebo na další etapu cvičení. Pracovníci ředitelství cvičení pověřeni plněním výzkumných úkolů se na zpracování podkladů pro přípravu roze hry podílejí. Rozsah a význam jejich podílu závisí na kategoriích cvičení vyjadřující vztah mezi učebními a výzkumnými cíli. Největší bude při cvičeních ve speciálně připraveném prostoru, při kterých by se nositelé výzkumných úkolů, zejména pokud jsou příslušníky výzkumné skupiny, měli stát hlavními ideovými tvůrci budoucí roze hry. Nejmenší bude při cvičeních 2. kategorie.

Při procvičování učebních úkolů, které buď nejsou spojeny s výzkumnými úkoly, nebo navazují na výzkumné úkoly 1. typu, se roze hra uskutečňuje obvyklými metodami v souladu s rozhodováním cvičících a úrovní jeho plnění.

Jiný přístup k roze hře může být tam, kde cvičení získává výrazné znaky experimentu, tj. při procvičování učebních úkolů spojených se sledovanými zkušenostmi nebo výzkumnými úkoly (s výzkumnými úkoly 2. nebo 3. typu). V těchto případech si požadavek dodržení podmínek experimentu může někdy vynutit, aby se ustoupilo od řízení cvičení podle rozhodování cvičících. Naopak může vést dokonce i k tomu, že se cvičícím přímo uloží způsob plnění zadaných bojových úkolů.

Kontrola činnosti a upřesňování úkolů pracovníkům pověřeným získáním prvotních empirických poznatků těsně navazuje na sledování vývoje plnění výzkumných úkolů cvičení.

Cvičení, na kterých můžeme vést výzkum, jsou natolik časově i materiálně nákladná, že jsou v reálném času procesu řešení vojenskovědeckých úkolů neopakovatelná. Z toho vyplývá význam včasné a účinné kontroly i metodické pomoci, kterou je třeba především zaměřit na správné pochopení úlohy výzkumu, jakož i úplné a přesné vedení záznamů o získaných poznatcích.

Kontrola dodržování podmínek cvičení jako pokusu má zabezpečit reprezentativnost a srovnatelnost výsledků pozorování a snížení počtu těžko odstranitelných náhodných chyb a někdy i zbytečných systematických chyb v těchto výsledcích.

Uvedenými podmínkami mohou být například:

- organizační struktura jednotlivých orgánů velení a jejich vybavení pro středky velení,
- stanovené pracovní postupy velitelů a štábů a zásady přemísťování míst velení,
- závazné normy vyjadřující obsah a formu zpracovávané bojové dokumentace apod.

Při zabezpečování dodržování podmínek cvičení jako pokusu spočívá úloha pracovníků ředitelství cvičení (pověřených plněním výzkumných úkolů) v tom, že

- zjišťují jaké chyby se objevují v dosavadních výsledcích pozorování a experimentování a jejich příčiny,
- prognózuji nové pravděpodobné zdroje chyb v empirických poznatcích, které máme získávat v dalším průběhu cvičení,
- na základě obou předchozích opatření a dalšího plánovaného průběhu cvičení, navrhnou jak v rámci daných možností co nejlépe zabezpečit dodržování podmínek cvičení jako pokusu.

Zpravidla budou navrhovat konkretizaci, důsledné prosazení a kontrolu plnění opatření uvedených v organizačním nařízení pro cvičení.

Úlohu pomocného orgánu pro řízení výzkumu může, vedle svých jiných úkolů, dobře plnit být méně početná, ale kvalifikovaně a náročně vedená výzkumná skupina. Tato skupina má v rámci ředitelství cvičení nejlepší podmínky pro průběžné hodnocení stavu plnění výzkumných úkolů, cílevědomé zpracování podkladů k přípravě rozehry na příští den nebo období, pro poskytování metodické pomoci ostatním pracovníkům pověřeným úkolem získávat empirické údaje i pro kontrolu dodržování podmínek cvičení jako pokusu.

Pozorování určených jevů v procesu cvičení a pořizování záznamů o získaných poznatcích tvoří další skupinu opatření, která je vedle řízení výzkumu významná k dosažení stanovených výzkumných cílů cvičení. To platí v plném rozsahu i v případech, kdy pozorování jako metoda vědecké práce se uskutečňuje jako jedna ze stránek metody experimentování.

Na efektivnost pozorování mají vliv:

1. Časové možnosti a osobní vlastnosti pracovníků, kteří pozorování uskutečňují. Mezi tyto vlastnosti patří zejména

— marxisticko-leninská světonázorová orientace, úroveň všeobecného vzdělání, vojenskoodborná erudice a příznivá motivace k plnění výzkumných úkolů cvičení,

— schopnost pochopit hypotézy řešení příslušných vědeckovýzkumných úkolů a význam požadovaných empirických údajů pro jejich upřesnění, doplnění, potvrzení, nebo odmítnutí,

— schopnost najít, rozpoznat a pravdivě popsat určené jevy v procesu cvičení.

2. V některých případech i technické prostředky ke sledování a zaznamenávání určených jevů, které jsou z organizačních a technických důvodů pro přímé pozorování těžko přístupné.

Získané prvotní empirické poznatky se zapisují do záznamníků o pozorování, které je účelné připravit centrálně podle jednotného záměru. Při jejich přípravě bereme v úvahu pracovní podmínky, otázky jejich spisové evidence a budoucího archivování a především způsob dalšího zpracování získaných prvotních empirických poznatků.

Při posuzování pracovních podmínek zvažujeme, zda budeme záznamy pořizovat pouze na místě nebo i za jízdy a jaké pravděpodobně budou časové možnosti pracovníků, kteří mají záznamníky vyplňovat. Zanedbatelné nejsou ani prostorové podmínky a osvětlení v pracovním prostoru a velikost obalů, ve kterých budeme záznamníky uchovávat a přenášet.

Při posuzování otázek spisové evidence a budoucího archivování záznamníků o pozorování **bereme v úvahu postupné předávání záznamů o zjištěných poznatcích po jednotlivých dnech nebo obdobích cvičení a předpokládanou dělbu práce při jejich zpracování.** Z tohoto hlediska může být někdy vhodné, aby záznamníky měly oddělitelné části.

Záznamníky o pozorování uspořádáme tak, aby v dostupné míře **potlačovaly vnášení subjektivních názorů pracovníků (pověřených plněním výzkumných úkolů na cvičení) do výsledků jejich pozorování.** Z tohoto hlediska je žádoucí, aby forma záznamníku tyto pracovníky nutila přesně oddělovat výsledky pozorování od svých hodnotících úsudků. Toho dosáhneme vhodně zvolenými a přesně formulovanými otázkami, uspořádanými do přehledných tabulek, na které můžeme odpovídat pouze kvantitativní veličinou (např. časovým údajem),

popř. zaškrtnutím předepsaného kvalitativního ukazatele (určitý jev nastal, nebo nenastal apod.) nebo jedné z několika možných taxativně uvedených odpovědí. Kromě toho je třeba v záznamnících o pozorování vyhradit místo pro zápis hodnotících soudů pozorovatelů.

Předpokládá-li se zpracování získaných empirických poznatků pomocí výpočetní techniky, bude účelné **příslušné části záznamníků připravit jako formuláře pro záznam vstupních dat.**

Prvotní empirické poznatky můžeme též zachytit ve formě zvukových nebo obrazových záznamů na magnetických mediích nebo fotografických negativech. Záznamy na magnetických mediích se po jejich selekci přepisují do záznamníků o pozorování. Fotografické negativy se k záznamníkům o pozorování připojují.

Zpracování výsledků výzkumných úkolů na cvičení bude obsahovat:

1. Oproštění získaných prvotních empirických poznatků od náhodných a systematických chyb, které vznikly jako důsledek netypických omylů nebo nekázňě cvičících a nutných rozdílů mezi cvičením a skutečným ozbrojeným zápasem, dále omylů pracovníků pověřených plněním výzkumných úkolů v průběhu cvičení a vnášení jejich subjektivních názorů do výsledků pozorování apod.

2. Roztřídění získaných empirických poznatků podle jednotlivých vojenskovo-
vědeckých úkolů, k jejichž řešení jsou určeny.

3. Komentáře k jednotlivým problémově uspořádaným skupinám poznatků vyjadřují podmínky, za kterých jsme poznatky získali a z toho plynoucí jejich věrohodnost a míra jejich obecné platnosti. Dále metody použité k jejich oproštění od nahodilých a systematických chyb, pravděpodobnou spolehlivost těchto metod a jejich předběžnou interpretaci.

Někdy bude účelné i určité zobecnění získaných empirických poznatků nebo jejich vztahová analýza, a to např.:

- vytvořením statistických souborů a výpočtem statistických charakteristik,
- nalezením zákona rozložení hodnot jejich kvantitativních charakteristik,
- analytickým vyjádřením jejich vzájemných funkčních závislostí metodami regresního nebo korelačního počtu apod.

Případně další zpracování získaných empirických poznatků a jejich využití je už obvykle věc řešitelů příslušných vojenskovo-
vědeckých úkolů.

Výzkum na cvičení prolíná téměř celým procesem řešení vojenskovo-
vědeckých úkolů.

Řešení vojenskovo-
vědeckých úkolů, a v něm především vznik uvědomělé potřeby empirických poznatků pro upřesnění, doplnění, potvrzení nebo odmítnutí vytvářených hypotéz, je rozhodujícím faktorem pro stanovení výzkumných cílů a úkolů cvičení.

Výzkumné cíle a úkoly cvičení můžeme plnit jen v rámci omezených podmínek, kterými jsou druh cvičení, vztah mezi jeho výzkumnými a učebními cíli a postavení pracovníků pověřených plněním výzkumných úkolů v systému přípravy a řízení cvičení.

Řízení výzkumu na cvičení je jednou ze stránek řízení cvičení. Příprava a řízení tohoto výzkumu jsou neoddělitelně spojeny s přípravou a rozehrou cvičení jako modelu předmětu zkoumání.

K BOJI DĚLOSTŘELECTVA S TANKY

Tanky dnes představují hlavní údernou sílu pozemních vojsk. Patří proto v útočné i obranné operaci k nejdůležitějším objektům palebného ničení. V závislosti na předpokládaném množství tanků, zničených vojsky v obraně, můžeme stanovit pravděpodobnost zastavení útoku nepřítele. Boje s nimi se zúčastňují všechny vhodné prostředky ničení. V bezjaderném období vedení bojové činnosti patří k základním prostředkům ničení tanků dělostřelectvo, zejména však jeho prostředky přímé střelby (protitankové řízené střely, protitankové kanóny). V bojích na Blízkém východě zničily tyto zbraně asi 60 % z celkového počtu vyřazených tanků.

Víme, že přímé zamiření a přímá střelba vytvářejí nejlepší podmínky pro zasažení a zničení nepřátelského tanku. To platí jak pro protitankové kanóny, tak i pro protitankové řízené střely. Pravděpodobnost zasažení, popř. zničení tanku již první ranou je vysoká a pohybuje se podle nejčastěji zveřejňovaných informací kolem 0,8 i více. Jde však o palbu na relativně malé vzdálenosti, zpravidla v oblasti oboustranného palebného dotyku. V současné etapě rozvoje protitankových zbraní mohou tanky úspěšně ničit přímou střelbou pozemní prostředky za výhodných pozorovacích podmínek do vzdálenosti 3 až 5 km. Ve většině případů (s ohledem na členitost předpokládaného válčiště) bude však tato vzdálenost nižší. Za reálné považujeme použití prostředků přímé střelby do dálky 1,5 až 3 km. Za touto vzdáleností je efektivní ničit tanky přímou střelbou ze vzdušných palebných prostředků (bojových vrtulníků) a ostatních prostředků většího dosahu.

V poslední době věnujeme velkou pozornost řešení otázek spojených s ničením tanků a dalších obrněných cílů ve větších, popř. velkých vzdálenostech. Tedy tam, kde tanky nemohou opětovat palbu, kdy se teprve připravují k útoku, např.

v prostorech soustředění, ve výchozích prostorech nebo při přesunech do prostoru zasazení.

Z prostředků pozemních vojsk můžeme k takovému úkolu využít jednotky dělostřelectva a sice vedením palby ze zakrytých palebných postavení (nepřímou střelbou). Tím se hloubka ničení tanků zvětší na 20 i více kilometrů. Střelba se zakrytých palebných postavení na tanky nebo živou sílu v tancích však sebou přináší celou řadu problémů.

S ohledem na potřebnou hustotu palby a její účinnost v cíli vyžaduje splnění takového úkolu podstatně **vyšší spotřebu střeliva** než je tomu u přímé střelby. Tato skutečnost je spojena s potřebou přibírat také daleko **větší počet palebných jednotek**. A při tom účinky nepřímé střelby jsou značně nižší. Zatímco s rotou nepřátelských tanků může v podmínkách přímé střelby úspěšně bojovat jediná baterie protitankových kanónů (protitankových řízených střel), v podmínkách nepřímé střelby je nutné k umlčení téže rot v prostoru soustředění přibírat nejméně jeden dělostřelecký oddíl. Spotřeba střel bude v druhém případě až desetkrát vyšší. U baterie protitankových kanónů můžeme očekávat zničení 6—9 nepřátelských tanků, v druhém případě (u oddílu) pouze do 3 až 4 tanků.

Odstranit tyto nepříznivé okolnosti má vyvíjená dělostřelecká munice se samonaváděcími hlavicemi (poloaktivními nebo pasivními). Střelba touto municí využívá současného známého faktoru, že tanky mají nejslabší pancéřovou ochranu proti útoku ze vzduchu a že tedy postačí značně menší ničivá nálož střely k jejich zničení po zásahu zhora.

Boj s tanky a tankovými uskupeními však nemusíme vést jen s cílem ničit jednotlivé objekty **přímým** zásahem, i když tento úkol považujeme za nejvýznamnější. V některých případech může být dostatečně účinné bránit jim v pohybu nebo naopak přinutit je k manévru do prostoru nebo na směr, výhodný pro vedení palby obránce. K tomu se vyvíjejí střely s obsahem několika protitankových min pro kladení minových polí zřizovaných minováním na dálku.

V článku rozeberu známé i rozvíjené způsoby boje s tanky a tankovými uskupeními ve velkých vzdálenostech s využitím prostředků dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení a obvyklé tříštivotrhavé, popř. zápalné munice, zavedené ve vojscích, ale i připravované munice k zavedení nebo rozpracovávání.

Největší prakticky využitelné zkušenosti z boje s tanky ve velkých vzdálenostech a s použitím zavedené munice (tříštivotrhavými, popř. zápalnými granáty) byly získány a prověřeny v průběhu druhé světové války. Tankové jednotky byly napadány palbou již v prostorech soustředění, ve výchozích prostorech nebo na přesunu. Praktické zkušenosti, zjišťované výsledky spolu s dalšími teoretickými propočty vedly ke stanovení neúčinnějších způsobů vedení palby, určitých norem spotřeby střel, nevhodnějšího druhu granátů, nastavení zapalovačů apod., a umožnily stanovit také předpokládaný účinek palby v cíli (velikost ztrát).

Při umlčování tankových jednotek tříštivotrhavou municí **v prostorech soustředění** nebo **ve výchozích prostorech** se v současné době požaduje k dosažení

očekávaných ztrát (30 %) vystřelit na každý hektar plochy cíle u ráže 152 mm 110 střel. Vezmeme-li za základ dalších úvah jako objekt palby tankovou rotu, pak na její prostor soustředění (asi 12 ha) je třeba vystřelit 1320 střel. Pro každé dělo v dělostřeleckém oddíle (18 hlavní) to znamená spotřebu 73 střel (1,2 pp). V průměru můžeme očekávat zasažení 3—4 tanků. **K zasažení jednoho tanku tedy připadá asi 380 střel.**

Pro zvýraznění velmi nepříznivého poměru výsledku palby ke spotřebě střel může posloužit další kalkulace, která ukazuje, jakou cenu platíme při vznesení požadavku zvýšit ztráty tanků např. o 10 % (tedy na 40 %). Teorie střelby v takovém případě vyžaduje násobit uvedenou spotřebu koeficientem 1,563. Pro 1 ha pak vychází spotřeba 172 střel, pro rotu tanků na 12 ha — 2064 střel. Spotřeba na jedno dělo v oddíle se zvýší až na 114 střel (1,9 pp) a k zasažení jednoho tanku připadne asi 459 střel.

K vyřazení tanku přímým zásahem by bylo výhodné použít u tříštivotrhavých granátů zapalovač, nastavený na trhavý účinek. Pravděpodobnost takového zásahu je však v uváděném případě tak malá, že není účelné spoléhat na tyto náhodné přímé zásahy, ale předpokládat také ničení osádek tanků, které jsou mimo vozidla, vykonávají údržbu, doplňování PHM apod., a to granáty se zapalovačem nastaveným na tříštivý účinek. Ve většině případů, kdy neznáme přesně situaci v prostoru cíle, volíme proto polovinu střel s tříštivotrhavým a polovinu s trhavým zapalovačem.

S ohledem na počty tanků v současné organizaci moderních armád a uváděné spotřeby munice k vyřazení jednoho tanku, nemůžeme tento způsob považovat za hlavní. Vzniká mimořádný požadavek na zásobování municí, který by dopravní jednotky nebyly schopny zabezpečit. Představuje pouze jednu z možností, jejíž přednost spočívá v tom, že můžeme oslabovat úderncu sílu nepřítelů mimo dotyk, ještě před zasazením tankových jednotek do boje.

Podobných výsledků dosahujeme při palbách **na tankové proudy**. Ke zvýšení účinnosti je výhodné vést je v době, kdy proud nemůže opustit komunikaci, je na náspu, mostech či přepravištích, prochází lesním masivem, údolím apod. Objektem palby je proud tankové roty. K palbě se přibírají nejméně dva oddíly (náložmo) se spotřebou po 110 střelách. Nejlepších výsledků dosáhneme při vedení palby s pozorováním z vrtulníků nebo pomocí radiolokátorů pro pozemní průzkum. Byl-li proud donucen k zastavení, pak po případné opravě prvků střelby se přepad proudu opakuje; pokračuje-li v pohybu, je nutné zvolit nový prostor palebného přepadu (nový střetný bod na komunikaci). S ohledem na relativně nízkou spotřebu střel můžeme očekávat v průměru zasažení asi jednoho tanku při každém jednotlivém přepadu.

Na pozorovatelných tankových směrech možného útoku se připravují **pohyblivé přehradné palby**. Jde o soustavu přehradných paleb s úseky oddílů o šířce 450 metrů (25 metrů pro každé dělo). Palby jsou rozmístěny v terénu za sebou tak, aby sledy útočících tanků byly nuceny jimi postupně projíždět. Palbu na každý úsek vedeme jen po dobu průchodu tanků. Jekkmile většina tanků postřelovaným úsekem projede, palbu přeložíme na nový úsek, opět před čelo

sestavy tanků. Každé dělo střílí maximální kadencí. Předpokládaná účinnost je kolem 2—3 % pro každou palbu (čáru). Uvažujeme-li v úseku palby jednoho oddílu bojovou sestavu tankové rot, pak při průjezdu 3—4 čarami můžeme předpokládat vyřazení opět asi jednoho tanku. Také tato palba je velmi náročná na spotřebu střeliva. Počítáme, že každé dělo vystřelí na jedné čáře do 6—8 střel, při 3—4 čarách tedy kolem 25 střel, tj. asi 0,4 pp, oddíl celkem 450 ran.

Na základě těchto úvah docházím k závěrům:

— výsledky dělostřeleckých paleb ze zakrytých palebných postavení na tankové jednotky neodpovídají vynaloženému úsilí, zejména množství použitých prostředků; jejich podíl na celkových ztrátách tanků nepřítele je nízký,

— potřebné množství munice je v rozporu nejen s možnostmi přísunu, ale hlavně s možnostmi, danými situací vojsk; ta právě v obraně budou disponovat celkově nižší zásobou munice, než je tomu v útoku,

— možnosti zvyšování efektivnosti palby (bez zvyšování spotřeby munice) jsou prakticky vyčerpány; další zkvalitnění jednotlivých opatření v oblasti přípravy střelby (zlepšení topograficko-geodetické, povětrnostní, balistické přípravy apod.) i její organizace mohou přinést jen dílčí úspěchy.

Při střelbě na tankové jednotky, soustředěné v lesích nebo osadách, se může ukázat jako velmi účinné využití zápalných střel, popř. kombinace tříštivo-trhavých a zápalných střel. Největšího účinku dosahujeme přihraním raketometných jednotek se zápalným střelivem. U hlavního dělostřelectva požadujeme střelbu maximální kadencí. Cílem je vytvořit v krátkém čase rozsáhlá ohniska požárů. Způsob střelby stanovíme podle typu granátů a zápalné nálože. Vždy bude výhodné dosáhnout vysoké hustoty střel a založení více ohnisek.

Založený požár způsobuje ztráty, brání manévru tanků a umožňuje další účinná opatření. Nezanedbatelné jsou i požáry bojového materiálu a zejména zásob pohonných hmot.

Boj dělostřelectva s tanky ze zakrytých palebných postavení

Snaha zvýšit podíl dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení při ničení tanků se projevuje ve všech soudobých armádách. Největší úsilí můžeme pozorovat zejména v konstrukci munice. Vyvinuté typy se vyznačují jednoznačným určením, jsou u nich uplatněny poslední poznatky elektroniky a optoelektroniky, využívají nové výbušniny a přinášejí netradiční způsoby ničení objektů. Kvalitativní změnou je přechod k přesně naváděné munici, u které se předpokládá zničení (zasažení) tanku jedním nebo pouze několika výstřely. Další oblastí vývoje jsou kontejnerové střely s protitankovými elementy, v některých případech také s koncovým navedením. Dělostřelectvu je tak dávána možnost ničit nepřímou střelbou nejen jednotlivé tanky, ale i jejich uskupení, a to se srovnatelně nižší spotřebou munice.

Nejvíce informací o nových prostředcích dělostřelectva, určených k ničení tanků, bojových vozidel nebo obrněných transportérů, přichází ze západního

odborného tisku. Přes mnohdy silný reklamní charakter mohou posloužit jako ukazatelé směrů a tendencí rozvoje nových prostředků, popř. i přístupů k řešení vzniklých problémů. Např. v armádě USA, v rámci vystupňovaných vojenských příprav o získání kvalitativní převahy se zde zaměřují na podstatné zvýšení palebné síly pozemních vojsk, která má umožnit zničení 25—30 % obrněných cílů již v maximálních vzdálenostech, a tak vytvořit podmínky pro úspěšný boj protitankových prostředků přímé střelby na předním okraji.

Největší pozornost se v současné době věnuje tzv. **střelám s koncovým navedením** (někdy také uváděným jako střely s přesným navedením). Vývoj těchto střel má umožnit rychlé dosažení vysoké bojové efektivity palebných prostředků, předpokládá využití zavedených zbraňových systémů, taktiky i metodiky palevníku u nich a vychází z nejnovějších poznatků v elektronice. Současně předpokládá využití již vytvořené široké materiální základny v USA.

V případě úspěšné realizace těchto snah ve vývoji střel s koncovým navedením se z dělostřelectva v zakrytých palebných postaveních stává zcela nový prostředek pro boj s tanky. Jeho zásadní předností je možnost efektivně ničit tanky ve velkých vzdálenostech od předního okraje a tedy dříve, než dojde k jejich zasazení. Podle názorů amerických odborníků se tak podstatně zlepšuje situace v protitankové obraně, kdy hlavní tíhu prozatím nesou protitankové prostředky přímé střelby. Zavedením munice s koncovým navedením nemá však zcela změnit charakter protitankové obrany, ale pouze upravit podíl různých prostředků při ničení tanků.

Vývoj munice s koncovým navedením se ubírá dvěma směry. V souhlase s terminologií zahraničního tisku můžeme jako první směr označit vývoj tzv. poloaktivní munice a druhý tzv. autonomní, samonaváděcí nebo také pasivní munice. [Někdy se v tisku používá termín munice první a druhé generace.]

Poloaktivní munice (munice s poloaktivním navedením) je charakteristická tím, že vyžaduje ozáření cíle (tanku) laserovým ozařovačem, který je umístěn mimo střelu na pozemním nebo vzdušném prostředku. Střela je vybavena citlivým optoelektronickým čidlem a příslušným elektromechanickým zařízením pro opravu dráhy letu k cíli.

Proces řízení palby zahajuje předem určený pozorovatel, který zjistí cíl a jeho polohu a předá veliteli palebné baterie. V baterii vypočítají prvky střelby, provedou technickou přípravu střely a vypálí ji do prostoru cíle. Pozorovatel musí po dobu letu střely ozařovat cíl laserovým ozařovačem (minimálně 10—15 s před dopadem střely). Vzhledem k zavedené metodice řízení palby se zde tedy objevuje nový prvek, předem určený pozorovatel, jehož úloha je pro splnění úkolu nezbytná. Je vybaven složitou technikou. Tato skutečnost není bez vlivu na praktické možnosti celého systému a mnozí západní odborníci se v současnosti vyjadřují proto k bojovému nasazení nové střely značně kriticky.

Daleko více si však slibují od střel **s koncovým navedením druhé generace** (střely s pasivním naváděním). Jde o střelu, která si v prostoru cílů sama vyhledá objekt palby a navede se na něj, aniž by vyžadovala pozorovatele. Vyhledání a navedení střely zabezpečuje samonaváděcí hlavička. Přitažlivou charakte-

ristickou vlastností těchto střel je právě autonomnost, která umožňuje po výstřelu ihned pokračovat v palbě na nový cíl, nečekat na výsledek první rány a přesto předpokládat její účinek v cíli.

Hromadné zavedení střel druhé generace má mít (podle názorů některých západních odborníků, kteří uznávají vedení „knoflíkové války“) zásadní vliv na boj s tanky, rozhodnout soubor protitankové zbraně s tankem a ve svých konečných důsledcích podstatně oslabit údernou sílu útoku, zvýšit význam a úlohu obrany, a to zejména při boji se silnými tankovými uskupeními konvenčními prostředky ničení.

Zatímco u uváděných střel první generace se mají tanky ničit do hloubky viditelnosti z postavení předsunutého pozorovatele (předpokládá se 5–8 km), umožňují střely druhé generace bojovat s tanky ve vzdálenostech podstatně větších (až 40 km). Kromě toho se předpokládá zničit jedním výstřelem až 3 tanky (v jedné střele 3 kusy submunice), a to nejen stojící, ale i v pohybu. Předností střely má být podle údajů v tisku i vyšší technická úroveň (odolnější čidlo a jednodušší konstrukce), nižší náklady na výrobu a tedy i nižší cena.

Technické řešení obou typů střel s koncovým navedením představuje pokrok v konstrukci dělostřelecké munice, použitelné k ničení tanků. Je také nesporné, že při úspěšném dokončení vývoje a hromadném zavedení do vojsk může ovlivnit metody i organizaci boje s tanky, zvýraznit úlohu dělostřelectva při ničení obrněných cílů, posílit protitankovou obranu vojsk, zjednodušit zásobování municí a projevit se příznivě také při propočtech nákladové efektivity použitých zbraňových systémů, i když ani zde nepůjde o záležitost lacinou (prozatím se uvádí investiční cena jedné americké střely první generace 25 000 až 28 000 dolarů, cílová cena 3500 dolarů).

Nové střely a s tím spojené řízení palby dělostřelectva přináší však některé problémy a mají i své slabé stránky. Je tomu zejména u střel první generace, kde je značná závislost efektivní palby na pozorovacích podmínkách předsunutého pozorovatele. Terén by měl umožnit nerušené pozorování (vizuální kontakt) tanku a ozařování cíle po potřebnou dobu (nejméně 10–15 s) před dopadem střely. Avšak na středoevropském válečném terénu, zejména v jeho jihozápadní části, dává podle názorů NATO tuto možnost jen menší část dráhy jedoucího tanku (udává se pouze 200 m na 1 km). V rovinatém terénu sice podíl úseku příznivého pro pozorování vzrůstá, zužuje se však výběr možných pozorovatelů (stanoviště pozorovatele), které jistě neuniknou ani pozornosti protivníka. Pozorování dále ovlivní povětrnostní a denní podmínky (mlha, déšť, sněžení, tma), dým a prach bojiště. Tak zhorší nejen výsledky činnosti pozorovatele, ale i kvalita laserového paprsku a tedy i výkon čidla v hlavici střely. Při praktických zkouškách byl ověřován také vliv spodní základny mraků, jejíž průměrná výška na středoevropském válečném terénu dosahuje po třetinu doby pouze 600 m.

Problémy vznikají kolem pozemního předsunutého pozorovatele. Ten kromě spojovacích prostředků pro řízení palby je vybaven složitým zařízením ozařovače, jehož hmotnost se pohybuje kolem 80 kg. Tato skutečnost spolu s poža-

dvakem mobilnosti a schopnosti rychlého manévru vyžaduje dopravní prostředek, zřejmě obrněný. Potřeba ozařování tanku (10—15 s) byla již na počátku slabinou celého projektu, proto se dnes vyvíjí zařízení, které umožňuje ozařování v krátkodobých intervalech, v jejichž mezidobích se střela řídí údaji, zachycenými v paměti. Spolupráce pozorovatele s palebnou jednotkou musí být těsná a pevná. Stálá pohotovost k palbě a spolupráci je vzhledem k rychlým změnám v poloze cíle bezpodmínečnou nutností, stejně tak jako rychlá reakce na povely pozorovatele nebo jejich upřesňování.

Pro nepřehledný terén je výhodné umístit pozorovatele a jeho techniku do vrtníku. V dalším vývoji systémů můžeme očekávat prosazování této tendence a postupný přechod výlučně na vzdušného pozorovatele.

Zprávy o nových prostředcích pro boj s tanky měly za následek celou řadu názorů na možná protipatření. S ohledem na to, že nové střely neprošly zkouškou skutečného ozbrojeného střetnutí, mají tyto názory prozatím charakter teoretických úvah a jejich praktická hodnota je diskutabilní.

Z uvedeného je zřejmé, že více slabých stránek můžeme najít a tedy více možností v protipatřeních se naskýtá u střel první generace. Jejich objektem může být zejména pozemní pozorovatel, jeho stanoviště a vybavení, dále vlastní tank a konečně i palebná jednotka.

Tyto způsoby vedení boje s tanky dělostřelectvem ze zakrytých palebných postavení tvoří součást celkového palebného ničení nepřítele, a to nejen v obraně, za postupu nepřítele k přednímu okraji a při rozvinování, ale i za útoku, při odrážení protizvědí a protiúderů a palebném ničení nepřátelských záloh. Palebné jednotky a útvary dělostřelectva při tom udržují úzkou součinnost s průzkumem, využívají jeho výsledků k palbě, spolupracují s ostatními prostředky palebného ničení ve prospěch vševojskového boje. Tak vytvářejí ucelený systém ničení nepřítele a jeho nejdůležitějších objektů.

Největšího účinku dosáhneme vyřazením předsunutého pozorovatele. Palebná jednotka nemůže použít střel s koncovým navedením a musí přejít na tříštivo-trhavé střelivo. Znemožnit činnost pozorovatele můžeme:

- rušením jeho spojovacích prostředků pro řízení palby,
- oslepením pozorovacího stanoviště (využitím dýmového střeliva, zapálením porostu apod.),
- umlčením stanoviště dělostřeleckou palbou.

Mezi opatření k ochraně vlastního tanku řadíme:

- rychlé překonávání přehledných, rovinatých prostorů, popř. svahů, přivracených k nepříteli,
- dovedné využívání maskovacích vlastností terénu, jeho porostu a členitosti s cílem ztížit pozorování a maximálně zkrátit jeho souvislost; tím současně ztížit činnost laserového ozařovače,
- častější využití ochranné dýmové clony, koordinace použití dýmu s ochrannými vlastnostmi terénu (podle západního tisku dým kromě jiného snižuje účinnost při použití řízených střel s laserem deset i vícrát),

- vytváření klamných cílů, zejména proti střelám s naváděcí infrahlavicí,
- vybavení tanku zařízením pro detekci laserového ozařování a signalizačním zařízením výstrahy (obdobně jako je tomu u letounů proti radiolokátorům PVO).

Proti palebné jednotce budeme uplatňovat všechny zásady boje o palebnou převahu, tzn. umlčovat a ničit ji dělostřeleckou palbou, intenzívně rušit její spojovací kanály, umlčovat prvky jejího systému velení a řízení, popř. napadat její zásobovací systém (sklady munic a pod.).

Nové prostředky boje s tanky umožňují vytvářet spolu se soudobými průzkumnými prostředky, výkonnými spojovacími prostředky a moderními vyhodnocovacími a řídicími zařízeními komplexní systémy boje s přicházejícími zálohami, zejména tankovými a obrněnými. Začleňují se do nich další prostředky ničení, zejména raketové a letecké. Objevují se na taktických (např. systém americké armády Sotas) i operačních (Assault Breaker) stupních velení s dosahem 60 až 200 km. Efektivnost těchto systémů je podmíněna zejména kvalitou průzkumných, přenosových a vyhodnocovacích prostředků, které jsou však současně jejich nejcitlivějšími a nejzranitelnějšími součástmi.

Uváděná opatření vycházejí z dosud známých údajů a nevyčerpávají všechny možnosti, zejména v oblasti radioelektronického boje (rušení radiolokátorů a spojovacích zařízení systémů, imitace obrněné techniky) a PVO (ničení průzkumných letounů a vrtulníků, pracujících ve prospěch systémů). Naznačují možné směry při hledání nových protipatření. Při tom bereme v úvahu, že vývoj těchto zbraní bude pokračovat zejména po získání dalších praktických zkušeností a s dalším rozvojem vědy a techniky.

Vytváření minových polí zřízených minováním na dálku

Účinnost protitankových minových polí je při správném využití podmínek, zejména terénních, značná. Západní prameny uvádějí, že ve válce v Koreji bylo např. zničeno na minových polích kolem 20 % tanků, na některých směrech až 70 %. Pracné ruční pokládání se v současnosti ve stále větší míře nahrazuje vytvářením minových polí zřízených minováním na dálku. Jeho hlavní předností je možnost vytvořit v poměrně krátkém čase minové pole před předním okrajem i ve značných hloubkách bojové sestavy nepřítele, a to s dostatečně vysokou hustotou. Tak můžeme ničit tanky do doby jejich zasazení, ještě na přesunech, ve výchozích prostorech nebo v prostorech soustředění, bránit jim v manévru nebo je usměrňovat do prostorů a na směry, výhodné pro přímou střelbu protitankových prostředků a tím zvýšit její účinnost.

Zřizování minových polí minováním na dálku patří k výhodným způsobům zatarasování právě v podmínkách manévrového vedení bojové činnosti. Umožňuje rychle reagovat na změny bojové situace vojsk, zastavit nebo zpomalit postup útočníka, způsobit značné ztráty nepřipraveným vojskům, zabránit zasazování druhých sledů a záloh, bránit nechráněná křídla a boky bojových sestav, zpevnit obranu dosažených čar a prostorů, bránit protiztečím a protiúderům.

Hlavními prostředky pozemních vojsk jsou speciální vrhače min, raketomety, hlavně dělostřelectvo, popř. jednotky raketového vojska. Používá se nejvíce tzv. kontejnerové munice, která obsahuje 5—24 protitankových min nejrozličnější konstrukce. Podle západních pramenů se v armádách NATO požaduje, aby hloubka protitankového minového pole zřizovaného minováním na dálku byla alespoň 300—450 m. Počítá se s dosažením hustoty od 0,7 do 1,72 (střed pole). Základem pro kalkulaci účinnosti je předpoklad, že hustotě 1 (1000 min na 1 km) odpovídá pravděpodobnost zničení asi 50 % tanků.

Šířka pole je dána zejména počtem prostředků, použitých k zaminování. Např. baterie raketometů LARS je schopna vytvořit protitankové minové pole o rozměrech 2300×300 m při hustotě 0,6—0,9. Známe-li tedy počet děl a vystřelených granátů, počet min v jednotlivých granátech, rozptylové charakteristiky děl a šířku vějíře palebné jednotky, můžeme vypočítat její možnosti v minování.

Protitanková minová pole zřizovaná minováním na dálku se vytvářejí před čelními sledy útočících tanků, na směrech přesunů vojsk, bezprostředně v prostorech soustředění nebo výchozích prostorech tankových jednotek (jednotek samohybného dělostřelectva, raketového vojska apod.) Jejich efektivnost se zvyšuje dovednou součinností s přírodními i umělými protitankovými, ale i ostatními zátarasy. V případě potřeby umožňují rychle zvětšit hustotu již zřízených polí.

Používané miny mají zpravidla kumulativní nálož. Jsou vybaveny zapalovači, reagujícími na změnu tlaku, na tah, zvuk, infračervené záření, ultrazvuk apod. Tak jsou připraveny nejen k ničení tanků a ostatních obrněných cílů, ale i zabezpečeny proti pokusu o zneškodnění. Působí nejen jako protitankové, po bezprostředním kontaktu s tankem, ale i při míjení v určité vzdálenosti.

Ražení průchodů nebo zvedání jednotlivých min a překonávání minových polí zřízených minováním na dálku vytváří složitý problém, jehož řešením se zabývají všechny druhy vojsk. Čekání na vyproštění nebo ražení průchodů od-tarasovacími jednotkami ženijního vojska vede k dalším těžkostem a ve svých důsledcích může způsobit nesplnění úkolu napadenou jednotkou. Dnes tedy se bojová příprava vojsk rozšiřuje o seznamování obsluh a osádek tanků a dalších obrněných vozidel s používanými typy protitankových min, se způsoby minování a o výcvik ve zneškodňování vlastními silami a prostředky nebo ražení průchodů či hledání cest obejít.

K úkolům raketového vojska a dělostřelectva přibývá v současné době nový úkol — vytváření protitankových minových polí zřizovaných minováním na dálku. Jeho základem je úzká součinnost s ženijním vojskem. Kromě toho však při zvyšování odolnosti svých bojových sestav plní i úkol zvedat protitankové miny v minových polích zřízených minováním na dálku, razit v nich průchody a zejména bojovat s pozemními prostředky minování na dálku nepříteli. Poněvadž půjde o palebné (dělostřelecké, raketometné) jednotky, bude tento boj součástí boje s nepřátelským dělostřelectvem.

Další zdokonalování tankové techniky a kvantitativní vývoj obrněných vozidel v organizaci soudobých armád vede k hledání nových prostředků k jejich ničení. Pozornost odborníků upoutává skutečnost, že palba dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení se podílí na ničení tanků jen nepatrnou částí, přičemž ani mimořádně vysoké spotřeby tříštivotrhavého střeliva nemohou tento podíl zásadně ovlivnit. Rozvoj vědy a techniky, zejména v oblasti elektroniky, umožnil konstrukci střel s přesným navedením v konci dráhy letu na cíl. Tak můžeme ničit tanky již ve velkých vzdálenostech, a to i bez použití jaderných zbraní.

BOJOVÁ ČINNOST SL VE STRATOSFÉRICKÝCH VÝŠKÁCH

Stíhací letectvo, jehož zvláštností je velká manévrovost, musí být vždy a kvalitně připraveno k odražení úderů nepřítele. Musí být schopno za jakýchkoli povětrnostních podmínek, ve dne i v noci ničit jeho vzdušné cíle, které naruší vzdušný prostor.

Jedním z úkolů je ničení cílů ve velkých a stratosférických výškách. Nepřítel předpokládá použití v těchto výškách až 30 % z celkového počtu letounů. Půjde převážně o jednotlivé letouny nebo malé skupiny (do roje). Kromě hlavního úkolu — vedení průzkumu — mohou v některých případech plnit úkoly klamné a poutací skupiny nebo i skupiny stíhací ochrany a úkoly REB.

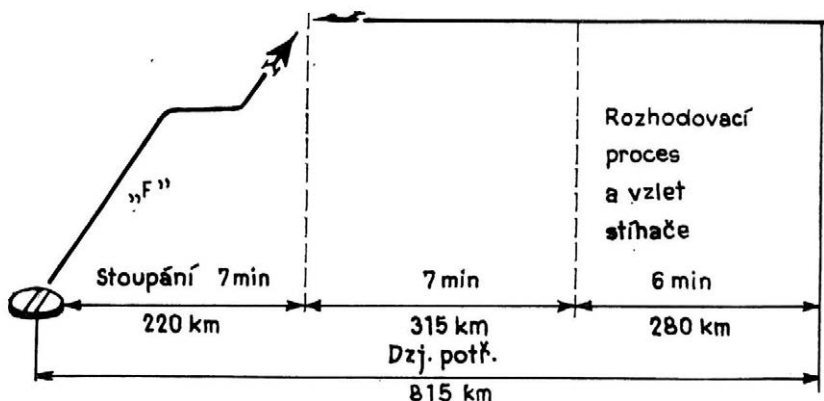
Na středoevropském válčišti můžeme předpokládat, že ve stratosférických výškách budou působit letouny strategického průzkumu SR-71, U-2 a TR-1 spolu se speciálními letouny RC-130, které jsou určeny k rádiovému a radiotechnickému průzkumu. Při pronikání systémem naší PVO budou pravděpodobně použity letouny typů F-4, F-104, F-15, F-16 a Tornado. Po narušení palebného systému PVO mohou v těchto výškách působit i letouny B-52, FB-111, B-1 a Mirage-IV A (u těchto letounů musíme počítat s velkým rozmezím rychlosti od 750 do 3200 km.h⁻¹). Uvedené typy letounů budou, vzhledem k možnostem jejich zjištění pozemními radiolokátory na dalekých přístupech, vybaveny systémem výstrahy i prostředky pasívní a aktivní ochrany jak proti pozemním, tak palubním radiolokátorům. Většina těchto letounů je vybavena inerciálními navigačními systémy nezávislými na příjmu elektromagnetické energie a umožňujícími let s vysokou přesností, nebo systémy, které pracují na principu astro-navigace. Jejich bojové možnosti z nich vytvářejí cíle, které musíme ničit v prvním pořadí.

Výcvik létajícího personálu i letovodů naváděcích stanovišť (NS) k ničení těchto cílů musí vycházet z taktických zásad a bojových možností vlastní letecké techniky. Pro navádění budeme přednostně využívat automatizovaných systémů, které jsou odolnější proti rušení a zároveň zabezpečují vyšší přesnost navedení. Ta je velmi důležitá pro skryté přiblížení bez použití palubního radio-

lokátoru až na vzdálenost možného odpálení. Palubní radiolokátor použijeme pouze k identifikaci cíle a přesnému zamíření. Předčasné zapnutí nezbytně povede k uvědomění nepřítele o naší činnosti a jeho obranném manévru (s použitím rušící aparatury i zbraňových systémů).

Nedílnou součástí komplexního působení proti stratosférickým cílům a cílům leticím ve velkých výškách je činnost protiletadlových raketových kompletů (těm budeme ve většině případů přednostně tyto cíle přidělovat). Stíhací letectvo může působit ve společných prostorech bojové činnosti ve výškách 10 000 až 12 000 m. Při rušení systému PVO, velké hustotě náletu, samotném působení v prostoru odpovědnosti nebo za dalších okolností můžeme použít stíhací letectvo při ničení cílů až do letových a bojových možností daného typu letounu. Možnosti letectva při ničení těchto cílů ovlivňuje faktor času a prostor působení, pilotážní a navigační zvláštnosti.

Veličiny času a prostoru jsou rozhodující při působení stíhacího letectva na stratosférické cíle. Většina letounů, mimo U-2 a TR-1 létá velkou rychlostí (do $M=2$ i více). Tím likvidují naši „výhodu“ včasněho radiolokačního zjištění cíle na maximální dosah. Doba, kterou potřebujeme k rozhodovacímu procesu, přidělení cíle, vzletu stíhače, dosažení potřebné výšky, rozhonu a zteči, je vzhledem k rychlostem cíle i stíhače velmi dlouhá. Např. pasivní doba od zjištění cíle SR-71 do vzletu stíhače je 6 min. Za tuto dobu proletí nepřátelský letoun vzdálenost 280 km. Doba potřebná od vzletu k dosažení potřebné výšky vlastního stíhače je 7 min. To představuje 315 km, které proletěl nepřítel a 220 km, které proletěl vlastní stíhač. Celkem tedy je potřebná délka zjištění (Dzj. potř.) 815 km (viz obr.).

Některé režimy letu cíle s výpočtem čáry zdvihu (Szdv) a potřebné délky zjištění (Dzj. potř.) pro letouny MiG-23 při době vzletu a rozhodovacího procesu do vydání povelu ke vzletu (tpas) je 6 min a zadané délce ničení (Snič) — viz tabulku 1.

Výpočty můžeme prakticky dokumentovat i na reálných letech průzkumných letounů SR-71 z letecké základny Mildenhall ve Velké Británii do pohra-

Tabulka 1

Zteč z	Výška cíle (m)	Rychlost cíle (km.h ⁻¹)	Způsob dosažení výšky	Konečná rychlost stíhače (M)	Dálka ničení (km)	Čára zdvihu (km)	Potřebná dálka zjištění (km)
přední polostěry	nad 21 000	1800	Kombinovaný	1,8	280	670	850
	21 000	1800	Forsážní	1,7	225	465	645
	10 000	1100	Kombinovaný	1,2	440	970	1080
zadní polostěry	nad 21 000	1400	Forsážní	1,7	60	410	550
	nad 14 000	1400	Kombinovaný	1,7	400	1250	1390

ničních oblastí NDR a ČSSR. Rozhodovací proces k použití stíhacího letectva probíhá daleko za dosahem vlastních radiolokačních prostředků. K zjištění cíle využíváme všech informací v rámci jednotného systému PVO států Varšavské smlouvy. Rovněž výběr aktivních prostředků v rozhodovacím procesu usku- tečujeme v úzké součinnosti a na základě včasného uvědomování. Důležitou ro- li při tom má rychlé zhodnocení cíle a vlastních bojových i letových možností letectva. Výsledkem musí být výběr optimálního aktivního prostředku.

Při vojenské konfrontaci můžeme předpokládat, že po narušení systému PVO nepříteli bude úkolem stíhacího letectva přednostně ničit nosiče jaderných zbraní a křídlatých raket na dalekých přístupech, před zahájením plnění úkolu. To opět předpokládá úzkou součinnost, abychom nepřátelské cíle včas radiolo- kačně zjišťovali a souvisle vedli. To je podmínka k úspěšnému ničení cílů le- tectvem s použitím automatizovaných systémů navedení.

Při plnění úkolů ve velkých a stratosférických výškách se v **pilotáži letounu, navigaci i ve způsobu navádění a v přepadech** vyskytují zvláštnosti, kterými se (v některých případech) podstatně liší od plnění úkolů v malých a středních výškách. Proto zahájení výcviku v přepadech nadzvukovou rychlostí ve strato- sférických výškách předpokládá dokonalé zvládnutí všech jednodušších úkolů jak u létajícího personálu, tak u letovodů NS. Zvláštnosti se projevují přede- vším v:

- technice pilotáže,
- využitelném režimu práce motoru,
- provozních omezeních,
- způsobu nabrání výšky,
- navigaci,
- způsobech a zvláštnostech navedení a vedení přepadů.

Úkoly ve stratosférických výškách můžeme plnit pouze s použitím výškového kompenzačního oděvu a přetlakové přilby. Tato výstroj již sama ovlivňuje čin- nost pilota. Neumožňuje mu úplnou pohybovou volnost a použití přetlakové

přílby negativně ovlivňuje vizuální zjišťování cíle a srovnávací orientaci. Ve většině případů při letech v těchto výškách nevidí pilot přirozený horizont, což (spolu s omezeným výhledem z kabiny a nutností přesné pilotáže, při použití forsážního režimu) ho nutí přejít na let podle přístrojů. Za letu musí dodržet stanovené výšky přechodu k nadzvukové rychlosti, aby účinky aerodynamického třesku negativně nepůsobily na obyvatelstvo a objekty. Ve fázi nabírání výšky, která je vzhledem ke středním výškám mnohem delší, musí pilot přesně dodržovat stanovený režim nabírání výšky, aby se teoretické výpočty, uložené do paměti počítače na NS, co nejvíce shodovaly s praktickou činností. Při letu po rozhození rychlosti musí létající personál a letovodi NS počítat s velkou setrvačností letounu, s opožděnou reakcí na výchylky kormidel a omezenou manévrovací schopností. Rovněž zrychlování letounu bude pozvolnější než ve středních výškách. Pilot může používat režim motoru pouze v rozmezí malé a plné forsáže, což značně omezuje dynamičnost letounu. V těchto výškách se snižuje povolený násobek přetížení jak z hlediska pilotáže, tak i použití bojové techniky. Tyto zvláštnosti jsou rozhodující zejména v poslední fázi navedení. Malé nepřesnosti v povelích letovoda nebo nedodržení povelů pilotem povedou k nesplnění úkolu. Např. při navedení z přední polosféry, s chybou 5–10°, pilot úkol nesplní.

Navigace v těchto výškách je omezena na využívání rádiových majáků a zeměvůlů. Při přeletu radionavigačních bodů je nutné brát v úvahu i velké chyby palubních radiokompasů ARK. Základem musí být spolehlivé, souvislé radiolokační sledování letounů z pozemního NS.

Další zvláštností přepadů cílů ve stratosférických výškách je velká rychlost sblížení, zejména při přepadech z přední polosféry a manévrování ve výšce do poslední fáze odpálení. Střetnutí cíle, který letí nadzvukovou rychlostí na stanovené čáře, předpokládá od letovoda NS přesnou volbu nabírání výšky a manévru. Při přepadu ze zadní polosféry musí mít stíhač na konci zatáčky takovou výšku a rychlost, která mu umožní výskok a odpálení RS.

Závislosti rychlosti cíle (V_c) a konečné rychlosti stíhače (V_{st}) — viz **tabulku 2**.

Tabulka 2

Rychlost cíle (km.h^{-1})	Konečná rychlost stíhače (M)
1200	1,2–1,3
1200–1500	1,5–1,6
1500	1,8–1,9

Při dodržení těchto rychlostí dosahuje rychlost sblížení hodnot 300–600 km.h^{-1} .

V závislosti na rychlosti sblížení jsou nejvýhodnější tyto délky navedení do zadní polosféry za cíl:

- a) na nemanévrující cíl (viz **tabulku 3**),

Tabulka 3

Rychlost sblížení (km.h^{-1})	100	200	300	400	500	600
Délka navedení (km)	7,5–8,5	10–12	12,5–15	15–18,5	17,5–22	22–25

b) na manévrující cíl (viz **tabulku 4**).

Tabulka 4

Rychlost sblížení (km.h ⁻¹)	100	200	300	400	500
Dálka navedení (km)	6–7,5	7,5–8,5	8,5–10	10–11,5	11,5–13,5

Menší vzdálenosti vycházejí z delší doby setrvání za cílem. Dodržení těchto vzdáleností navedení zabezpečuje při dálce odpálení [Dop] 5 km a činnosti stíhače v zadní polosféře 1,5–2 min i možnost opravy chyby v navedení, výskok a odpálení raket.

Při navádění a přepadech z přední polosféry dosahují rychlosti sblížení hodnoty 3000–3300 km.h⁻¹. Tyto vysoké rychlosti vyžadují přesnou práci pilotů a letovodů. Opožděný rozkaz letovoda stejně jako opožděná reakce pilota vedou ke zvětšení chyby a tím ve většině případů k nesplnění úkolu. Proto musíme dodržovat zásadu přesného navedení do přední polosféry pod Rc 0/4 a na dálku minimálně 80 km. V tomto případě se využitelná doba (potřebná ke zjištění cíle, zamíření, výskoku a odpálení) pohybuje v rozmezí 50 s až 1 min 30 s. Za tuto dobu, od ukončení zatáčky do dálky vybrání („odvalu“), je letovod schopen předat pilotovi 5–9 povelů. Tento počet je dán technickými schopnostmi naváděcích radiolokátorů.

Tyto velké rychlosti sblížení, zejména z přední polosféry, určují minimální dálky, při kterých se musí odpoutat stíhač od cíle, aby nebyla narušena jeho bezpečnost. Proto je třeba dodržovat a respektovat tyto dálky vybrání („odvalu“):

- zadní polosféra: 2 km při přepadu cíle, který letí nadzvukovou rychlostí a 5 km při přepadu cíle, který letí podzvukovou rychlostí,
- přední polosféra je 10 km.

Uvedené zvláštnosti dokazují, že plnění těchto úkolů je jak z hlediska létacího personálu, tak příslušníků naváděcích stanovišť jedním z nejsložitějších. Jejich splnění předpokládá dokonalou pozemní teoretickou přípravu obou složek. **K zajištění bezpečnosti výcviku musíme dodržovat tyto zásady:**

- nepřekročit povolené minimální a maximální rychlosti letu na dané výšce,
- včas a na stanovených dálkách uskutečňovat dálku vybrání („odvalu“) vzhledem k velké setrvačnosti letounu,
- přepady vést pouze při spolehlivém oboustranném rádiovém spojení a za trvalé radiolokační kontroly,
- při navádění na vstřicných kursech nedopustit, aby v pásmu sblížení byla další letadla; musíme dodržet také minimální výškový rozdíl mezi cílem a stíhačem 1000 m,
- stanovit minimální množství paliva, které je potřebné pro návrat na základnu a po dosažení této hodnoty ukončit plnění úkolu,
- při rozsvícení světelného signálu, který nařizuje vybrání ze zteče, okamžitě zahájit jeho plnění,
- včas vydávat povely letovody NS a létajícím personálem je přesně a rychle plnit,
- při navádění brát v úvahu polohu slunce (pokud je to možné) a nenavádět stíhač proti němu.

Při výcviku dochází k **chybám** pilotů a letovodů, které většinou končí nesplněním úkolu. Mezi nejzávažnější patří:

- opožděné zapnutí forsáže (prodloužení rozhonu rychlosti letounu, velká dálka navedení a dlouhý dohon cíle),
- nedodržení profilu rozhonu rychlosti a stoupání (nedodržení čáry přepadu),
- opožděný začátek zatáčky do zadní polosféry nebo zvětšení náklonu (v obou případech dojde ke zvýšení přetížení a ztrátě rychlosti),
- nedodržení stanovené rychlosti sblížení (s postupným sblížováním se snižuje rychlost, prodlužuje se doba sblížení a zmenšují se povolené dálky odpálení; při působení ve skupině — nesplnění přepadu dalšími členy skupiny),
- samostatné stoupání stíhače při vizuálním zjištění cíle bez pokynu NS (předčasné nabrání výšky, ztráta rychlosti a nesplnění úkolu),
- přestoupání hladiny letu cíle, jeho ztráta na přehledu RL a nesplnění úkolu (u pilotů, kteří jsou ve výcviku musíme vydávat povel z NS k převedení letounu do horizontu při rozdílu výšek 1500 m),
- nedodržení kursu výskoku (letovod tuto změnu zaznamená až při chybě 20—30°, a to je pozdě na opravení chyby),
- snížení rychlosti cíle vede mnohdy k nesplnění úkolu zapříčiněné velkou rychlostí sblížení a malou délkou navedení,
- při navádění podle IKO nejsou používány pomůcky pro výpočet začátku zatáčky, rozhonu, výskoku apod.

Kromě těchto chyb se vyskytují i další, a to v samotném vedení zteče. Pilot např. nezapne ovládací prvky zbraní (fotokulomet), nerozpozná cíle, udělá velkou chybu v zamíření, nedodrží povolené přetížení, udělá chyby v pilotáži apod.

Přepady vzdušných cílů ve stratosférických výškách jsou důležitou součástí výcviku létajícího personálu v ničení nepřátelských prostředků vzdušného napadení. Proto přípravě na plnění těchto úkolů musíme věnovat maximální pozornost, zejména u mladých pilotů. Před plněním úkolů využít různé тренаžéry (KTS-4, KTS-6) a po reálných letech velitelé rojů a odborníci SOK musí vyhodnotit a rozebrat všechny chyby, kterých se za letu dopustili.

KVALITA SYSTÉMU PROTILETADLOVÉ RAKETOVÉ PALBY

Protiletadlové raketové vojsko (PLRV) řeší bojové úkoly vedením palby na vzdušného nepřítele. Základ protiletadlové raketové obrany tvoří systém palby, který zabezpečuje odrazení úderu vzdušného nepřítele.

Systémem protiletadlové raketové palby rozumíme plánovitě spojení palby protiletadlových raketových oddílů s cílem jejího organizovaného použití v průběhu protiletadlového raketového boje. Systém palby musí zabezpečovat včasné a rozhodující soustředění palby na hlavní uskupení a objekty nepřítele, nepřetržitost palby, narůstání její hustoty (v závislosti na přiblížení se útočícího nepřítele) a dostatečnou odolnost bojových sestav. Musí být vysoce stabilní, odpovídat očekávanému charakteru činnosti vzdušného nepřítele, bojovým možnostem součinnostních útvarů a jednotek, zvláštnostem bráněného objektu a terénu.

Požadovaný systém protiletadlové raketové palby vytvoříme správným rozmištěním protiletadlových raketových oddílů, jednotek průzkumu a orgánů velení v terénu.

Systém protiletadlové raketové palby hodnotíme komplexem ukazatelů, které stanoví možnosti systému z různých hledisek. Jako ukazatele kvality systému palby používáme:

- rozměry prostoru protiletadlové palby,
- stupeň překrytí realizovatelných prostorů účinné působnosti protiletadlových raketových kompletů (μ),
- hustotu (rychlost) protiletadlové raketové palby (H_p/R_p),
- počet realizovatelných střelb v určených hranicích ($N_{stř}$),
- efektivnost protiletadlové raketové palby ($P_{stř}$).

Z hlediska metodiky výpočtu ukazatelů, kvalitu systému protiletadlové raketové palby mů-

žeme rozčlenit tento systém na jednotlivé úrovně.

Základním prvkem systému protiletadlové raketové palby je každý samostatný kanál, který zabezpečuje postřelování cíle. U jednokanálových systémů je to protiletadlový raketový komplet nebo protiletadlový raketový oddíl.

Na nejnižší úrovni systému, který představuje každý střelecký kanál (i), se pro předpokládané trati (j) a výšky (h) letu prostředků vzdušného napadení nepřítele zpravidla vyhodnocují:

- rozměry prostoru účinné působnosti jako vnější ($d_{vněj, i, h, j}$) a vnitřní ($d_{vnitř, i, h, j}$) hranice prostoru účinné působnosti,
- rychlost palby, kterou může plro při postřelování cílů na dané trati a výšce realizovat ($R_{p, i, h, j}$),
- počet střelb každého plro v určených hranicích ($N_{stř, i, h, j}$),
- efektivnost protiletadlové raketové palby jako pravděpodobnost zničení cíle jednou střelbou ($P_{stř, i, h, j}$).

V systému protiletadlové raketové palby vytváříme po dobu palebného působení na cíle dočasné podsystémy na různých traticích a výškách. Tyto podsystémy řeší společný cíl, tj. zničit daný konkrétní prostředek vzdušného napadení nepřítele. Pro hodnocení kvality každého podsystému nemáme zatím soubor odpovídajících ukazatelů. Současná potřeba si vyžaduje vytvoření souboru ukazatelů, který by umožnil hodnotit schopnost palebného systému ničit prostředky vzdušného napadení nepřítele na pravděpodobných traticích a výškách letu cílů.

Může zahrnovat tyto ukazatele:

- stupeň překrytí prostorů účinné působnosti ($\mu = K_{\omega, h, j}$),
- hustotu palby (H_p, h, j),

- počet střelby ($N_{stř}$),
- střední pravděpodobnost zničení každého cíle v náletu ($W_{h,j}$).

Systém protiletadlové raketové palby zpravidla vytváříme u protiletadlové raketové brigády (pluku) nebo uskupení PLRV. Na této úrovni bude vhodné používat ukazatele, které charakterizují systém protiletadlové raketové palby jako celek, tj. rozměry prostoru palby a koeficient efektivnosti systému palby (E_{xp}).

Kvalitu systému protiletadlové raketové palby pomocí těchto ukazatelů hodnotíme postupně, na jednotlivých úrovních; od nejnižší (střeleckého kanálu) až do úrovně systému jako celku.

Prostorem protiletadlové raketové palby svazku (útvary) je místo, ve kterém je svazek (útvary) PLRV schopen plnit stanovené bojové úkoly. Rozměry prostoru palby závisí na rozměrech prostorů účinné působnosti protiletadlových raketových oddílů. Proto při zadané bojové sestavě svazku PLRV určení rozměrů prostoru palby záleží především na stanovení rozměrů prostorů účinné působnosti každého oddílu v konkrétních podmínkách vedení bojové činnosti.

Při hodnocení systému palby svazku PLRV ohraničujeme prostor palby každého oddílu na dané výšce délkou vnější a vnitřní hranice prostoru účinné působnosti, která závisí hlavně na dále zjištění cíle. Délka zjištění cíle závisí na mnoha náhodných faktorech, jako např. efektivní odrazová plocha a výška letu cíle, profil terénu, vycvičenost bojových obsluh apod. Její určení je proto poměrně obtížné. Při výběru postavení oddílu věnujeme zvýšenou pozornost zabezpečení minimálních úhlů skrytu. Samotné umístění naváděcího radiolokátoru na dominující výšinu však nemusí vždy vést ke zvětšení hloubky sledování nízké letících cílů. Při hodnocení možnosti sledování cílů v přízemních výškách musíme zvažovat také mož-

nosti sledování cílů při záporných polohových úhlech antén radiolokátorů a vlivy blízkých terénních překážek.

Délku zjišťování cílů naváděcím radiolokátorem omezuje řada náhodných faktorů, jako např. efektivní odrazová plocha a výška letu cíle, vycvičenost obsluh oddílu apod. Vliv těchto faktorů se projevuje především v tom, že délka zjišťování cílů je také náhodnou veličinou. Může být proto i při stejných výchozích podmínkách v každém konkrétním případě různá. V operačně taktické praxi určíme zpravidla střední délku zjišťování cílů pro srovnatelné výchozí podmínky.

Délka zjišťování cílů je pak dána menší hodnotou z délky přímé viditelnosti a střední délky zjišťování cílů.

Délka zjišťování cílů v malých a přízemních výškách může do značné míry omezovat maximální délku střelby protiletadlového raketového kompletu. Toto omezení a celkové snížení palebných možností svazků (útvary) se projeví zejména při zjišťování a ničení řízených střel s plochou dráhou letu. Maximální délku střelby protiletadlového raketového kompletu, při jejím omezení délkou zjišťování cíle, můžeme stanovit (viz - obr. 1):

$$d_{střr} = d_{zjr} - v_c (t_p + t_r),$$

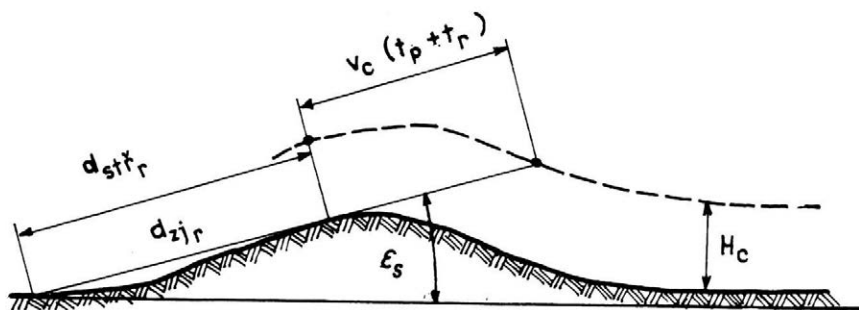
kde: d_{zjr} - délka zjišťování cíle naváděcím radiolokátorem raket,

v_c - rychlost cíle,

t_p - pracovní doba obsluhy protiletadlového raketového oddílu,

t_r - doba letu rakety na vnější hranici prostoru účinné působnosti.

Při určování délky střelby si musíme uvědomit, že tato nemůže být větší než teoretická délka vnější hranice prostoru účinné působnosti.

Obr. 1

Prostory účinné působnosti se zpravidla tvoří pro kurs letu cíle přímo na postavení oddílů ($P_c = 0$). Tyto prostory se mohou lišit od prostorů účinné působnosti při letu cíle kursem ve směru bráněného objektu – viz **obr. 2**. Proto musíme vyhodnocovat prostor účinné působnosti pro různé kursy letu cílů.

Stupeň překrytí prostorů účinné působnosti protiletadlových raketových kompletů charakterizuje možnosti svazku (útvary) PLRV soustředit palbu protiletadlových raketových oddílů do různých míst při odražení úderů vzdušného napadení nepřitele. Např. trojnásobné překrytí prostorů účinné působnosti v určité oblasti prostoru palby znamená, že do libovolného bodu této oblasti můžeme soustředit palbu tří oddílů na jeden nebo i více cílů.

Přesná představa o stupni překrytí prostorů účinné působnosti je nezbytná pro stanovení kvality palebného systému a pro řešení praktických otázek řízení palby protiletadlových raketových oddílů.

Hustotou protiletadlové raketové palby rozumíme počet střelb uskupením PLRV při odražení úderů vzdušného nepřitele za časovou jednotku (zpravidla minutu). Určujeme ji po náletových směrech a výškách. Hustotu palby

svazku (útvary) na dané trati a výšce letu cíle stanovíme jako:

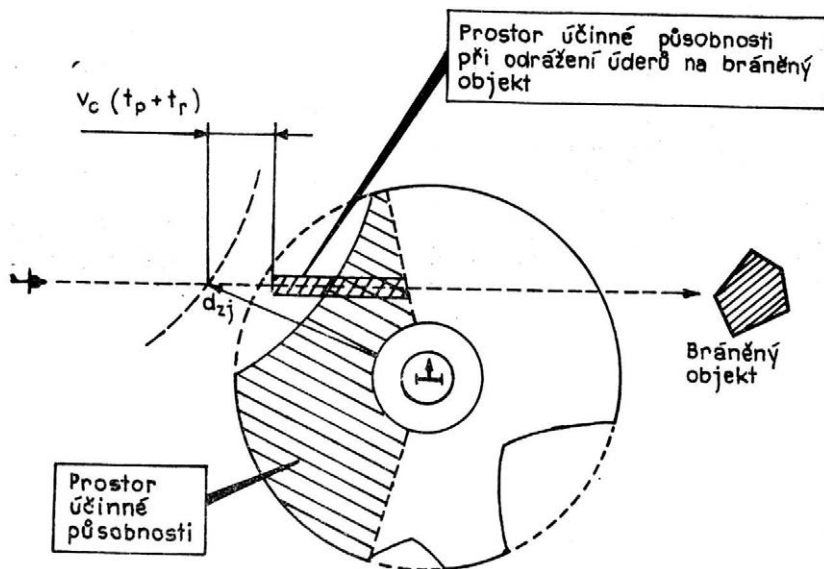
$$H_{p,h,j} = \sum_{i=1}^{K_{u,h,j}} R_{p,i,h,j},$$

kde: $R_{p,i,h,j}$ – rychlost (hustota) palby oddílu (i) na výšce (h) a trati (j),
 $K_{u,h,j}$ – počet oddílů, které se mohou zúčastnit vedení palby na cíle ve výšce a trati.

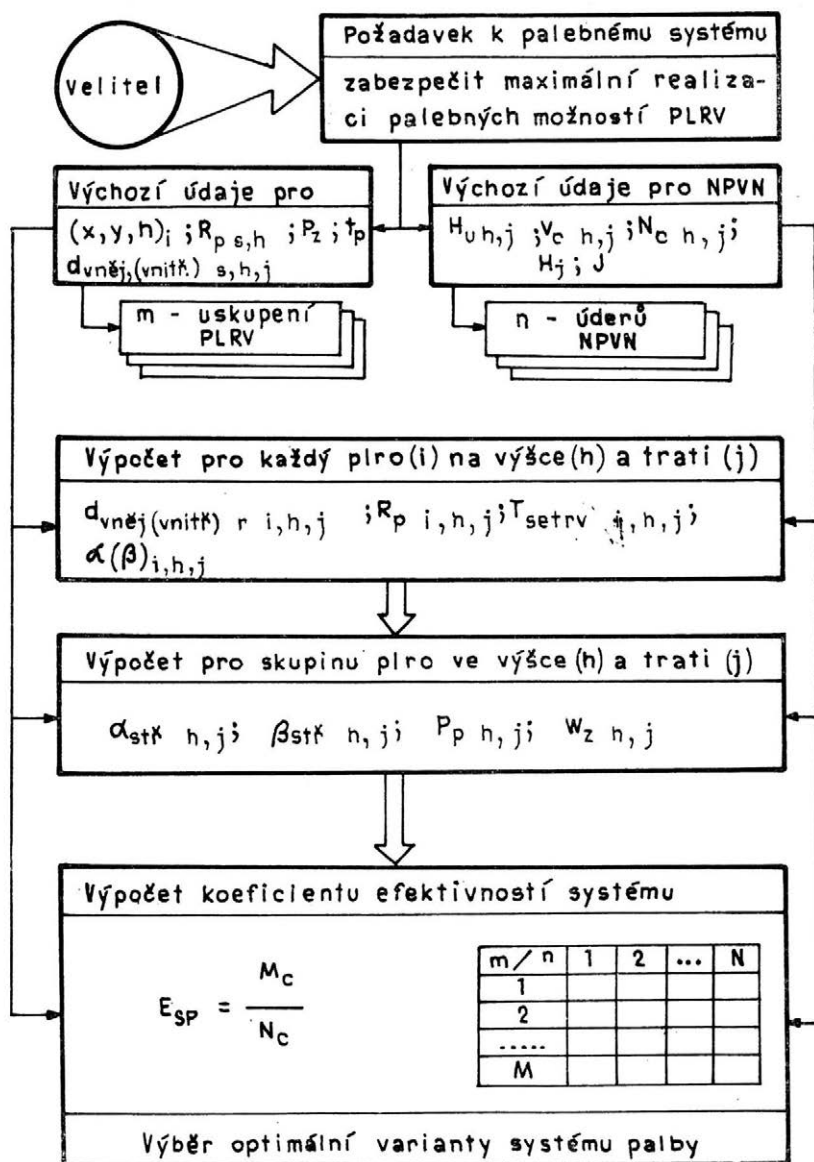
Rychlost palby každého oddílu závisí na době cyklu střelby. Střední hodnota rychlosti palby oddílu vyplývá ze vztahu:

$$R_{p, \text{stř } i, h, j} = \frac{2}{T_{c \max i, h, j} + T_{c \min i, h, j}},$$

kde: $T_{c \max i, h, j}$ ($\min i, h, j$) – doba cyklu střelby při postřelování cíle oddílem (i) na vnější (vnitřní) hranici prostoru účinné působnosti při letu cíle ve výšce (h) po trati (j).

Obr. 2

Obr. 3

Důležitou charakteristikou systému protiletadlové raketové palby je **počet střelb svazku** (útvary) **PLRV**. Tento počet závisí na množství oddílů, které se mohou zúčastnit vedení protiletadlové raketové palby, a na počtu střelb každého oddílu.

Počet střelb svazku (útvary) **PLRV** se rovná:

$$N_{stř_{h,j}} = \sum_{i=1}^{K_{stř_{h,j}}} N_{stř_{i,h,j}},$$

kde: $N_{stř_{i,h,j}}$ - počet střelb každého oddílu (i) ve výšce (h) a trati (j).

Počet střelb každého oddílu můžeme v operačně taktických výpočtech stanovit obdobně.

U každého oddílu musíme uvažovat jen s ukončenými střelbami. Při hodnocení kvality systému protiletadlové raketové palby předpokládáme, že na palebných postaveních oddílů je taková zásoba raket, která neomezuje počet střelb. Při přípravě a vedení bojové činnosti musí být přijata taková opatření, aby systém doplňování raketami zabezpečoval realizaci těchto možností.

Kvalitu systému palby charakterizují ukazatele, které hodnotí efektivnost palby i systému palby jako celku a spolehlivost ničení cílů. Hodnotíme pravděpodobnost zničení cíle jedním palebným působením v konkrétních podmínkách situace ve výšce a trati (hodnoty těchto pravděpodobností - viz pravidla střelby jednotlivých protiletadlových raketových oddílů).

Ukazatelem efektivnosti bojového působení při ničení cílů může být střední pravděpodobnost zničení všech cílů z náletu ($W_{c,h,j}$). Tato pravděpodobnost závisí na pravděpodobnosti zničení cíle jednou střelbou a pravděpodobnosti

postřelování každého cíle z náletu v dané výšce a trati letu.

Pravděpodobnost postřelování cílů, které prolétávají prostorem palby svazku (útvary) **PLRV** závisí na poměru střední hustoty protiletadlové raketové palby ($R_{p_{stř}}$) ke střední hustotě prostředků vzdušného napadení nepřítel v úderu ($H_{u_{stř}}$) a na době setrvání cílů v prostoru palby. Pro stanovení pravděpodobnosti postřelování cílů, které prolétávají prostorem palby, můžeme využít matematické teorie hromadné obsluhy.

Kritérium efektivnosti systému protiletadlové raketové palby volíme na základě cíle a úkolů systému vyššího řádu - systému protiletadlové raketové obrany. Uvažujeme-li podíl palebného systému na celkové efektivnosti systému protiletadlové raketové obrany, můžeme za kritérium efektivnosti palebného systému zvolit koeficient:

$$E_{sp} = \frac{M_c}{N_c},$$

kde: M_c - matematická naděje počtu zničených cílů v úderu,

N_c - počet cílů v úderu.

Koeficient efektivnosti systému protiletadlové raketové palby můžeme určit pro několik variant úderu a organizace systému palby a vybrat optimální. Možný postup při výběru optimální varianty systému palby - viz **obr. 3**.

Koeficienty efektivnosti systému protiletadlové raketové palby vypočítáme pro každou variantu uskupení **PLRV** a úderu vzdušného nepřítel a zapisujeme je do tabulky. Považujeme-li tuto tabulku za matici hry, můžeme optimální variantu systému protiletadlové raketové palby určit použitím matematické teorie her.

Kvalita systému protiletadlové raketové palby do značné míry ovlivňuje i kvalitu protiletadlové raketové obrany. Proto rozpracování otázek hodnocení systému protiletadlové raketové palby a hledání cest jeho dalšího zkvalitňování musíme věnovat neustálou pozornost.

K ZDRAVOTNICKÉMU ZABEZPEČENÍ VOJSK V PODMÍNKÁCH POUŽITÍ JADERNÝCH ZBRANÍ

Zásadní změny ve způsobech vedení boje a operace vytvořily i nové podmínky pro organizaci zdravotnického zabezpečení vojsk. V této souvislosti řešení zdravotnické problematiky dělíme do dvou oblastí. V jedné řešíme otázky preventivní, ve druhé pak léčebně odsunového zabezpečení. K získání objektivních podkladů pro přijímání účinných opatření jak pro ochranu proti škodlivým účinkům jaderných zbraní, tak i pro léčení a ošetřování poškozených byl rozvinut široký výzkum v jednotlivých medicínských oborech. V souladu s dalším zdokonalováním jaderných zbraní a zaváděním jejich nových druhů do výzbroje našich potencionálních nepřátel probíhá výzkumné řešení nově vznikajících otázek a výsledky tohoto výzkumu jsou průběžně zaváděny do komplexu preventivních i léčebně odsunových opatření zdravotnické služby.

Ochranná opatření proti účinkům jaderných zbraní plánuje a uskutečňuje zdravotnická služba v rámci vševojskových opatření a v úzké součinnosti prakticky se všemi druhy vojsk a služeb. Úsilí těchto opatření je zaměřeno na co největší zeslabení škodlivých účinků jaderných zbraní a na vytvoření podmínek pro úspěšné odstraňování následků napadení. Její činnost na tomto úseku přispívá nejen ke zvýšení zdravotnické péče o zasažené škodlivými účinky jaderných zbraní, ale významnou

mírou se také podílí na zvyšování morální a psychologické odolnosti vojsk.

Opatření zdravotnické služby jsou zaměřena k přípravě a ochraně vojsk a sil i prostředků zdravotnické služby.

První skupina zahrnuje opatření zdravotnické služby, která jsou zaměřena na všechny vojáky. Je to především výcvik a školení v otázkách znalosti škodlivých účinků jaderných zbraní, možnosti ochrany proti nim a v otázkách zásad poskytování první pomoci v případě jejich použití. S tím úzce souvisí vybavení vojáků prostředky k prevenci zasažení a pro poskytnutí první pomoci a uskutečňování profylaktických opatření ve vojscích. Charakter poškození vyžaduje zdravotnický dohled na (dříve) ozářené, kteří neztratili bojeschopnost a nevyžadují odsun na zdravotnickou etapu a také konzultační činnost zdravotnické služby při hodnocení bojeschopnosti napadených vojsk. Toto opatření je zabezpečeno účastí zdravotnické služby na plánování ochrany vojsk proti jaderným zbraním.

Druhá skupina zahrnuje přípravu zdravotnického personálu, zásady činnosti a manévru silami a prostředky a ochranu zdravotnických zařízení před účinky jaderných zbraní.

Základním faktorem, který ovlivňuje přípravu zdravotnické služby, je kvantita a kvalita předpokládaných zdravotnických

ztrát a jejich časové a prostorové rozčlenění v boji a operaci. Teoretické odhady zdravotnických ztrát vycházejí ze znalosti účinků jaderných zbraní a zásad jejich použití nepřítelem. Vzhledem k tomu, že stále probíhá zdokonalování a zavádění nových druhů jaderných zbraní u nepřítele a že se mění zásady jejich použití, dochází ke stálému upřeshňování názorů na charakter ztrát způsobených jadernými zbraněmi. Proto je třeba brát všechny údaje o možných zdravotnických ztrátách od jaderných zbraní (i když jsou založeny na nejnovějších a nejdokonalějších kalkulacích) za průměrné a orientační a nemůžeme je používat šablonovitě. Přesnější představa o možných zdravotnických ztrátách musí vycházet z hlubokého rozboru a zhodnocení konkrétní operační a zdravotnické situace.

Pro ztráty vzniklé v důsledku použití jaderných zbraní je charakteristický okamžitý vznik, masovost a nové druhy poškození s převahou kombinovaných a těžkých poškození.

Vliv vzniku kombinovaných poškození se podstatě odráží v řadě oblastí léčebné odsunového zabezpečení. Kombinace druhů různých těžkých poškození (poranění, popálení, nemoc z ozaření) povede k těžším

průběhům onemocnění, bude vyžadovat zvýšené nároky na péči a ošetřování, na odsunové třídění a prodlouží celkovou dobu léčby. Nástup příznaků nemoci z ozaření ztěžuje diagnostické a prognostické třídění a může v průběhu času změnit i charakter vedoucího poškození. Negativně se projevuje také skutečnost, že současné přístroje nedovolují přesně stanovit dávky ozaření jednotlivých osob, což se zejména projevuje u neutronového záření. Při používání jaderných nábojů malé ráže a zejména pak neutronových zbraní bude vznikat mezi zdravotnickými ztrátami vysoké procento tzv. potenciálně nenávratných ztrát (osob, které své poškození nepřijíjí). Zdravotnická služba bude řešit velmi závažné otázky odsunového třídění a léčby této kategorie poškozených.

Průvodním jevem používání jaderných zbraní bude radioaktivní zamoření terénu. Proto musí zdravotnická služba připravit své etapy a zařízení pro činnost v těchto podmínkách. Podle expozičního příkonu budou přijímána opatření k zamezení kontaminace raněných a nemocných nebo jejich ochrana před pronikavým zářením. Všechna tato opatření budou velmi náročná a budou značně ztěžovat odbornou činnost zdravotnického personálu.

Úkoly zdravotnické služby v podmínkách použití jaderných zbraní

Vynesení a vyvezení raněných z bojiště — tj. na nejnižším článku léčebné odsunového zabezpečení — se uskutečňuje v rozsahu, který může zdravotnická služba zajistit svými organickými prostředky jen částečně (v závislosti na různých podmínkách — u motostřeleckých jednotek nejvýše do 20—50 %, u tankových jednotek do 50—70 %). Proto zdravotnická služba tuto činnost řídí a organizuje jen v omezeném rozsahu. Pro vyvezení raněných musíme ve velké míře využívat dopravních prostředků všeobecného určení, včetně bojových vozidel. Zdravotnická služba vytváří pro zajištění vyvezení raněných skupiny první pomoci, přidělené k jednotkám (praporům) z vyšších stupňů zdravotnické služby (plukovní obvazště, zdravotnický prapor divize). Tyto skupiny mohou být rovněž začleňovány do zdravotnického jádra odřadu pro odstraňování následků jaderného napadení, které pracuje v ohnisku napadení.

S růstem počtu zdravotnických ztrát bude ještě více narůstat disproporce mezi potřebou poskytování zdravotnické pomoci velkou počtu raněných a nemocných a počtem zdravotnického personálu, který je na tomto stupni k dispozici. S touto ten-

dencí se vyrovnáme především vybavením vojáků individuálními prostředky ochrany a první pomoci a zvýšením kvality jejich zdravotnické přípravy. Souběžně s tím musíme zabezpečit:

— výraznější vliv orgánů zdravotnické služby (v rámci útvaru) na organizaci a řízení svépomoci a vzájemné pomoci v jednotkách,

— účinnější návaznost první pomoci (poskytované formou svépomoci a vzájemné pomoci v jednotkách) a činnosti prvního článku zdravotnické služby.

Praporní článek zdravotnické služby v současném složení je schopen plnit úkoly léčebné odsunového zabezpečení a ochrany vojsk před účinky jaderných zbraní. Bereme-li v úvahu tendence materiálně technického vývoje výbavy praporního článku zdravotnické služby a vycházíme-li ze skutečností s dosavadní organizační strukturou a funkcí tohoto článku, můžeme uvažovat o vhodnosti rozšířit rozsah předlékařské pomoci na praporním obvazšti (PRO).

Podmínky, za kterých praporní článek působí v léčebné odsunovém systému (většinou práce vykonává za krátkých zastávek a současně organizuje poskytování prv-

ní pomoci v rotách a řízení vyvážení raněných z bojiště) vyžaduje, aby stálou součástí jeho výbavy byly odpovídající technické prostředky.

Dalším článkem zdravotnické služby v systému léčebně odsunového zabezpečení je **zdravotnická služba motostřeleckého (tankového) pluku** s plukovním obvazštěm (PIO). Personál PIO plní úkoly v oblasti léčebně odsunového a hygienicko-protiepidemického zabezpečení a zásobování zdravotnickým materiálem. Základním místem jeho činnosti je rozvinuté plukovní obvazště, avšak částí svých sil a prostředků zajišťuje plnění úkolů i v oddělených prostorech:

- skupiny první pomoci, které působí v jednotkách (první pomoc a vyvězení),

- odsunové prostředky zajišťují odsun z PrO na PIO,

- podílí se na realizaci opatření zdravotnické ochrany vojsk před účinky jaderných zbraní a jiných druhů zbraní hromadného ničení (vytváří zdravotnické jádro odřadu pro odstraňování následků a plní funkci shromaždiště zasažených).

Dovršení poskytování první lékařské pomoci a poskytnutí raněným a nemocným **odborné lékařské pomoci** uskutečňujeme ve vojskovém týlovém prostoru (oba druhy zdravotnické pomoci mají přesně určený obsah, který zahrnuje zákroky po zranění a chorobném procesu). Síly a prostředky zdravotnické služby, určené k plnění tohoto úkolu, jsou soustředěny ve zdravotnickém praporu (zdrp) divize a samostatných zdravotnických oddílech (szo).

Zdrp divize není specializovaným zařízením pro plnění úkolů zdravotnické ochrany vojsk proti účinkům jaderných zbraní, je však schopen ve značné míře úkolů tohoto druhu zabezpečit:

- vyčleněním sil a prostředků pro záchranné práce v ohnisku (síly a prostředky pro vytvoření zdravotnického jádra odřadu pro odstraňování následků),

- zajištěním příjmu, třídění, úplné speciální očisty a poskytnutím pomoci nejméně v rozsahu první lékařské pomoci a neodkladné odborné lékařské pomoci raněným, nemocným a zasaženým (v místě svého rozvinutí),

- vnitroetapovým manévrem silami a prostředky a organizačními opatřeními k hromadnému příjmu raněných, nemocných a zasažených (podle profilu poškození konkrétním druhem zbraní hromadného ničení).

Pracovní kapacita chirurgických a nechirurgických brigád odpovídá předpoklá-

dané potřebě ošetření (asi 500 raněných a zasažených v průběhu jednoho dne) při poskytnutí neodkladných zákroků odborné lékařské pomoci chirurgického charakteru (okolo 20 % raněných) a nechirurgického charakteru (asi 60–80 % nemocných a zasažených).

Samostatný zdravotnický oddíl (szo) rovněž není určen pro speciální činnost v rámci opatření zdravotnické ochrany proti jaderným zbraním, avšak může zajistit příjem, třídění, úplnou speciální očistu a poskytnutí pomoci v rozsahu první lékařské pomoci a neodkladných zákroků odborné lékařské pomoci zdravotnickým ztrátám, které vznikly při hromadných ztrátách ve vojskovém a operačním týlu.

Součinnost organických prostředků svazků (zdravotnických praporů) a svazů (samostatných zdravotnických oddílů) při zajištění odborné lékařské pomoci ve vojskovém týlu je trvalým a účinným řešením. Přitom plně zabezpečuje využití szo jako prostředku pro zabezpečení velkého počtu zdravotnických ztrát ve vojskovém a operačním týlu a jako prostředku, který realizuje opatření zdravotnické ochrany, řízené svazem nebo operačně strategickým svazem.

Současná koncepce využívání **polních pohyblivých nemocnic** pro léčebně odsunové zabezpečení raněných, nemocných a zasažených úzce navazuje na zkušenosti z využívání polních nemocnic zdravotnickou službou Sovětské armády ve Velké vlastenecké válce. S ohledem na soudobé potřeby byly jednotlivé typy polních nemocnic postupně zdokonalovány, dílčím způsobem reorganizovány jak co do organizační struktury, tak i do funkce (rozsahu práce), podřízenosti a vazeb v rámci nemocniční základny a u některých nemocnic i co do zvýšení jejich mobilnosti. Požadavky na rozsah léčebné činnosti při poskytování pomoci všem očekávaným profilem poranění a onemocnění je zajištěno zmodernizovanou materiální výbavou. Rovněž kádrové obsazení jednotlivých nemocnic zajišťuje potřebu komplexního ošetření a léčby základních druhů kombinovaných poškození. Přesto však jednotlivé nemocnice měly dosud charakter převážně monoprofilových zařízení. V jejich činnosti byly kladeny až nesplnitelně vysoké nároky na rychlou diagnostiku vedoucího poškození, což je základní požadavek pro přesné závěry odsunového třídění.

Jelikož specifické působení jaderných zbraní může vzniknout v kterékoli fázi válečného konfliktu, musíme zabezpečit nepřetržitou pohotovost zdravotnické služby k okamžitým opatřením k ochraně proti

jejich účinkům a k reparaci následků jejich účinků na lidský organismus.

Organizační předpoklady ke splnění tohoto požadavku musíme vytvořit v samotné struktuře výkonných sil a prostředků zdravotnické služby a jejich odpovídajícího uskupení na jednotlivých stupních řízení. Tato uskupení mohou zahrnovat síly a prostředky:

- určené speciálně pro činnosti v rámci opatření uskutečněných při ochraně vojsk proti účinkům jaderných zbraní (ale i ostatních druhů zbraní hromadného ničení),

- univerzálního charakteru, schopné tuto činnost vykonávat jako jednu z plánovaných variant svého použití.

Po zavedení nových druhů zbraní, které svými účinky, charakterem a rozsahem mnohonásobně převyšují dosud známé prostředky, bylo dokázáno (při mnohých cvičeních, která modelovala použití těchto zbraní), že platný systém etapového léčení s odsunem podle určení je dostatečně účinný i v nových podmínkách. Vyšší

počet zdravotnických ztrát, jiný charakter jejich vzniku a jejich struktury, jakož i změny ve způsobu vedení boje a operací, měly za následek potřebu dílčích úprav základní struktury systému léčebně odsunového zabezpečení, které spočívají ve:

- zvýšení kapacity prostředků léčebně odsunového zabezpečení, jejich mobilnosti a schopnosti reagovat na rychlé změny situace,

- zvýšení aktivního vlivu vyšších stupňů zdravotnické služby ve prospěch nižších stupňů (toho bylo dosaženo výraznějším využitím zásady neutralizace sil a prostředků o 1—2 stupně výše od úrovně [prostoru] zahájení jejich činnosti),

- zlepšení schopnosti vyrovnat se s vysokými tempy vedení boje a operací, které vedu k rychlému růstu odsunových vzdáleností, k nadměrnému vzdalování řízených prostředků od příslušných řídicích orgánů a k všeobecnému zhoršení protikladů mezi potřebou zdravotnických etap pracovat na místě delší dobu a skutečnou možností tuto potřebu zabezpečit.

Aktuální otázky rozvoje teorie útočné operace

Redakčně upravený obsah článku plukovníka I. D. Pombrika, kandidáta vojenských věd, docenta, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 10/1983.

Kvalitativní změny v rozvoji soudobých prostředků ozbrojeného zápasu a jejich hromadné zavádění do vojsk mají za následek potřebu dalšího zdokonalování způsobů přípravy a vedení soudobých operací. Jde především o analýzu změn v charakteru operací a o rozpracování efektivnějších způsobů zničení nepřítele především v útočných operacích. Zvláštní pozornost si zaslouhuje především nový přístup k takovým otázkám, jako jsou vytváření úderných uskupení, volba směrů hlavního a podružných úderů a soustředění potřebných sil a prostředků na nich, jaderné a palebné ničení nepřítele, rozvíjení taktického průlomu v operační, obnovení bojeschopnosti vojsk, organizace odolného, nepřetržitého, operativního a utajeného velení vojskům (silám) a jiné.

Cílem článku je rozebrat jen některé z těchto problémů.

Útočná operace je hlavní formou bojové činnosti jak strategického, tak i operačního rozsahu.

Hromadné použití jaderných zbraní, značné zvýšení mobility a bojové síly pozemních vojsk dodaly jak známo útočným operacím výjimečně manévrový, dynamický a rozhodný charakter. Ve srovnání s operacemi minulé války budou charakterizovány zvětšením rozmachu a účastí prakticky všech druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a speciálních vojsk, vyzbrojených principálně novými zbraňovými systémy a bojovou technikou.

Je nutné zvláště zdůraznit, že jestliže v operacích Velké vlastenecké války hloubka současného působení na nepřítele v obraně byla omezena hlavně taktickou hloubkou, pak v soudobých podmínkách operač-

ně taktické a taktické rakety, letectvo, dalekonosné dělostřelectvo, vzdušné výsadky, vysoce pohyblivé vševojskové a tankové svazky a útvary jsou schopny vést efektivní údery do celé hloubky obrany nepřítele a tak podstatně zvyšovat prostorový rozmach operací a zkracovat délku jejich trvání. Rozmach útočných operací v letech minulé války byl charakterizován hlavně hloubkou působení na nepřítele v obraně a šířkou pásem útoků svazů. V současné době má však i vertikální rozměr ve spojitosti s rozsáhlým použitím vzdušných výsadků různé hodnoty, taktického a vojskového letectva, které jsou ve skutečnosti silami obvodu bránících se uskupení vojsk ze vzduchu. Mají velké možnosti a jsou schopny v krátké době pronikat do operační hloubky obrany, pů-

sobit v těsné součinnosti s vojsky, která útočí čelně, a tak uskutečňovat hlavní princip vojenského umění — současně působit do celé hloubky sestavy vojsk nepřítele. Využívání vzdušného prostoru s tímto cílem, kromě toho i k přepravě vševojskových útvarů vzduchem do prostoru bojové činnosti ze zálohy nebo z jednoho směru na druhý, umožňuje útočníkovi rychle se přiblížit k obránci, vést na něho překvapivé údery do boku a týlu na rozhodujících směrech, v krátké době ničit prostředky jaderného napadení nepřítele, místa velení a další důležité objekty a tak zabránit nebo značně ztížit použití jeho jaderných zbraní, mařit uskutečnění opatření k obnově bojové schopnosti bránících se uskupení, která byla napadena jadernými a palebnými údery.

Úporný boj o nadvládu ve vzduchu v zájmu pozemních vojsk v celku a zejména k nerušené přepravě sil a prostředků, předurčených k účasti ve vertikálním obchvatu nepřítele, bude charakteristickým jevem soudobých útočných operací. Získání vzdušného prostoru umožní ve velmi krátké době uskutečnit manévr silami a prostředky, získat iniciativu a udržovat ji v průběhu celé operace. To potvrzují zkušenosti z lokálních válek ve Vietnamu a na Blízkém východě, kde obchvat ze vzduchu v průběhu útoku uskutečňovaly výsadkové úderné (vzdušné výsadkové), vrtulníkové a motorizované jednotky a útvary agresora, přepravované do týlu obránce dopravními vrtulníky.

Obchvat ze vzduchu ve spojitosti se spolehlivým jaderným a palebným ničením nepřítele, s rozhodným přenesením bojové činnosti vševojskových svazků do jeho hloubky dodává soudobé útočné operaci prostornější a dynamičtější charakter. Náhlé a pronikavé změny operační situace, široké používání jaderných a palebných úderů oběma stranami, nerovnoměrný postup útočících vojsk kupředu, různorodost používaných způsobů plnění operačních úkolů, rozvíjení bojové činnosti současně ve všech prostorových oblastech — na zemi a ve vzduchu, na široké frontě, do velké hloubky a ve vysokém tempu — to jsou nejcharakterističtější rysy soudobé útočné operace, podmíněné použitím kvalitativně nových prostředků ozbrojeného zápasu.

Jedním z aktuálních problémů soudobé útočné operace je **volba efektivních způsobů přechodu vojsk do útoku.**

Útočné operace sovětských vojsk ve Velké vlastenecké válce byly zahajovány zpravidla průlomem obrany nepřítele z přímého dotyku s ním. Průlom byl zpravidla uskutečňován po mohutné dělostřelecké a

letecké přípravě útoku střeleckými svazky podle jednotného plánu operace na úzkých úsecích fronty.

Útočící střelecké útvary a svazky v průběhu útoku bojovaly zpravidla v pěší bojové sestavě v poměrně nevysokém tempu postupu. Přitom se snažily co nejlépe se přiblížit k přednímu okraji obrany nepřítele, aby zabezpečily rozhodné vyrazení ke zteči a postup vojsk těsně za mohutnou palbou dělostřelectva. Jen v tomto případě pozbyval obránce možnosti obnovit systém palby obrany a klást organizovaný odpor útočníkovi.

Vyvedení vojsk do výchozích prostorů pro útok z bezprostřední blízkosti od nepřítele v soudobých podmínkách by měl dalekosáhlé následky a jejich velké ztráty po úderech jaderných nebo nových druhů klasických zbraní. Proto přechod do útoku z přímého dotyku s nepřítelem, který byl dříve hlavním a v podstatě jediným způsobem, je doplňován útokem po přesunu vojsk z hloubky. Prvního způsobu může být používáno v podmínkách, kdy vojska k době přechodu do útoku jsou již v přímém dotyku s nepřítelem, např. v obraně po odražení jeho úderů, nebo v případě, že situace umožňuje vyvést je utajeně do takových prostorů. V tomto případě je zapotřebí velmi pečlivě uskutečnit celý komplex opatření k zabezpečení odolnosti vojska a ke zkrácení doby na jejich přípravu k útoku.

Druhý způsob přechodu do útoku po přesunu vojsk z hloubky má dnes přednost, i když jeho uskutečnění je složitější. Takového způsobu přechodu do útoku již bylo používáno v operacích Velké vlastenecké války v průběhu jejich rozvíjení při průlomu spěšně zaujaté obrany nepřítele v operační hloubce. Svým obsahem se ovšem útok z chodu po přesunu z hloubky v soudobé době zásadním způsobem liší od toho, co bylo v minulé válce.

V podmínkách použití nepřátelských jaderných a nových druhů klasických zbraní (vysoce přesných, munice s velkoplošným účinkem a jiných) je pravděpodobně účelnější uskupení vojsk, předurčená pro útok, do jeho zahájení rozmisťovat rozptýleně v hloubce a uskutečňovat komplex opatření k zabezpečení jejich odolnosti zejména při přesunu z hloubky k čáře zteče.

Neméně složitou otázkou soudobé útočné operace je **vytváření úderných uskupení**, která zabezpečují převahu v silách a prostředcích na směrech hlavního a vedlejších úderů. Zkušenosti z Velké vlastenecké války svědčí o tom, že počet úderných uskupení závisí na zámyslu operace, množství sil a prostředků, charakteru obrany

nepříteli, podmínkách přeskupení a jejich rozsahu, i na řadě jiných faktorů.

V útočných operacích prvního období Velké vlastenecké války vytvářely fronty a armády několik úderných uskupení nevelkého složení, což mělo za následek rozptýlení sil a často nedokončený nebo neúspěšný výsledek vedených operací. V následujících útočných operacích v letech 1943—1945 již fronty plánovaly vést maximálně tři údery a armády jeden až dva. To umožňovalo vytvářet silná uskupení a vysoké operační hustoty na zvolených směrech úderů a tak dosahovat rozhodující převahy nad nepřítelem na úsecích průlomu.

Z analýzy vyplývá, že stálou tendencí při řešení tohoto úkolu bylo snižování počtu uskupení, vytváření u frontů a armád, v zájmu zabezpečení největších útočných možností každého z nich, schopných samostatně uskutečňovat v krátké době průlom obrany nepřítele a rozvíjet úspěch do hloubky k dosažení cíle operace.

Princip soustředování sil a prostředků na rozhodujících směrech k vedení silného úderu na obranu nepřítele do celé hloubky jejího vybudování uchovává si svůj význam i v soudbových podmínkách. Příroze-
něm ovšem vyžaduje zcela nové způsoby jeho realizace.

Ve spojitosti s kvalitativními změnami ve výzbroji a organizaci vojsk nabývá na aktuálním významu v teorii útočné operace nezbytnost optimálního složení úderných uskupení. Přitom je nutné opatřit se o přesně propočty a operační předvídání charakteru plánované činnosti, dále brát v úvahu rostoucí možnosti nepřítele k vedení jaderných a palebných úderů na hluboké cíle ke zmaření nebo značnému oslabení vojsk. Proto neztrácí na svém významu způsob vytváření úderných uskupení za poměrně stejného celkového poměru v silách a prostředcích s nepřítelem, a to manévrem z hloubky a z podružných směrů, rychlostí a utajením jejich soustředění jen na dobu průlomu obrany a zničení jeho nejdůležitějších uskupení s následným rychlým rozptýlením vojsk, jejich spolehlivou obranou ze vzduchu a uskutečněním všech opatření operačního zabezpečení. Je nutné zdůraznit i druhou zvláštnost při řešení tohoto úkolu. Vyplývá ze skutečnosti, že nyní probíhá rychlý proces výzbrojování armád celé řady států vysoce přesnými dalekosmými klasickými zbraněmi. To umožňuje snižovat početní složení úderných uskupení na optimální velikost a zvyšovat v důsledku toho počet vedených rozdrubujících úderů na nepřítele. Jinak řečeno, nová generace klasických zbraní umožňuje vyhý-

bat se nebezpečným nahromaděním vojsk a současně zvětšit počet úderných uskupení. Umění velitelů a štábů při organizaci útoku bude tkvět v tom, aby na základě hlubokého zhodnocení situace našli optimální složení a počet úderných uskupení. To bude napomáhat jak zvýšení odolnosti vojsk, tak i rychlejšímu prolomení obrany nepřítele.

K tomu bude přispívat organizace účinného boje s průzkumem nepřítele. Složitost plnění tohoto úkolu tkví v tom, že do průzkumného systému v armádách agresivního bloku NATO jsou v poslední době zaváděny nové komplexy radioelektronické průzkumné soustavy přístrojů, které velmi rychle pracují, mají velkou manévrovost a utajený provoz, rychle zjišťují pozemní pohyblivé a nepohyblivé objekty ze vzduchu na vzdálenost 200 km i více, ze země do 15 km a cíle s vyzařovanou energií do 500 kilometrů. To umožňuje obránci rychle a přesně zjišťovat odpalovací a palebná postavení pozemních prostředků jaderného a palebného napadení, letiště, soustředění vojsk útočníka ve výškových prostorech a vést na zjištěné objekty mířené údery. Všechno to naléhavě staví do popředí otázku o narůstání možnosti vojsk k boji proti průzkumu nepřítele. Jeho základ tvoří radioelektronika. Ve spojitosti s tím v celém počtu opatření k boji s průzkumem patří důležité místo radioelektronickému boji. Tak na Blízké východě v letech 1967, 1973 a 1982 válčící strany v široké míře používaly elektronické prostředky a prostředky boje s nimi. Např. pro průzkum přesunů pozemních vojsk i jednotlivých pěších hlídek Izraelci v široké míře používali radiolokátory, různé elektronické přístroje a jiná technická zařízení. Útoky tanků byly zmařeny nejen palbou, ale i přehradným a zaměřeným rádiovým rušením, což narušovalo řízení palby a velení vojskům v celku.

Rostoucí možnosti všech druhů průzkumu pravděpodobného nepřítele vyžadují organizaci nepřetržitého boje s nimi. K úspěšnému plnění tohoto úkolu je především nezbytné včas zjistit prostor rozmístění průzkumných prostředků obránce, stanovit jejich zranitelná místa a v potřebné době hromadným působením prostředků radioelektronického rušení a palbou zmařit jejich činnost. Velký efekt může dát dobře organizovaná dezinformace nepřítele radioelektronickými prostředky útočníka. Protože je součástí operačního maskování, současně s jinými opatřeními napomáhá zvýšení odolnosti úderných uskupení. Hlavním způsobem boje ovšem nadále zůstává palebné ničení pilotovaných a bez-

pilotních nosičů průzkumných prostředků, radiolokátorů, postavení atp.

Jedním z aktuálních problémů útočné operace je **zvýšení efektivity palebného působení na vojska v obraně**. Palebné údery letectva na uskupení a objekty nepřítele, rozmístěné v hloubce obrany, měly v letech druhé světové války za následek jen určité ztráty, snížení temp přesunu jeho záloh, ztížení jejich manévru, narušení velení a práce týlu na určitou dobu. Raketové jaderné a letecké údery zabezpečí v soudobých podmínkách rozhodně zničení jeho uskupení již před přímým střetnutím s útočícími vojsky a tak budou vytvořeny výhodné podmínky pro konečné a rychlé dokončení jejich zničení.

V podmínkách vedení útočné operace s použitím jen klasických prostředků ničení nabývá na aktuálním významu **palebné ničení vojsk v obraně**, jehož efektivnost ve srovnání s Velkou vlasteneckou válkou má tendenci ke zvyšování. Dosáhnout jeho vysokých výsledků s využitím starých metod v nových podmínkách vedení útočné operace je ovšem dosti složité. To je předurčeno tím, že v podmínkách soudobé obrany, nasycené velkým množstvím obrněné techniky, stávají se objekty a cíle nejen vysoce pohyblivými, ale i odolnými vůči plošné palbě.

V podmínkách neustálého nebezpečí použití jaderných zbraní ze strany nepřítele je dnes soustředění do 200—250 i více děl a minometů na 1 km fronty úseku průlomu, jak tomu bylo v letech Velké vlastenecké války, spojeno s vážným nebezpečím pro útočníka. Vojenští odborníci USA s přihlédnutím k procesu pancéřování vojsk jdou cestou vytváření průzkumných palebných systémů, samonaváděcí munice zvýšené mohutnosti (s velkoplošným účinkem, kazetového typu a jiné), dále dělostřeleckých systémů salvové palby s velkým palebným účinkem, s pasivním navedením munice na cíle. To umožňuje vést mohutnější palebné údery na objekty obránce omezeným počtem raketových, dělostřeleckých a leteckých prostředků, značně zkrátit dobu na splnění úkolů palebného ničení, zvýšit odolnost sil a prostředků útočníka.

Při palebném ničení nabývá na převládajícím významu daleký palebný boj prostředků ničení obou stran. Zkušenosti z lokálních válek ukazují, že nejen boj, ale i útočná operace, jsou zahajovány dalekým palebným působením. To je podmíněno tím, že soudobé dalekonosné palebné prostředky v armádách NATO, sloučené v jednotný komplex s prostředky průzkumu a velení, jsou schopny rychle zjišťovat

a spolehlivě ničit uskupení vojsk a objekty nepřítele ve velké hloubce s dostatečně vysokou efektivností. Jednotlivé prvky takových průzkumných palebných systémů byly již zkoušeny v době ozbrojené agrese Izraele v Libanonu v červnu roku 1982, v jejímž průběhu Izraelci v široké míře používali pro průzkum a ukazování cílů bezpilotní prostředky řízené na dálku, vybudované s pomocí amerických odborníků.

V souhlase s uveřejněnými materiály v zahraničním tisku vojenští vedoucí pracovníci předpokládají, že rozsáhlé vybavení vojsk vysoce přesnými zbraněmi, schopnými ničit cíle ve velkých vzdálenostech prvním výstřelem, bude mít za následek podstatné změny ve způsobech bojové činnosti:

— vzniknou podmínky pro efektivnější daleké palebné ničení objektů s menší spotřebou sil a prostředků,

— odpadne nutnost soustřeďování velkých uskupení sil a prostředků, používaných k palebnému ničení v omezených prostorech.

— zkrátí se doby k vyřazení velkého množství objektů a cílů, včetně prostředků PVO, míst velení, spojovacích uzlů a dalších cílů o malých rozměrech, rozmístěných na bojišti i v hloubce.

Kromě toho budou vojska nucena bojovat v rozptýlenějších sestavách, může dojít k dalšímu zvětšení šířky jejich pásem, prostorů rozmístění a soustředění. Předpokládá se podstatné zvýšení úlohy překvapení nejen z hlediska vedení palebných úderů, ale i z hlediska činnosti uskupení motostřeleckých a tankových vojsk.

Je pochopitelné, že zavedení kvalitativně nových bojových prostředků vyžaduje rozpracování odpovídajících způsobů palebného ničení nepřítele, včetně přesunu jeho vojsk z hloubky k útoku z chodu. Současně je nezbytné věnovat větší pozornost maskování a utajení při soustřeďování živé síly a bojové techniky zvláště na směrech hlavního a podružných úderů i při usku-tečňování manévru. Důležitý význam pro další zvýšení kvality palebného ničení bude mít rozpracování nových taktických zásad boje s průzkumnými palebnými systémy nepřítele.

Aktuálnost problému organizace palebného ničení nepřítele v útočné operaci tkví v tom, že svým rozsahem a vlivem na charakter bojové činnosti přerostlo taktický rámec a stává se jedním z určujících operačních faktorů. Proto těžiště organizace a plánování palebného ničení se stále více přenáší na operační stupeň velení, tj. stává se bezprostřední funkcí velitelů a štábů vševojskových svazů.

Problém dalšího zvyšování efektivity palběného ničení se zvlášť zřetelně projevuje při plnění úkolů boje s protitankovými a obrannými objekty obránce. Zejména tyto jsou vážnou překážkou při rozvíjení taktického úspěchu v operační. Potíž řešení tohoto problému tkví v tom, že pravděpodobnost ničení těchto objektů palbou ze zakrytých palběných postavení není velká. Proto k boji s obrannými objekty současně s prostředky, které vedou přímou palbu, předpokládá velení armády USA v široké míře používat průzkumné palběné systémy.

Při řešení problému zvýšení efektivity palběného ničení patří významné místo letectvu, včetně bojových vrtulníků. Vzdůstající bojové možnosti letectva podstatně zvyšují palběnou sílu útočících vojsk a jejich vzdušnou mobilitu. Podstatné zvětšení množství vojenského letectva, prostředků PVO a jasně se projevující tendence jejich růstu v organizaci pozemních vojsk USA a dalších armád států NATO v souvislosti s tím vyžadují, aby teorie útočné operace řešila problém organizace účinného boje s nimi.

Činnost letounů a bojových vrtulníků, které používají takové nové účinné prostředky ničení, jako řízené střely „vzduch–země“, umožňuje obránci značně zvýšit možnosti ničení tanků. Využívání nových nepřátelských plánovaných pum v perspektivě umožní letectvu ničit tanková uskupení útočnicka ve vzdálenosti do 50 km. Proto opatření ke snížení efektivity využívání letounů a vrtulníků vojenského letectva jsou důležitým faktorem vybojování palběné převahy nad nepřítelem v obraně.

Hromadné používání prostředků jaderného a palběného ničení i radioelektronického umlčování ve spojení s dezinformací nepřítele a dalšími opatřeními operačního maskování budou napomáhat úspěšnému přechodu úderných uskupení vojsk do útoku, průlomu taktického pásma obrany a jeho rozvíjení v operační.

Ze zkušeností z Velké vlastenecké války vyplývá, že základními podmínkami, které zabezpečují rozvíjení taktického úspěchu v operační, byly jednak zničení bránícího se nepřítele v taktické hloubce, jednak zasažení pohyblivých vojsk do sražení. Proto frontové a armádní rychlé skupiny v celé řadě operací byly zasazovány do sražení celé nebo po částech k dokončení průlomu taktické hloubky jeho obrany a k okamžitému rozvíjení útoku do operační hloubky a do stran boků. Často takový způsob zasažení rychlých skupin do sražení nevedl k úspěchu, neboť byly zatahovány do vleklých bojů v obklíčení a zničení bránících

se uskupení a nových sil a prostředků pro tento účel se v potřebné době nedostávalo.

V těchto operacích, kde byly rychlé skupiny zasazovány do sražení po průlomu taktické hloubky, úkol rozvíjení útoku do operační hloubky byl řešen značně úspěšněji. Přitom zasažení frontových a armádních rychlých skupin probíhalo hlavně za podpory letectva. Bojovaly v operační hloubce a postupovaly do 30–40 km i více kilometrů denně, poutaly manévry záloh nepřítele, předcházely odcházející vojska při zaujímání výhodných obranných čar v operační hloubce, vytvářely vnější frontu obklíčení jeho uskupení a napomáhaly hlavním silám při dokončení jejich zničení.

Rychlé skupiny zasazované do sražení uplatňovaly v mnoha operacích taktiku případové činnosti ke zničení jednotlivých uskupení nepřítele, obsazovaly a ničily jeho letiště, zásobovací základny, velké sklady a místa velení. Taková činnost často nutila nepřítele vyvádět vojska z fronty k boji s proniklými rychlými skupinami do jeho týlu; to vytvářelo hlavním silám čelně útočících vojsk příznivé podmínky k rozhodnému útoku do hloubky ve vysokých tempech.

Rozvíjení taktického úspěchu v operační nadále zůstává i v soudobých podmínkách jedním z aktuálních problémů teorie a praxe útočné operace, vedené jak s použitím jaderných zbraní, tak i s využitím jen klasických prostředků ničení. Bojová činnost soudobých vysoce pohyblivých vševojskových a tankových svazků, které mají značně větší úderné a manévrové možnosti, než tomu bylo v minulé válce, budou efektivněji působit do celé hloubky obrany a tak podlamovat její operační odolnost.

Při řešení problému rozvíjení taktického úspěchu v operační má důležitý význam **včasnost a správnost volby směrů zasažení** záložních vysoce pohyblivých svazků a útvarů do sražení. Hlavním faktorem, který má vliv na jejich volbu, je rozmístění, složení a charakter činnosti záloh nepřítele.

V případě, kdy taktická obrana nepřítele je rychle prolomena, je výhodnější tyto svazky a útvary zasadit do sražení dříve. Přitom jsou vytvářeny výhodné podmínky k jejich rychlému vyjití do operační hloubky nepřátelské obrany. V těch případech, kdy taktický průlom je uskutečňován ve zpomalených tempech a v hloubce se nacházejí nebo se přesunují silné operační zálohy nepřítele, je účelné mohutnou palbou všech prostředků a aktivní činností vojsk prvního sledu poutat zálohy obránce a potom zasadit svazky druhého sledu do sražení.

Velmi aktuálním a složitým problémem rozvoje teorie útočné operace je **obnovení bojeschopnosti vojsk**, která byla napadena údery jaderných nebo nových druhů klasických zbraní. Tato otázka sama o sobě byla řešena i v minulých válkách, které byly nevyhnutelně spojeny se ztrátami a vyžadovaly uskutečnění určitých opatření k doplnění vojsk. Charakter ztrát byl dříve ovšem takový, že doplnění probíhalo postupně a vyžadovalo poměrně nevelké vynaložení sil a prostředků. Po zavedení prostředků hromadného ničení nabyl tento problém na ostřejších rysech ve spojitosti s tím, že se nesmírně zvětšil možný rozsah ztrát vojsk a změnil se jejich charakter.

Složitost řešení daného problému je určována tím, že obnovení bojeschopnosti úderných uskupení vytvářených pro útok bude často nutné uskutečňovat ve složitých podmínkách použití jaderných zbraní na obou stranách. Na rozhodujícím významu v této situaci nabývá boj za získání času s cílem předejít nepříteli při přechodu k aktivní útočné činnosti uchovanými a obnovenými silami a prostředky.

Jen rychlé obnovení bojeschopnosti vojsk může zabezpečit úspěšné plnění úkolů a dosažení cíle útočné operace. Hlavními podmínkami úspěšného plnění tohoto úkolu jsou: včasné zjištění rozsahu a výsledků úderů prostředků ničení nepříteli, možnosti vlastních vojsk k obnovení bojeschopnosti, správné stanovení pořadí jeho uskutečnění.

Hlavní úsilí útočících vojsk musí přitom směřovat v první řadě k obnovení systému velení vojskům, uskupení vojsk PVO, raketových vojsk a dělostřelectva, svazků a útvarů bojujících na hlavním směru, dále i těch, které utrpěly nejmenší ztráty a po nevelkém doplnění vojsky a bojovou technikou mohou v krátké době zahájit plnění nově stanovených úkolů.

Vlivem zavedení soudobých prostředků ozbrojeného zápasu se podstatně změnil charakter útočné operace. Je složitější, hluboká, dynamická a účastí sil a prostředků

různých druhů vojsk a druhů ozbrojených sil v plném slova smyslu je vševojsková a prostorová, tzn., že je vedena současně ve všech prostorových sférách. Soudobá útočná operace se vyznačuje výjimečnou rozhodností, vysokými tempy vedení, rychlými a pronikavými změnami situace, různorodostí používaných způsobů přechodu do útoku a ničení vojsk v obraně, rozvinutím bojové činnosti na zemi a ve vzduchu, na široké frontě a ve velké hloubce.

Kvalitativní změny v prostředcích ozbrojeného zápasu, které vytvořily vyšší možnosti k rozhodnému zničení nepříteli, měly za následek určité změny v charakteru velení vojskům a vytýčily nezbytnost jeho dalšího zdokonalování. Tento proces je nepřetržitý a je uskutečňován vyřešením vznikajících problémů. Z analýzy charakteru soudobé útočné operace a zvláštností velení vojskům v ní není obtížné stanovit, že nejaktuálnějšími problémy jsou: získání času, zdůvodnění přijímaných rozhodnutí a plánů, zabezpečení odolnosti systému velení.

Každá z těchto otázek může být rozčleňována na celou řadu podotázek, které se týkají organizační, metodologické a technické stránky velení. Musí být řešeny komplexně a předvídat zdokonalování organizační struktury orgánů velení a její uvedení do souladu s rozsahem a charakterem úkolů velení, s podmínkami činnosti jednotlivých funkcionářů při přípravě a vedení operace.

Současně s tím je zapotřebí zkvalitnit metody jejich práce při přijímání rozhodnutí, doručování úkolů vojskům, plánování operace, organizaci součinnosti a všech druhů zabezpečení, kromě toho zlepšovat charakteristiky existujících prostředků velení, rozpracovat nové, dokonalejší modely a vybavit jimi štáby na všech stupních.

Rozvoj systému velení v celku musí zabezpečit pevné, nepřetržité, operativní a utajené velení vojskům v podmínkách použití jaderných a klasických zbraní, kromě toho jeho spolehlivý provoz ve složitě radioelektronické situaci.

V závěru je nutné zdůraznit, že rozpracování teorie útočné operace bylo vždy řešeno a v současné době je uskutečňováno s přihlédnutím ke kvalitativním změnám prostředků ozbrojeného zápasu, které se neustále mění a zvětšují své bojové možnosti. V souladu s těmito objektivními podmínkami probíhá rozvoj pozemních vojsk a dalších druhů ozbrojených sil a druhů vojsk, dále zdokonalování forem a způsobů vedení bojové činnosti. Proto nepřetržitě a hluboké zpracování ještě ne zcela řešených problémů teorie útočné operace na základě probíhajících změn ve zbraních a bojové technice je prvotním úkolem vědeckých zkoumání a praxe přípravy vojsk a štábů.

Rušení velení vojskům — důležitý bojový úkol

Upravený obsah článku podplukovníka inženýra V. A. Nazarenka, kandidáta vojenských věd, uveřejněný v sovětském časopise „Voennaja mysl“ č. 7/1983.

Charakteristickou zvláštností a kvalitativně novým rysem soudobého boje a operace je snaha válčících stran od samého počátku bojové činnosti rušit řízení vojsk a zbraňových systémů. Důvodem je skutečnost, že úspěch bude v mnoha směrech závislý na schopnosti stran rušit či dezorganizovat velení nepřítele a zároveň zachovat odolnost velení vlastním vojskům i zbraním. V jednom z předpisů armády USA je zdůrazněno, že velitel kteréhokoli stupně může být poražen bez ohledu na početnost svých vojsk a zbraní, dokonce i při jejich převaze, bude-li zbaven možnosti jim velat.

Není proto náhodou, že mezi mnohé problémy vojenského umění vyvolanými novou kvalitou bojových prostředků, je velmi aktuálním problémem rušení velení vojskům nepřítele.

Je známo, že jakýkoli soudobý systém velení vojskům můžeme obecně definovat jako souhrn vzájemně funkčně propojených orgánů a míst velení, spojovacích systémů, prostředků mechanizace a automatizace i jiných technických (v zásadě radioelektronických) zařízení, které zabezpečují sběr, zpracování, uchování a zobrazování operačně taktické informace. Tím, že se různými způsoby a prostředky působí na důležitá a zranitelná místa prvků systému a velení nepřítele, je možné podstatně snížit efektivnost použití prostředků ničení a zvýšit tak pravděpodobnost splnění bojových úkolů vlastních vojsk.

Podle názorů zahraničních vojenských odborníků mohou na místa velení, různé spojovací zařízení a uzly, radioelektronické

ké prostředky (REB) a komplety systémů velení nepřítele efektivně působit raketové útvary a dělostřelectvo, letectvo i vzdušné výsadky, aeromobilní vojska a průzkumné diverzní skupiny, odřady zvláštního určení i dočasná uskupení vyčleněná z bojových útvarů, kromě toho i jednotky radioelektronického umlčování. Přitom plnění úkolu (rušení velení nepřítele) bude řešeno zpravidla komplexně, tj. se současným využitím všech základních způsobů: ničením, ovládnutím, vyřazením objektů systému velení i jejich radioelektronickým umlčováním.

Ničení je základním a nejspolehlivějším způsobem rušení velení. Přitom univerzálním prostředkem k vyřazení kteréhokoli objektu systému velení jsou **raketové jaderné zbraně**. Mohou ničit objekty na velké vzdálenosti, na velké ploše i s poměrně vysokým stupněm ochrany. Zřejmě budou používány k ničení nejdůležitějších míst velení, velkých spojovacích uzlů a radioelektronických objektů, bráněných silnou PVO.

Velké možnosti k ničení objektů velení má **letectvo**. Tak například v době arabsko-izraelské války v roce 1973 provedlo egyptské letectvo úderu na objekty velení izraelských vojsk a jejich střediska radioelektronického průzkumu a rušení na Sinajském poloostrově i na letiště. V důsledku toho bylo vyřazeno hlavní VS izraelské armády a ustalo i rušení egyptských spojovacích a radiolokačních prostředků.

Na základě zkušeností z válek a cvičení zahraniční vojenští odborníci mají za to, že plošné objekty systému velení (místa

velení, střediska technického průzkumu, spojovací uzly aj.), zvláště umístěné na povrchu, je nejlépe ničit tříšivotrhavými, kulčkovými a zápalnými leteckými pumami. Jeho bodové objekty (jednotlivé stanice, radiolokátory) na místě i za pohybu je účelné ničit řízenými i nefizickými střelami a palbou palubních kanónů. Efektivnost klasických prostředků ničení má být výrazně zvýšena širokým využíváním nových druhů vysoce přesných zbraní, včetně průzkumných palebných systémů různého určení. Zkušenosti z válek na Blízkém východě potvrzují, že letecké pumy s televizním a laserovým naváděním mají pravděpodobnou kruhovou úchylku maximálně tři metry. To dokazuje, že s jejich pomocí mohou být bodové cíle ničeny s velkou pravděpodobností a menším počtem letounů.

V taktickém pásmu může systém velení vojskům úspěšně rušit **dělostřelectvo**. Přesvědčivě to ukázala Velká vlastenecká válka. Ve zprávě štábu Středního frontu ze 6. července roku 1943 se uvádí, že za první den bitvy u Kurska „v důsledku provedené dělostřelecké protipřípravy bylo narušeno velení nepřátelským vojskům... Bylo umiřeno 60 nepřátelských velitelských pozorovatelů... Nepřítel byl donucen útok odložit“.

V polním řádu dělostřelectva USA (z roku 1978) se uvádí, že blízko rozmístěné objekty systému velení, takové jako VS praporů, brigád (pluků) prvního sledu, místa velení dělostřeleckých oddílů, radiolokátory pozemního průzkumu a jiné je nutné v zásadě ničit hlavníovým dělostřelectvem a minomety. Je doporučováno používat tříšivotrhavou a zápalnou munici, kazetové protipěchotní miny a dymové prostředky. Reaktivní dělostřelectvo je nutné používat na vzdálenější objekty.

V průběhu bojové činnosti mohou být ničena místa velení, spojovací uzly a další podobné objekty **vojsky**. Vzhledem k jejich vysoké soudobé pohyblivosti a ochraně nevyhovuje potřebám dosavadní starý algoritmus: průzkum—předání informace na VS (sběr a zpracování informace)—hodnocení zpráv—předání povelů prostředkům (systémům) ničení—vedení úderů (výstřel, odpálení).

To je jedna stránka problému. Druhou je podstatně zvýšená přesnost ničení cílů všemi druhy a zbraňovými systémy.

Řešení tohoto problému vidí zahraniční vojenští odborníci, zejména američtí, v praktickém uplatnění koncepce „výstřel—zničení“. Podle ní musí být cíl zničen prvním výstřelem. Průzkum pak musí zabezpečit předání potřebných údajů o poloze objek-

tů v reálném čase a s vysokou přesností.

K tomu se v armádách NATO předpokládá: vyvinout řízené zbraně taktického a operačně taktického určení, které mají v reálných bojových podmínkách umožnit zásah cíle s pravděpodobností nejméně 0,5; nepřetržitý průzkum v celém pásmu činnosti s okamžitým stanovením charakteristik nově zjištěných objektů; zabezpečení předání zprávy v čase blízkém reálnému; maximální zkrácení mezilehlých stupňů velení s cílem použít zbraně (bojové prostředky) bezprostředně podle zpráv průzkumu.

Využití nejnovějších vědeckotechnických poznatků, zvláště v oblasti mikroelektroniky, technologie výroby radioelektroniky i objevy nových materiálů umožňily vytvořit zbraně přesného či precizního navedení. Mezi nejznámější patří řízené dělostřelecké granáty ráže 127, 155 a 203,2 milimetru, PIRS Tow a Hellfire, PLRS Stinger, protiradiolokační rakety Charm, raketa vzduch—země Mawerick, řízené letecké pumy Hollay, rakety Tomahawk aj.

Perspektivním a nejefektivnějším prostředkem, který odpovídá požadavkům uvedené koncepce, jsou průzkumné palebné systémy, jejichž zavedení do výzbroje armád NATO má podstatně zvýšit bojové možnosti vojsk a jejich schopnost přesně ničit jakékoli cíle nepřítele, včetně objektů systému velení vojskům.

Ovládnutí a vyřazení velkých velitelských stanovišť (štábů), spojovacích uzlů a jiných důležitých prvků velení vzdušnými výsady a diverzními skupinami bylo jako způsob rušení velení široce používáno v minulých válkách.

Zkušenosti z nich ukazují, že tyto skupiny byly charakterizovány poměrně nevelkou silou (četa—rota), rychlou a smělou činností při přepadu objektu ovládnutí. Přitom se ukázalo, že tyto způsoby je účelné uplatnit tehdy, nelze-li použít jiných způsobů a prostředků působení na objekty systému velení nepřítele.

Podle zkušeností z Velké vlastenecké války velice účinná byla činnost **pohyblivých svazků** v týlu nepřítele. Plnily se různé složité úkoly a mezi nejdůležitější z nich patřila i dezorganizace velení ovládnutím štábů, vyřazením spojovacích uzlů a linek apod.

Úkoly rušení velení mohou plnit i **předsunuté odřady**. Ve směrnicích velitele Jihozápadního frontu z 19. listopadu roku 1942 (protiútok u Stalingradu) bylo veliteli 5. tankové armády uloženo „pro dezorganizaci velení nepřítele vytvářet odřady, které musí ovládnout jeho velitelská stanoviště, štáby, ničit spojovací linky...“

V horách, pouštích, v lesním močálovitém terénu plnily podobné úkoly rovněž **obcházecí odřady.**

Radioelektronické umlčení je záměrné působení elektromagnetickým vyzařováním (rušením) na rádiové, radiolokační, radionavigační a další radioelektronické prostředky systémů průzkumu a velení vojskům nepřítele s cílem rušit jejich normální práci.

Jak známo, materiálně technický základ prakticky všech systémů velení tvoří radioelektronické prostředky. Na odolnosti a spolehlivosti jejich práce závisí schopnost a kvalita průzkumu, nepřetržitost a operativnost velení vojskům, přesnost navedení a efektivita použití bojových prostředků. Proto působením speciálního vyzařování na zranitelné články radioelektronických systémů a jednotlivých prostředků můžeme rušit jejich normální práci a tím dezorganizovat nebo podstatně ztížit velení vojskům, snížit efektivnost průzkumu a použití zbraní. V důsledku toho bojové možnosti vojsk nepřítele se nerealizují, což se projevuje v charakteru bojové činnosti a v poměru sil.

Proto se na radioelektronické prostředky a jejich činnost dnes nehledí jako na pomocnou, ale naopak jako na nutnou a nevyhnutelnou základní součást bojové činnosti v jakémkoli měřítku, jako na rozhodnou a aktivní formu ozbrojeného zápasu, která má důležité místo v komplexu opatření k dezorganizaci velení vojskům nepřítele. Nejúplněji, nejkomplexněji a nejefektivněji mohou být síly a prostředky dezorganizace velení využity na taktickém stupni.

Ve směrnici náčelníka štábu armády USA (z roku 1977) se k použití radioelektronických sil a prostředků u pozemních vojsk ukládá velitelům všech stupňů hledat nejzranitelnější místa v radioelektronice nepřítele s cílem palebně je ničit a radioelektronicky umlčovat. Touto směrnici byly do organizační struktury armádních sborů a divizí zavedeny jednotky umístěné na OT, vrtulnicích a letounech, tj. na nosičích se stejným stupněm mobility jako vojska, v jejichž prospěch jsou používány.

Jestliže je pro pozemní vojsko použití radioelektronických prostředků důležité, tak pro letectvo je to krajně nutné. Potvrzují to zkušenosti z lokálních válek, které měly rozhodující vliv na rozvoj prostředků a způsobů umlčování: radiolokační systémů průzkumu a velení, na vypracování perspektivních názorů a koncepcí velení letectva USA a NATO na komplexní vybavení letectva prostředky rušení, na taktiku

jejich použití v soudobé válce. Arzenál leteckých prostředků je velice různý — od složitých palubních automatizovaných systémů aktivního rušení po jednoduché vysílače jednorázového použití.

V současné době prostředky letectva NATO tvoří stanice kontejnerového typu s několika vysílači maskovacího a imitujícího rušení pozemních i letounových radiolokačních stanic průzkumu a velení bojovým prostředkům, systémů radionavigace a rádiového spojení. Takové kontejnery pro kolektivní ochranu se plánují zavést až pro 50 % letounů úderných skupin. Komplet individuální ochrany každého letounu letectva i námořního letectva zahrnuje: vysílač rušení, automat shozu odražečů, vysílače jednorázového použití a infračervené nástrahy.

Podle zahraničního tisku je zvláštní pozornost věnována letounům zvláštního určení, které zabezpečují skupinovou ochranu, tj. těch, které zajišťují úkoly k umlčení radiolokačních dalekého zjištění a navedení stíhacích letounů na vzdušné cíle, zeměpisných radiolokačních, protiletadlových raketových kompletů a jiných radiolokačních bojového zabezpečení. V této souvislosti je třeba věnovat pozornost letounům vybaveným samonaváděcími protiradiolokačními raketami Shrike, Standart ARM, Martel, Kormoran a Charm. Jejich efektivnost při rušení systémů radiolokačního zabezpečení PVO a letectva ve Vietnamu a na Blízkém východě byla vesměs vysoká.

Odborníci tvrdí, že úloha protiradiolokačních zbraní při bojové činnosti na evropských válčističích se silnou PVO a automatizovanými systémy velení nesmírně roste.

Jedna z koncepcí NATO předpokládá vytvoření složité radioelektronické situace (situace neurčitosti) pomocí umlčení radiolokačních hromadným použitím bezpilotních letounů s vysílači poruch na palubě a dálkově ovládaných vysílačů jednorázového použití, dopravených do určených míst letadly a vrtulníky, řízenými raketami, dělostřelectvem a minomety, leteckými balóny, diverzními jednotkami.

Efektivnost leteckých (palubních) a pozemních systémů radioelektronického umlčování prostředků radiolokace, rádiového spojení, radionavigace a dálkového rádiového a televizního ovládání, které jsou základem různých systémů průzkumu a velení pozemních vojsk, letectva a PVO, byla v dostatečné míře prověřena v lokálních válkách rozpoutaných imperialisty.

Zkušenosti z minulých válek, tendence rozvoje teorie a praxe velení vojskům, to vše umožňuje tvrdit, že systémy velení budou vždy pracovat za nepřetržitého a in-

tenzivního působení prostředků ničení a radioelektronických. Proto spolehlivost a nepřetržitost jejich práce mohou být zabezpečeny především přijetím opatření ke snížení možností nepřátelského průzkumu. Boj s nepřátelským průzkumem, především s radioelektronickým, je dvojjediným úkolem. Na jedné straně se předpokládá ničení jeho sil a prostředků, jejich nosičů, orgánů sběru a zpracování průzkumových informací, elektronické umlčení systémů velení a také samotných radioelektronických průzkumných prostředků. Na straně druhé pak jde o ochranu sil prostředků průzkumu, včetně systému velení, před průzkumem nepřítele pomocí organizačně technických opatření k maskování, zvláště radioelektronickému, v kombinaci s imitací a dezinformací.

Důležitost a složitost úkolů, značný rozsah opatření, která se realizují v zájmu rušení velení nepřítele za použití různých sil a prostředků, různých druhů vojsk a speciálních vojsk, vyvolává řadu doplňujících požadavků na práci velitelů a štábů jak při přípravě, tak i v průběhu operace (boje).

Rušení velení je nepřetržitý proces, který vyžaduje komplexní přístup, spojený s operativním reagováním na všechny změny situace. Proto musí být tento úkol řešen nepřetržitě a současně na všech velitelско-štábních stupních.

V každém případě při plánování operace (boje) je nutné detailně zjišťovat a podrobně analyzovat systém velení nepřítele v pásmu bojové činnosti a na směrech soustředění úsilí, objektivně hodnotit možnosti prostředků, které budou působit na objekty velení, stanovit jim úkoly a způsoby jejich plnění.

V průběhu bojové činnosti bude hlavním úkolem štábu zajistit realizaci plánem předvídaných opatření, jejich včasné úpravy a kontrolu.

Je zřejmé, že v tomto článku uvedené myšlenky neodrážejí všechny možné způsoby řešení problému rušení velení vojskům. Zkušenosti získané v této oblasti i teoretické zpracování dané problematiky ještě nejsou dostačující. Proto také otázky rušení (ochrany) velení vojskům a zbraňovým systémům vyžadují velmi vážné zkoumání i praktické prověřování na cvičení.

z kapitalistických armád

EKOLOGICKÉ A ZDRAVOTNÍ DŮSLEDKY CHEMICKÉ VÁLKY VEDENÉ USA VE VIETNAMU

Plukovník doc.
MUDr. Vratislav Hrdina, CSc.

Druhá indočínská válka, vedená v letech 1961—1973 Spojenými státy americkými proti národům Vietnamu, Laosu a Kambodže, vešla do historie vojenství především tím, že se v ní velké síly USA pokoušely zničit nepřítele používáním technologicky zdokonalených zbraní a moderní bojové techniky. Řada zbraní a technických zařízení měla záměrně antiekoologický charakter. V této souvislosti je třeba uvést:

- hromadné používání vysoce explozivní munice, reprezentované palivovzdušnými leteckými pumami,
- záměrné používání herbicidů a defoliantů (tzv. fyto toxických látek),
- záměrné používání těžkých traktorů opatřených širokou radlicí k mechanické skrývce horních vrstev půdy.

Druhá indočínská válka sice nebyla první, v níž došlo k ekologické devastaci životního prostředí, ale rozhodně byla první válkou, v níž tato devastace byla způsobena zcela záměrně s plným souhlasem a podporou vládnoucích kruhů USA.

Člověk společně se všemi druhy zvířat je závislý na potravě rostlinného původu, a proto rostlinnou říši všemožně chrání a pečuje o její rozvoj a racionální využívání. Záměrné vojenské ničení vegetace na území nepřítele během války je jedinečný způsob, jak tyto vztahy zničit a skutečně — zničení úrody nepřítele je již po staletí důležitou a osvědčenou složkou válečných operací; význam lesů ve vojenství je rovněž dobře znám.

K modernímu způsobu záměrného ničení vegetace patří použití herbicidů a defoliantů.

Herbicidy jsou chemické sloučeniny určené k potlačení růstu plevelů v zemědělství, lesním hospodářství, v zahradnictví a v kultivovaném prostředí vůbec. Z praktického hlediska se člení na dvě hlavní skupiny:

— Selektivní, neboli výběrové herbicidy, které se používají k ničení plevelů v zemědělství a v zahradnictví.

— Neselektivní (totální) herbicidy, které jsou vhodné k ničení nežádoucí vegetace a ohnisek zaplevelení především na nezemědělských půdách. Pokud se používají v zahradách, je třeba u některých druhů mít na zřeteli možnost dlouhodobého za-

moření půdy škodlivými zbytky, popřípadě poškození sousedních rostlin.

U všech druhů herbicidů je v zájmu dosažení optimálních efektů nezbytné správně volit dobu aplikace, respektovat povětrnostní podmínky a přísně dodržovat doporučené dávkování. Jestliže se tato kritéria nerespektují, buď z neznalosti nebo záměrně, pak je možné dosáhnout totálního zničení veškeré zeleně a způsobit tak dlouhotrvající a často i nenapravitelné ekologické škody.

Chemické látky ovlivňující růst rostlinstva upoutaly zájem vojenských kruhů USA již za 2. světové války. (Armáda USA se začala o tyto typy látek zajímat krátce po vzniku 2. světové války. Ke konci války se výzkumný tým v Camp Detricku již mohl pochlubit tím, že vyzkoušel účinek více než jednoho tisíce různých látek na živé rostliny. Některé z nich byly použity ke konci korejské války. V Malajsii byl ke konci 40. let a v 50. letech použit n-butyl-ester 2,4,5-T.) Jako chemická zbraň byly však v širokém měřítku použity až ve druhé indočínské válce. Americký předpis TM 3-216 k tomu uvádí: „... Chemické sloučeniny mají značný potenciální význam jako prostředky napadení s cílem zničit nebo alespoň snížit úrodu, ale také s cílem dosáhnout defoliací rostlinstva.“

Válečné použití herbicidů, jak je zřejmé, se od mírového liší nejen cíli, ale také používanou koncentrací a způsobem aplikace. Ve Vietnamu se praktikovaly nejčastěji tyto způsoby:

- postřik nebo poprášení neředitými herbicidy,
- postřik ředitými herbicidy ve velkém množství,
- postřik stejných oblastí opakovaně.

Program použití herbicidů ve druhé indočínské válce byl experimentálně zahájen USA na sklonku roku 1961, operačního významu dosáhl v roce 1962 a největšího rozmachu v roce 1969. V úředních zprávách Vietnamské socialistické republiky se uvádí, že od poloviny do konce 60. let USA různým způsobem rozptýlily přibližně 72 milionů litrů herbicidů na celkové ploše 1,7 milionů ha území jižního Vietnamu, tzn., že byl poprášen nebo postřikán přibližně jeden hektar z každých deseti. Přibližně 12 % lesů jižního Vietnamu bylo „ošetřeno“ jednou a vícekrát a obdobně i 5 % zemědělské půdy.

Během celé operace „Ranch Hand“ (český překlad: pomocník na ranči), vedené téměř výlučně leteckými silami USA, byly jako herbicidy nejčastěji používány chlo-rované fenoxycetové kyseliny, jmenovitě kyselina 2,4-dichlórfenoxycetová (2,4-D),

kyselina 2,4,5-trichlórfenoxycetová (2,4,5-T), jejich analogy a směsi. Ke třem hlavním představitelům patřily:

— Agent Orange (směs 2,4-D a 2,4,5-T v poměru 50 : 50) v množství okolo 40 milionů litrů, tj. 61 % z úhrnného množství těchto tří látek,

— Agent White (směs 2,4-D a picloramu) v množství 20 milionů litrů, tj. 28 %,

— Agent Blue (kakodylát sodný a volná kyselina kakodylová) v množství 8 milionů litrů, tj. 11 %.

Agent Orange (oranžová látka; označení převzato z barevného označení barelů, v nichž byla látka dodávána) a Agent White (bílá látka) byly používány nejčastěji k devastaci lesních porostů, zatímco Agent Blue (modrá látka) a v menší míře i Agent Orange, k ničení polních kultur s hospodářským významem, tedy hlavně rýže.

Herbicidy se pila nejružnější munice brizantního typu, hlavně dělostřelecké a houfnicové náboje, granáty, pozemní míny, letecké pumy a rakety. Nejúčinnějšího způsobu rozptýlení však bylo dosahováno pomocí speciálního postřikového zařízení z nízké letícího letadla typu C-123, C-130 a vrtulníků UH-1. V průběhu operace se ukázalo, že na efektivnost mají značný vliv meteorologické a jiné faktory, např. směr a síla větru, relativní vlhkost, členitost terénu apod.

Vojenské použití herbicidů ve Vietnamu sledovalo dvě bezprostřední funkce:

- eliminaci listnatého porostu kolem vojenských základů, podél strategicky důležitých silnic, železnic, řek, kanálů a vedení vysokého napětí ve snaze umožnit letecké pozorování, zabránit shromažďování záloh a civilního obyvatelstva,
- vyhladovění jak bojujících jednotek, tak civilního obyvatelstva na teritoriu nekontrolovaného silami USA tím, že se na něm zničí nebo znehodnotí kulturní plodiny nezbytné z hlediska výživy.

Nejnebezpečnější z uvedených tří látek je bezesporu Agent Orange, která obsahuje jako příměs 2,3,7,8-tetrachlórdibenzo-p-dioxin (2,3,7,8-TCDD neboli dioxin), který je v současné době považován za nejtoxičtější nízkomolekulární syntetický jed se širokým spektrem pozdních následků.

Ve vojenských kruzích na Západě je o tuto látku v posledních letech mimořádný zájem, neboť pro své toxické vlastnosti a schopnosti dlouhodobě zamořovat prostředí, v němž je rozptýlena, by mohla být použita přímo jako samostatná bojová chemická látka; vhodná je však také k diverzním účelům.

Dlouhodobými ekologickými a zdravotními důsledky používání chemických zbraní

ve druhé indočínské válce se ve dnech 13. až 20. ledna 1983 zabývalo velmi podrobně mezinárodní sympozium v Ho Či Minově Městě ve VSR. Po několikadenním jednání se účastníci sympozia sjednotili na stanovisku, že operace „Ranch Hand“ byla svou podstatou regulérní chemická válka, v níž byly masově a po dlouhou dobu používány účinné herbicidní prostředky, což lidstvo ve své dosavadní historii ještě nikdy nepoznalo. Rozsah a způsob používání herbicidů ve vietnamské válce nelze v žádném případě srovnávat s náhodnými nehodami v chemických továrnách ani s epizodami jiného druhu.

Dnes je téměř nemožné stanovit, v jakém množství se dioxin dostal do životního prostředí. Zdá se však, že odhadované množství 170 kg je příliš nízké. Podle názoru sovětských odborníků úhrnné množství dioxinu v postříkaných oblastech bylo mnohem vyšší; hovoří se o 500 až 600 kg.

Rozsáhlé studie vietnamských vědců přinesly množství přesvědčivých důkazů o tom, že příroda byla silně poškozena. Po postřiku hustých lesů herbicidy začíná listí opadávat za 2 až 3 týdny a stromy zůstávají holé po řadu měsíců. K dosažení úplné defoliacie musí být proveden nezbytně další postřik. Na ploše 1,5 miliónu hektarů, kde byl postřik jednorázový, odumřel každý osmý až desátý strom. Naproti tomu na dalších 0,5 miliónu hektarů s opakovaným postřikem počet odumřelých stromů narůstal v závislosti na místním proměnění jednotlivých druhů a na intervalu mezi postřiky na 50 až 80 % i více. Příčinou hnutí porostů je okolnost, že rostliny nebo stromy, zbavené listí, ztrácejí schopnost fotosyntézy, která je základní podmínkou jejich zdravého vývoje. Jedním z nepřímých důsledků defoliacie je zesílená insolace půdy a vážné narušení klimatologických podmínek, což vede k nežádoucí invazi parazitních rostlin s malou nebo žádnou ekonomickou hodnotou. Letecké snímky jasně ukazují, jak se postříkané oblasti během času přeměňují v savany, které mají tendenci dále se rozšiřovat. Některé druhy původních tropických dřevin utrpěly značné škody, stejně jako pozemní, ale i vodní druhy zvířat atd.

Působením zvýšené teploty, deště a eroze půdy dochází v postříkaných oblastech ke ztrátě četných živin, např. NO_3^- , Ca^{2+} , Mg^{2+} a K^+ . V důsledku ztráty iontů se zhoršuje složení půdy, takže má postupně stále menší podíl humusu, tedy organického materiálu. Za těchto podmínek půda trpí chronickým nedostatkem dusíku, který je nezbytný pro normální vývoj rostlin.

Toxické chemické látky používané k postřiku byly vyplaveny do níže položených oblastí, často na značnou vzdálenost od původního místa a tam časem rozloženy. Avšak Agent Orange, jak již bylo řečeno, obsahuje dioxin, velmi toxickou a rezistentní látku, která po dlouhou dobu přetrvává v přírodě. To bylo prokázáno i analýzami půdy v roce 1981 v okolí Ho Či Minova Města. Vzniká naléhavá otázka, kam všude se dostaly tyto látky? Jak jsou rozkládány? Jaké škody ještě způsobí? Kdy bude a bude vůbec dioxin rozložen? Tyto otázky čekají na své řešení.

Aby tropický ekosystém opět získal svou ztracenou nutriční hodnotu, k tomu je podle odhadu zapotřebí doby 10 až 20 let. Bezprostřední a drastický je účinek herbicidů na zemědělské kultury, kde hodnotné druhy jsou postupně nahrazovány novými odrůdami s významně nižší výživnou hodnotou. Postižení ovocných stromů se projevuje opožděným dozráváním ovoce a změnou plodů, které dostávají abnormální vzhled. Jen v roce 1970 bylo za pouhé čtyři měsíce zničeno přes 70 tisíc hektarů rýžových polí a ovocných sadů. V oblastech zničených herbicidy vymizela většina včel, ryb, žab a plazů. Takto jsou ovšem postiženy nejen přímo postříkané plochy, ale i oblasti hluboko po proudu vodních toků. V přímo postříkaných krajinách nebylo vidět dlouho po zamoření žádné ptactvo. Prasata a drůbež masově hynuly, přezívajcí jedinci byli neduživí a dále se nevyvíjeli. Bylo pozorováno zmetání u krav a prasnic. Jediným tvorem, který je schopen alespoň po omezenou dobu žít v postříkaných oblastech, je pravděpodobně termit. Chemické operace měly často drastický účinek na zvířenu ve zničených oblastech, ale i na zvířenu okolních území. V údolí A Luoi došlo k poklesu počtu druhů ptáků ze 145—170 na 24 a počtu savců ze 30—55 na 5. Některé vzácné a typické druhy pro tuto oblast válečnými operacemi zcela vymizely. Enormně se rozmnožily krysy, které dále devastují biocenózy a šíří nebezpečné choroby.

Práce vietnamských vědců předpokládají, že herbicidy a defolianty ovlivňují chromozomy a působí kongenitální anomálie, rizikové těhotenství a nádorové bujení. Veteráni vietnamské války, kteří byli po dlouhou dobu exponováni toxickým chemikáliím, mohou ohrožovat své potomky. Počet zrůd v rodinách, kde otec pobýval v zamořených oblastech, je vyšší než v rodinách se zdravými rodiči, stejně jako výskyt rakoviny, hlavně plic a žaludku.

Četné zprávy zdůrazňují neobvykle vy-

soký počet anencefalie (nevyvinutí mozku) a rozštěpových vad dutiny ústní, dále deformit končetin, naopak nízký počet rozštěpů páteře. V některých pracích je zdůrazňován abnormálně vysoký výskyt různých vad smyslu (očí, sluchu) a především srostlých dvojčat.

Dlouhodobé účinky se projevují nejčastěji jako chlórová trudovina, zvětšení jater a poruchy jaterních funkcí, povšechná slabost a malátnost, neuropsychické změny.

Mezinárodní symposium v Ho Či Minově Městě svým jednáním a výsledky potvrdilo záměrné a drastické ekologické, ekonomické a sociální škody ve Vietnamu jako přímý důsledek vedení chemické války. Publikovaná zjištění jsou konkrétním varováním světu a lidstvu, aby nedopustilo zneužívání vědy a barbarské formy vedení války, včetně války chemické, jejíž ukázkou názorně předvedl americký imperialismus ve Vietnamu.

СОДЕРЖАНИЕ

Генерал-лейтенант Йозеф Гребик

Единство упрочения научно-технического развития ЧНА и постоянного совершенствования ее боевой готовности	3
---	---

В зависимости от решений XVI съезда КПЧ и восьмого пленума ЦК КПЧ автор рассматривает влияние научно-технического прогресса на военную мощь государства и боеспособности его Вооруженных Сил. Он делает выводы по повышению роли органов управления с точки зрения их техническо-командирской деятельности и повышению уровня их работы.

Полковник Ян Полашек, кандидат философских наук

ЧНА – реализатор революционных военно-политических заветов IX съезда КПЧ	9
---	---

Автор рассматривает значение 35-ой годовщины исторического IX съезда КПЧ, который занял значительное место в истории партии, всего общества и армии. Сформулировал направление военной политики КПЧ по строительству армии социалистического типа и таким образом создал прочные основы нашей социалистической современности и будущего, а также военного обеспечения революционных социалистических достижений.

Полковник Владимир Улрых, кандидат философских наук

ППР в ходе подготовки оперативно-тактических учений	15
--	----

Автор обобщает работы политических органов по организации и осуществлению ППР по обеспечению оперативно-тактических учений. Подчеркивает, что организованность и эффективность их работы зависит прежде всего от уровня военно-специальной подготовки, глубоких знаний организации ППР в современных операциях, опыта, инициативы, ответственности и слаженности работы.

Капитан Йосеф Оборны, кандидат философских наук

К проблематике коммунистической нравственности и социалистической дисциплины	21
---	----

Автор рассматривает характер и основные черты социалистической военной дисциплины с точки зрения двух групп факторов – характера возможной мировой войны и подготовки армии к ее ведению, а также усовершенствования воспитания и образованности людей в укрепляющемся союзе армии и общества.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Ярослав Готтвальд

Опыт из совместных общевойсковых учений	25
--	----

Автор статьи на основе полученного опыта из подготовки и проведения совместных учений раскрывает формы и способы подготовки этих учений уделяя особое значение обработке плана-календаря, замысла учения, материально-технического обеспечения, взаимодействия, управления, связи и другим видам обеспечения и партийно-политической работе.

Полковник Вацлав Длоуги

Практический опыт по разработке замысла КШУ	33
--	----

Автор статьи разбирает некоторый опыт разработки замысла оперативного КШУ. Основное внимание уделяет определению учебных целей и задач, отработке графического замысла, содержания текстуальной части а другим приложениям к замыслу учения.

Полковник Михал Локвенц, кандидат военных наук

Исследование в ходе учения как форма научной работы 40

Автор статьи анализирует самые интересные моменты, отношения и связи отдельных элементов исследовательского процесса в ходе учения. Четко определяет понятия, классифицирует отдельные учения, исследовательские задачи и роль категорий и групп лиц, проводящих исследования в ходе учения, а также стремится найти среди них существенные связи и сделать выводы для их практической деятельности.

Полковник Яромир Ланк, кандидат военных наук, доцент

К борьбе артиллерии с танками 48

Автор рассматривает борьбу артиллерии с танками с приданием особого значения бою на больших расстояниях с закрытых огневых позиций осколочно-фугасными и зажигательными боеприпасами и устройство артиллерией противотанковых заграждений.

Полковник Иржи Дворжак

Боевые действия ИА на стратосферных высотах 58

Автор статьи на основе тактики авиации противника, действующей на стратосферных высотах, раскрывает возможности своей авиации по уничтожению этих целей с точки зрения времени, пространства, пилотажа и навигации, а также обеспечения безопасности в ходе обучения.

Подполковник Мирослав Жак, кандидат военных наук, доцент

Качество системы зенитного ракетного огня 64

Автор статьи занимается вопросами оценки качества системы зенитного ракетного огня с точки зрения современных требований системного подхода к ПВОС и предлагает возможный порядок оптимизации боевого применения оружейных систем.

Полковник Карел Слезак, кандидат медицинских наук, доцент

Полковник Збинек Хмела, кандидат медицинских наук

О медицинском обеспечении войск в условиях применения ядерного оружия 69

Авторы статьи на основе способов ведения боевых действий делают медицинскую проблематику на две области: в первой – решают санитарно-профилактическое, а во второй – лечебно-эвакуационное обеспечение в условиях применения ядерного оружия.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Актуальные вопросы развития теории наступательной операции 73

Помеха управлению войсками – важная боевая задача 79

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Вратислав Грдина, кандидат медицинских наук, доцент

Экологические и медицинские последствия химической войны США во Вьетнаме 83

Автор на основе объективных фактов ведения США во Вьетнаме экологической войны популярной формой знакомит с последствиями этой войны с точки зрения ее влияния на военные подразделения, население а также на продукты необходимые для питания.